

LIETUVOS BANKAS

PRANEŠIMAS
APIE PAGRINDINIO TIKSLO
ĮGYVENDINIMĄ, FUNKCIJŲ VYKDYMĄ
IR BANKŲ SISTEMOS BŪKLĘ
PIRMAJĮ 2002 METŲ PUSMETĮ

TEIKIAMAS LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMUI

VILNIUS
2002 m. spalio

Ižanga.....	5
I. Lietuvos ir pasaulio ekonomikos raida	9
Pagrindinės pinigų politikos kryptys	9
Kainų raida ir jų stabilumas.....	12
Bendrasis vidaus produktas	17
Pinigai ir finansų sistema.....	18
Pasaulio makroekonominė aplinka ir šalies mokėjimų balansas.....	32
II. Lietuvos banko operacijos	37
Pinigų politikos priemonės ir valiutos keitimo operacijos	37
Užsienio atsargų valdymas	39
Tarpbankinės lėšų pervedimo sistemos valdymas.....	40
III. Grynųjų pinigų valdymas	43
IV. Kredito įstaigų priežiūra	45
V. Rengimasis narystei Europos Sąjungoje ir bendradarbiavimas su tarptautinėmis finansų organizacijomis.....	53
Rengimosi narystei Europos Sąjungoje eiga	53
Bendradarbiavimas su tarptautinėmis finansų organizacijomis	54
VI. Tarptautinių statistikos standartų taikymas ir Lietuvos banko veiklos skaidrumo užtikrinimas.....	56

I Ž A N G A

Lietuvos bankas, vykdydamas įstatyme nustatytą pagrindinį tikslą – siekti kainų stabilumo, pirmąjį šių metų pusmetį tęsė lito stabilumu grindžiamą pinigų politiką. Lietuvos bankui kartu su Vyriausybe šių metų vasario 2 d. pavyko sėkmingai atlikti iš anksto paskelbtą lito kurso persiejimą nuo JAV dolerio prie euro. Skaidrus ir sklandžiai įgyvendintas lito susiejimas su euru padidino visuomenės pasitikėjimą nacionaline valiuta ir Lietuvos narystės Europos Sąjungoje siekiu, eliminavo valiutos kurso riziką Lietuvos ir ES verslo santykiuose. Kadangi dauguma šalies verslininkų ir gyventojų gana kruopščiai pasirengė bazinės valiutos pasikeitimui, lito susiejimas su euru nesukėlė esminių pokyčių šalies ūkio realiajame ir finansų sektoriuose, neiššaukė didesnių palūkanų normų pokyčių nei pinigų, nei kapitalo rinkoje. Nuo bazinės valiutos pakeitimo dienos iki šių metų vidurio eurais suteiktų paskolų dalis išaugo pusantro karto, nes verslo įmonės ir gyventojai ėmė teikti pirmenybę valiutai, kurios kursas lito atžvilgiu yra pastovus.

Fiksuoto lito kurso sistema buvo vienas svarbiausių veiksnių šalies makroekonomikos stabilumui ir mažai infliacijai užtikrinti. Vis didėjanti konkurencija daugelyje ekonominių veiklų neleido didėti kainoms. Per praėjusį pusmetį vartotojų kainos Lietuvoje sumažėjo 0,7 procento, o realusis bendrasis vidaus produktas išaugo 5,7 procento. Nors ekonomiškai stipriausiuose pasaulio regionuose ekonomikos plėtra šiais metais lėtesnė negu tikėtasi, Lietuvos ūkio raidą labiausiai skatino didėjanti vidaus paklausa bei nuolat augančios tiesioginės užsienio investicijos. Sulėtėjus eksporto ir paspartėjus importo apimčių augimui, einamosios sąskaitos deficitas padidėjo iki 6,3 procento BVP. Tačiau praėjusiais metais minėtas deficitas buvo tik 4,8 procento BVP, todėl jo padidėjimas praėjusį pusmetį negali būti laikomas veiksniu, destabilizuojančiu šalies finansų sistemą.

Lietuvos banko įsipareigojimų litais padengimas aukso ir konvertuojamųjų valiutų atsargomis nuolat viršija Lito patikimumo įstatymo nuostatas. Lito padengimo minėtomis atsargomis santykis nuo 165 procentų 2001 m. gruodžio pabaigoje išaugo iki 194 procentų šių metų birželio pabaigoje.

Atsižvelgdamas į stabilią šalies ekonominę ir bankų sistemos padėtį, Lietuvos bankas sumažino komercinių bankų privalomųjų atsargų normą nuo 8 iki 6 procentų. Taip pat atlikti Komercinių bankų privalomųjų atsargų taisyklių pakeitimai, siekiant šias taisykles maksimaliai priartinti prie Europos centrinio banko reikalavimų.

Šalyje toliau stiprėjo kredito įstaigų sistema. Pradėjo veiklą naujas Vilniaus banko būsto kreditų ir obligacijų bankas, teikiantis specializuotas būsto įsigijimo kreditavimo paslaugas. Savo veiklą aktyvino ir konkurenciją didino užsienio bankų skyriai. Praėjusį pusmetį pradėjo veikti 7 naujos kredito unijos. Vyriausybei pardavus turėtą Lietuvos žemės ūkio banko akcijų paketą Vokietijos bankui Norddeutsche Landesbank Girozentrale, birželio pabaigoje užsienio investuotojai valdė beveik 88 procentus komercinių bankų akcinio kapitalo. Nors bankų sistemos turtas dėl aktyvų JAV doleriais vertės svyravimo aptariamuoju laikotarpiu šiek tiek sumažėjo, paskolų portfelis ir ilgalaikių paskolų dalis jame bei indėlių apimtis toliau didėjo. Bankų paskolų portfelio kokybės rodikliai yra geriausi per keletą pastarųjų metų.

Kredito įstaigų veiklos priežiūra buvo vykdoma vadovaujantis įstatymų ir kitų teisės aktų Lietuvos bankui suteiktais įgaliojimais bei atsižvelgiant į Europos Sąjungos direktyvas ir Bazelio bankų priežiūros komiteto rekomendacijas. Siekiant įgyvendinti Pasaulio banko ir TVF rekomendacijas, pateiktas Lietuvos finansų sektoriaus įvertinimo ataskaitoje, parengtas ir pradėtas vykdyti Veiksmų planas, apimantis kredito įstaigų priežiūros tobulinimą, pagrindinių efektyvios bankų priežiūros principų ir finansų politikos skaidrumo procedūrų diegimą ir taikymą. Daug dėmesio skiriama kredito įstaigų veiklą reglamentuojantiems teisės aktams tobulinti. Siekiant gerinti kredito rizikos valdymą, patvirtintos naujos redakcijos Paskolų rizikos duomenų bazės tvarkymo taisyklės, patikslintas Maksimalios paskolos sumos vienam skolininkui ir didelių paskolų normatyvo skaičiavimo taisyklių projektas. Atsižvelgus į 2001 m. pabaigoje įsigaliojusias naujas Kapitalo pakankamumo skaičiavimo taisykles, patvirtintos naujos redakcijos Subordinuotų paskolų ir jų įtraukimo į banko kapitalą bendrosios nuostatos. Stiprinant konsoliduotos priežiūros reikalavimus, iš dalies pakeistos Finansinių ataskaitų konsolidavimo ir konsoliduotos priežiūros taisyklės. Patikslinta komercinių bankų ir užsienio bankų skyrių Lietuvos bankui teikiamos balansinės ataskaitos forma. Patvirtinti Minimalūs reikalavimai visuomenei skelbiamai informacijai, skatinantys viešai skelbti svarbiausius kredito įstaigų veiklos rodiklius.

Tęsiant bendradarbiavimą su užsienio šalių bankų priežiūros tarnybomis, su Lenkijos ir Suomijos šių institucijų atstovais aptartos Lietuvoje veikiančių šių valstybių bankų skyrių ir dukterinio banko veiklos tendencijos ir perspektyvos.

Rengiantis narystei Europos Sąjungoje, pirmąjį šių metų pusmetį Lietuvos bankas toliau derino nacionalinės teisės ir Bendrijos teisės reikalavimus pinigų politikos, kredito įstaigų priežiūros, kapitalo judėjimo ir mokėjimų sistemos srityse. Buvo tobulinama Lietuvos banko pinigų politikos priemonių teisinė ir techninė bazė, siekiant, kad ji labiau atitiktų taikomai Europos centrinių bankų sistemoje. Kredito įstaigų priežiūros srityje patikslinti banko pripažinimo nemokiu kriterijai, finansinių ataskaitų duomenų skelbimo tvarka ir kai kurie kiti

reikalavimai. Europos Komisijos ir ES valstybių priežiūros tarnybų ekspertai, atlikę Lietuvos finansų įstaigų priežiūros tarnybų įvertinimą, pripažino, kad šių institucijų veikla atitinka tarptautinę praktiką ir ES keliamus reikalavimus. Parengtas Užsienio valiutos Lietuvos Respublikoje įstatymo pakeitimo įstatymo projektas, kurio tikslas – panaikinti apribojimus sąskaitoms užsienio bankuose atidaryti. Lietuvos bankas tęsė darbus, numatytus Lietuvos pasirengimo narystei Europos Sąjungoje 2001–2003 metų programoje. Pradėta leisti nauja leidinių serija „Europos Bendrijos teisės aktų rinkinys“. Ji skirta visiems besidomintiems Europos Bendrijos teise, jos nuostatų įgyvendinimu Lietuvos teisėje, EB teisės aktuose vartojama terminologija. Pirmajame serijos leidinyje – „Kredito įstaigos“ – pristatoma kredito įstaigų veiklą reglamentuojančių EB teisės aktų rinkinio pirma knyga.

Rengdamasis tapti Europos centrinių bankų sistemos nariu, Lietuvos bankas toliau dalyvavo Europos centrinio banko vykdomose programose, bendradarbiavo su ECB pinigų politikos, užsienio atsargų valdymo, pinigų ir bankų statistikos, apskaitos, mokėjimų sistemų ir informacinių technologijų srityse. Parengtas Lietuvą pristatantis skyrius Europos centrinio banko leidinyje „Pinigų, bankų ir finansų rinkų statistika šalyse, siekiančiose tapti ES narėmis“.

Lietuvos bankas ir Lietuvos monetų kalykla vasario mėn. Bazelyje vykusioje Pasaulio pinigų konvencijoje eksponavo šalies progines ir apyvartines monetas. Specialiai šiam renginiui buvo skirtas ir leidinys „Lietuviškos kolekcinės monetos 1993–2001“, teigiamai įvertintas renginio organizatorių ir dalyvių. Vieno didžiausių pasaulyje proginių monetų katalogo leidėjas Krause Publications (JAV) Lietuvos banko išleistą 50 litų sidabro monetą, skirtą XXVII vasaros olimpinėms žaidynėms, įvertino kaip meniškiausią 2001 m. monetą pasaulyje. Balandžio mėn. buvo įteiktas šį įvertinimą pažymintis apdovanojimas. Kovo mėn. išleista į apyvartą serijos „Lietuvos miestai“ 10 litų vertės moneta, skirta Klaipėdai. Dalyvaujant tarptautinėje programoje „Išsaugokime gamtą“, birželį į apyvartą išleista 5 litų vertės sidabro moneta, skirta Lietuvos gamtai.

Lietuvos banke įvyko tradicinis Baltijos valstybių centrinių bankų valdytojų pavaduotojų susitikimas, kurio metu buvo aptarta šių valstybių ekonominė situacija, artimiausi centrinių bankų veiklos planai, bendradarbiavimo su Europos centriniu banku bei integracijos į Europos Sąjungą klausimai. Praėjusį pusmetį Lietuvos banko atstovai dalyvavo Europos rekonstrukcijos ir plėtros banko metiniame susitikime, Tarptautinių atsiskaitymų banko rengtuose centrinių bankų valdytojų susitikimuose, TVF Pinigų ir finansų komiteto susitikime ir kt.

Siekdamas didinti savo skaidrumą bei atskaitingumą, Lietuvos bankas stengiasi kuo plačiau informuoti apie savo darbą visuomenę. Kad Lietuvos bei užsienio piliečiai ir verslininkai galėtų rasti kuo daugiau ir įvairiapusiškesnės informacijos

apie Lietuvos banką, jo veiklą, birželio mėn. pradėjo veikti naujo dizaino, žymiai papildyta Lietuvos banko interneto svetainė. Be to, periodiškai rengiami pranešimai spaudai, leidžiami statistiniai biuleteniai ir kiti leidiniai. Suėjo penkeri metai, kai buvo išleistas pirmasis Lietuvos banko žurnalas „Pinigų studijos“. Tai vienintelis Lietuvoje leidžiamas mokslinis žurnalas, skirtas pinigų ir finansų klausimams nagrinėti.

Lietuvos bankas, būdamas Duomenų platinimo specialiuju standartu taikymo šalyje koordinatorius, kas mėnesį atnaujina Išankstinį duomenų skelbimo kalendorių, talpinamą savo svetainėje internete ir TVF elektroniniame biuletenyje, bei nurodytu laiku atnaujina Lietuvos ekonomikos ir finansų duomenis, skelbiamus minėtos svetainės nacionaliniame puslapyje.

Tarptautinio valiutos fondo Statistikos departamento misija Statistikos departamente prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, Finansų ministerijoje ir Lietuvos banke gegužės mėn. susipažino su Duomenų platinimo specialiuju standartu taikymu, statistinės informacijos rinkimo ir skelbimo praktika bei parengė „Ataskaitos apie standartų ir principų laikymąsi statistikos srityje“ ir „Išsamaus statistinių duomenų kokybės įvertinimo ataskaitos“ projektus. Lietuvos banke išnagrinėjusi pinigų ir mokėjimų balanso statistikos duomenų rinkimo ir skelbimo tvarką bei įvertinusi šių duomenų kokybę, minėta misija pateikė rekomendacijas atliekamam darbui tobulinti. Atsižvelgus į pateiktas rekomendacijas, sudarytas ir vykdomas reikiamų priemonių planas.

I. Lietuvos ir pasaulio ekonomikos raida

Pagrindinės pinigų politikos kryptys

Pagrindinis pinigų politikos tikslas ir fiksuoto lito kurso sistema

Lietuvos banko pagrindinis tikslas – siekti kainų stabilumo – įgyvendinamas taikant fiksuoto valiutos kurso strategiją. Išorinis nacionalinės valiutos stabilumas yra labai svarbus neinfliacinės ir stabilios raidos veiksnys atvirą ekonomiką plėtojančiai Lietuvai.

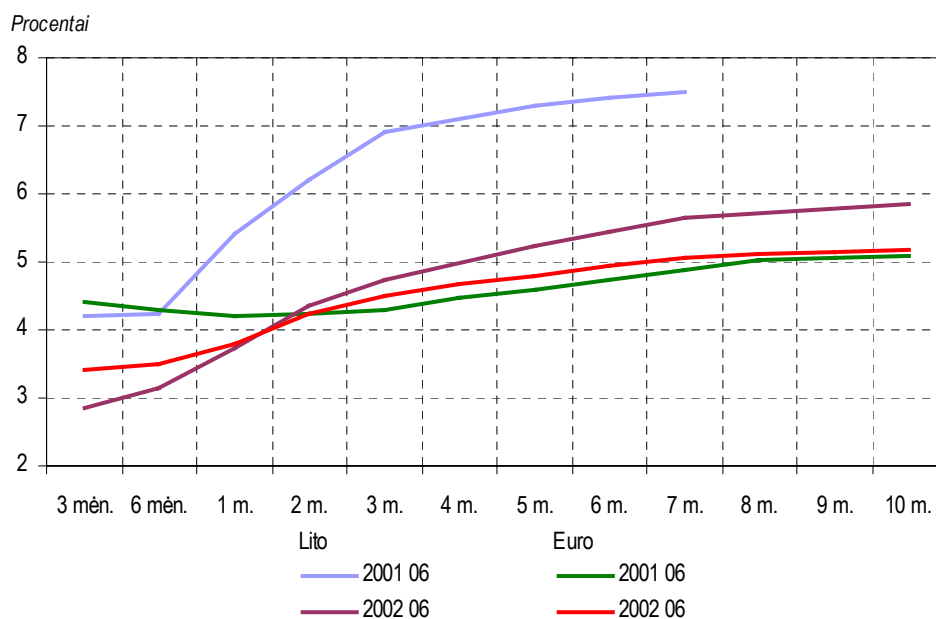
Fiksuotas valiutos kursas importo ir eksporto kainoms suteikia daugiau stabilumo bei padeda formuoti žemos infliacijos lūkesčius ir siekti ilgalaikio kainų stabilumo. Tą patvirtina pastaraisiais metais šalyje išlaikytas žemas infliacijos lygis. Pagrindinis Europos valstybių centrinių bankų tikslas – užtikrinti kainų stabilumą euro zonoje. Litą susiejus su euru, kainų lygis Lietuvoje dar gali kurį laiką didėti dėl struktūrinių priežasčių. Todėl struktūrines ekonomikos reformas būtina vykdyti sparčiau, kad anksčiau įvyktų galimi kainų šuoliai ir pakaktų laiko šalies ir ES kainų lygius suartinti palaipsniui.

Fiksuoto lito kurso sistema yra priimtina Lietuvai rengiantis tapti Europos Sąjungos nare. Atsižvelgiant į sparčią Lietuvos prekybos su ES valstybėmis plėtrą, siekiant skatinti tolesnę integraciją į šio regiono rinką bei rengiantis narystei Europos ekonominėje ir pinigų sąjungoje, nuo 2002 m. vasario 2 d. litas susietas su euru.

Skaidrus ir sklandžiai įgyvendintas lito persiejimas prie euro dar labiau padidino visuomenės pasitikėjimą nacionaline valiuta ir Lietuvos narystės ES siekiu. Šis pasitikėjimas prisidėjo prie palūkanų normų lygio šalyje tolesnio suartėjimo su bazinės valiutos palūkanų normomis.

Lito ir euro bazinio pelningumo kreivės¹

(laikotarpio pabaigoje)

¹ Bazinis pelningumas apskaičiuotas remiantis antrinės rinkos tarpininkų skelbiamais Lietuvos ir euro zonos VVP, nominuotų atitinkama valiuta, pirkimo ir pardavimo kainų vidurkiiais.

Lito susiejimas su euru

Nuo šių metų vasario 2 d. lito kursas yra fiksuotas nebe JAV dolerio, o euro atžvilgiu. Sprendimas susieti litą su euru priimtas atsižvelgus į spartėjančią ekonominę ir politinę šalies integraciją į Europos Sąjungą.

Ilgalaikė fiksuoto lito kurso režimo strategija naudojama siekiant įstoti į Europos Sąjungą, o vėliau – ir įsijungti į euro zoną. Euro atžvilgiu fiksuota lito kurso sistema bus tinkama Lietuvai, tapus ES nare, prieš euro įvedimą prisijungti prie Valiutų kursų mechanizmo–II.

Lietuvos bankas, vadovaudamasis bazinės valiutos keitimą apibrėžiančiomis Lito patikimumo įstatymo nuostatomis, šių metų vasario 1 d. baigė įgyvendinti dar 1999 m. spalį pagrindiniais bruožais suformuluotą, o 2001 m. birželio 28 d. valdybos nutarimais „Dėl bazinės valiutos ir oficialaus lito kurso nustatymo“ ir „Dėl oficialaus lito kurso apskaičiavimo“ tiksliai apibrėžtą ir paskelbtą visuomenei lito susiejimo su euru planą. Rengdamas šį planą, Lietuvos bankas konsultavosi su Lietuvos Respublikos Vyriausybe, Europos centriniu banku, Tarptautinių atsiskaitymų banku ir Tarptautiniu valiutos fondu.

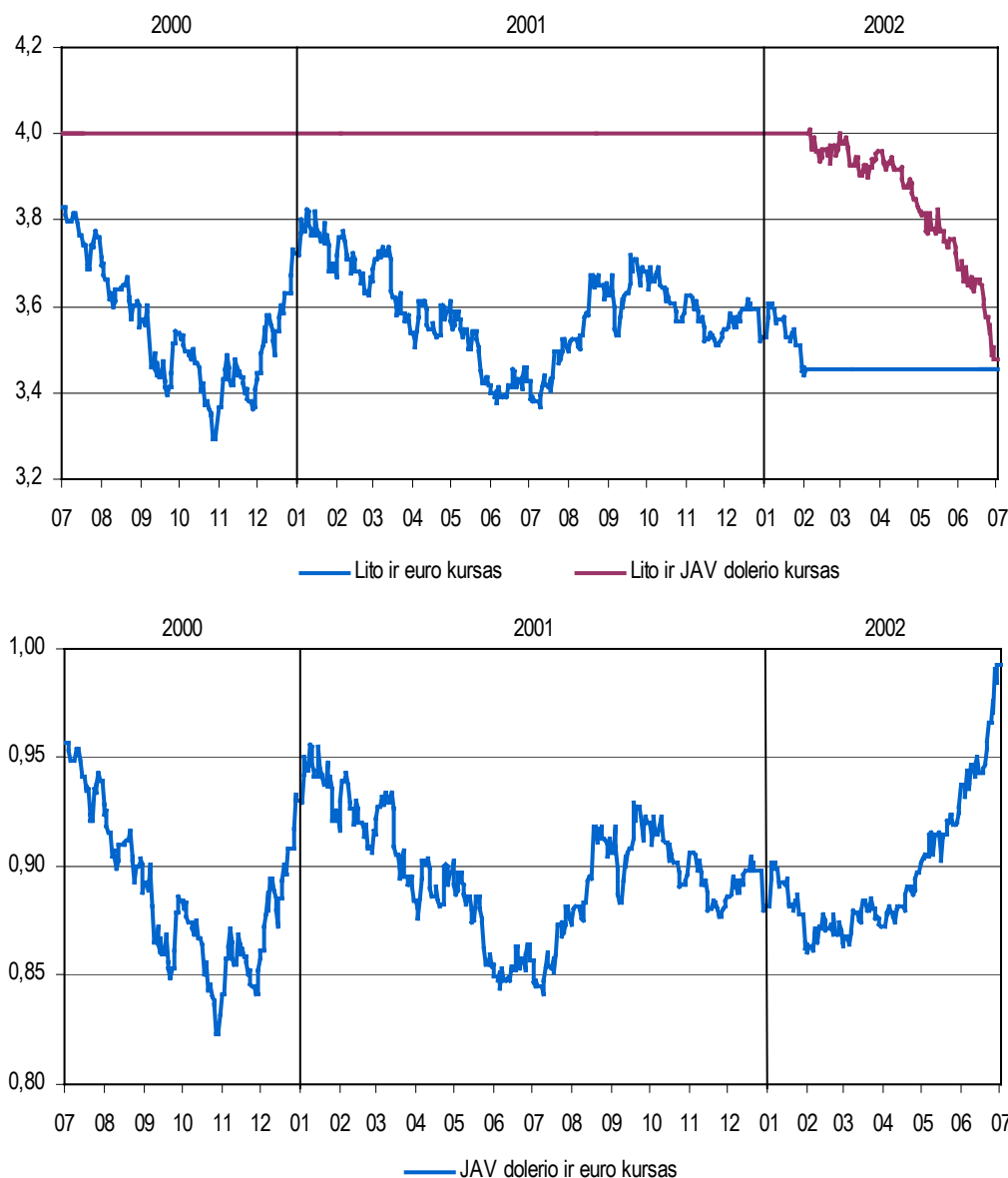
Oficialus fiksuotas lito kursas euro atžvilgiu (3,4528 lito už 1 eurą) buvo apskaičiuotas, 2002 m. vasario 1 d. ECB paskelbtą JAV dolerio ir euro santykį padauginus iš keturių (t.y. iš iki tol buvusio fiksuoto lito ir JAV dolerio santykio). Lietuvos bankas pasirinko ECB skelbiamą kursą, siekdamas užtikrinti maksimalų kurso parinkimo skaidrumą ir atsižvelgdamas į palankias technines aplinkybes.

Lietuvos ekonomikai, pastaraisiais metais įrodžiusiai savo konkurencingumą, euro ir JAV dolerio rinkos kurso svyravimų įtaka nebuvo pavojinga nustatant oficialų lito ir euro kursą. Lito perkamoji galia išliko žymiai nuvertinta ir JAV dolerio, ir euro atžvilgiu. Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės duomenimis, 1999 m. pagal perkamosios galios paritetą vienas euras kainavo tik 1,654 lito. Kadangi 2000–2002 m. infliacija Lietuvoje ir euro zonoje buvo panaši, lito ir euro santykis pagal perkamąją galią taip pat išliko labai panašus, t.y. 2 kartus mažesnis už šių metų vasario 1 d. fiksuotą oficialų lito ir euro kursą.

Žymus JAV dolerio kurso kritimas euro, taigi ir lito, atžvilgiu šių metų balandžio–birželio mėn. didelės įtakos Lietuvos makroekonomikai neturėjo, nes šalies prekyboje su užsieniu vyrauja euro zonos šalys ir kandidatės į ES, o konkurencijos su jomis sąlygos praktiškai nepakito. Euro ir dolerio kurso svyravimai reikšmingiau nepaveikė ir ūkio dalies, susijusios su žaliavų importu ir eksportu (pirmiausiai energetikos), konkurencingumo, nes pasaulinės žaliavų kainos yra visiems panašios, o jų produktų rinkos yra labai konkurencingos. Į Rusiją eksportuojamų žemės ūkio produktų kainų padidėjimą, litui pabrangus JAV dolerio atžvilgiu, didele dalimi atsvėrė realaus Rusijos rublio kurso padidėjimas.

Lito kurso ir euro kurso kaita JAV dolerio atžvilgiu

(nuo 2000 m. vidurio iki 2002 m. vidurio)

Sprendžiant iš statistinių duomenų ir Lietuvos komercinių bankų komentarų, daugelis jų skolininkų pasiruošė lito susiejimui su euru ir galimam lito nestabilumui JAV dolerio atžvilgiu, derindami savo turto ir pajamų struktūrą valiutomis su išsipareigojimų ir išlaidų struktūra. Nuo paskelbimo apie lito susiejimą su euru sparčiausiai didėjo šalies komercinių bankų eurai suteiktų paskolų dalis. Nuo 2001 m. birželio iki šių metų vidurio ji išaugo beveik du kartus ir viršijo sumažėjusią paskolų JAV doleriais dalį. Pastarąją pralenkė ir beveik ketvirtadaliu padidėjusi paskolų litais dalis.

Komercinių bankų rezidentams suteiktos paskolos

(laikotarpio pabaigoje; procentais)

	Litais	Užsienio valiutomis	iš jų:		
			JAV doleriais	eurais	
2001 06		34	66	48	18
2001 12		39	61	41	20
2002 06		42	58	25	33

Lietuvos komercinių bankų įsipareigojimuose vyravusi jų dalis litais birželio pabaigoje išaugo iki 61 procento. Įsipareigojimų eurais dalis, nors ir padidėjo, bet šių metų viduryje tesudarė 11 procentų visų įsipareigojimų.

Komercinių bankų įsipareigojimai valiutomis

(laikotarpio pabaigoje; procentais)

	Litais	JAV doleriais	Eurais	Kitomis valiutomis
2001 06	55	38	6	1
2001 12	55	33	11	1
2002 06	61	27	11	1

Balandžio–birželio mėn. JAV doleriui susilpnėjus euro (taigi ir lito) atžvilgiu, dalis gyventojų JAV doleriais laikytas santaupas ėmė aktyviau keisti į litus ir, žymiai mažesniu mastu, – į eurus. Gegužės mėn. dažniau buvo keičiami grynieji JAV doleriai, o birželį kiek suaktyvėjo ir indėlių keitimas. Bankų duomenimis, indėlininkai daugiausia keitė tik pasibaigusią terminų indėlius.

Užsienio valiutų pirkimas ir pardavimas komerciniuose bankuose 2002 m.

(mln. Lt)

		Apyvarta			Balansas		
		grynaisiais	negrynaisiais	iš viso	grynaisiais	negrynaisiais	iš viso
Sausis	Visų valiutų	831,9	13 798,6	14 630,5	258,7	-503,2	-244,5
	<i>iš jų eurų</i>	108,7	1 020,8	1 129,5	-73,7	-498,4	-572,1
Vasaris	Visų valiutų	490,4	13 564,6	14 055,0	230,0	-121,8	108,2
	<i>iš jų eurų</i>	82,6	11 295,9	11 378,5	-21,0	-121,5	-142,5
Kovas	Visų valiutų	497,5	14 795,3	15 292,8	255,3	-186,9	68,4
	<i>iš jų eurų</i>	87,5	12 044,5	12 132,0	-13,9	-151,9	-165,8
Balandis	Visų valiutų	566,3	14 753,4	15 319,7	262,9	-446,2	-183,3
	<i>iš jų eurų</i>	117,0	13 159,6	13 276,6	-36,4	-355,6	-392,0
Gegužė	Visų valiutų	861,6	17 727,3	18 588,9	423,2	-208,3	214,9
	<i>iš jų eurų</i>	181,6	16 427,1	16 608,7	-58,4	-242,5	-300,9
Birželis	Visų valiutų	791,5	15 557,3	16 348,8	405,5	131,5	537,0
	<i>iš jų eurų</i>	175,3	14 008,1	14 183,4	-65,9	109,5	43,6

Kainų raida ir jų stabilumas

Vartotojų kainų indekso pokyčiai

Pirmąjį šių metų pusmetį Lietuvos vartotojų kainų indeksas (VKI) mažėjo keturis mėnesius iš eilės, o vieną mėnesį liko nepakitęs. Per šešis mėnesius vartotojų kainos sumažėjo 0,7 procento, o metų infliacija birželį taip pat buvo neigiama (-0,5%). Prieš tai metų defliacija paskutinį kartą buvo 2001 m. vasarį.

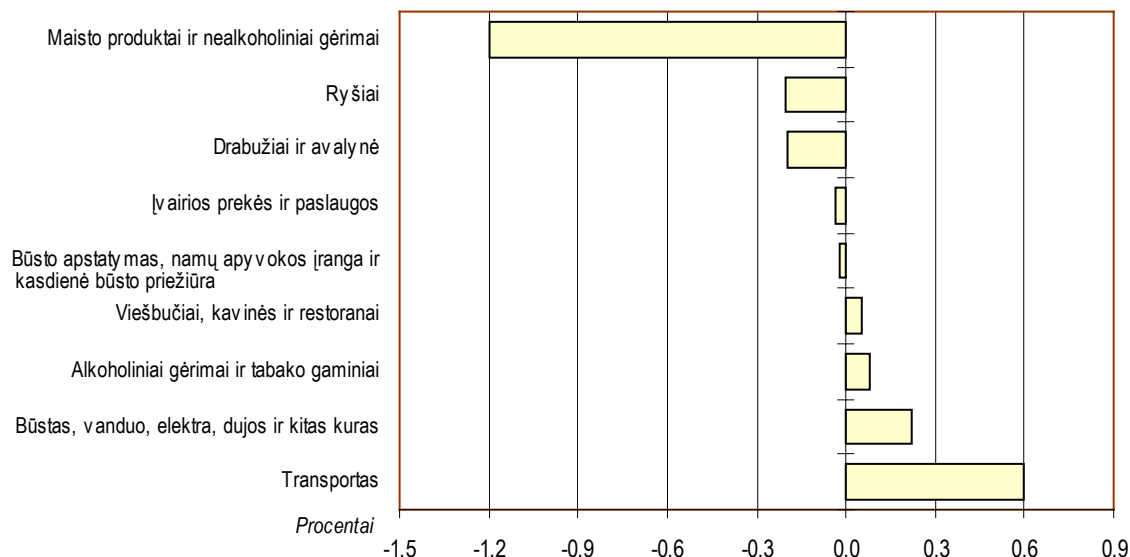
Praėjusį pusmetį brango transporto paslaugos, didėjo būsto, vandens tiekimo, elektros, dujų ir kito kuro kainos.

Didžiausios įtakos pirmojo pusmečio defliacijai turėjo pingantys maisto produktai ir telekomunikacijų paslaugos bei prekybininkų taikytos sezoninės nuolaidos drabužiams ir avalynei. Kitas svarbus veiksnys buvo lito brangimas JAV dolerio atžvilgiu. Dėl to sumažėjo vartojimo

prekių, importuojamų už JAV dolerius (daugiausiai iš Rytų šalių), kainos. Be to, dėl pigesnių importuojamų žaliavų ir pusfabrikačių sumažėjo gamintojų kainos.

Vartotojų kainų indekso kaitos veiksniai pirmąjį 2002 m. pusmetį

(procentais)

Per pirmąjį šių metų pusmetį maisto produktų ir nealkoholinių gėrimų kainos sumažėjo 3,4 procento. Bendrą VKI tai sumažino 1,2 procento. Daugiausiai atpigėjo mėsa, pienas ir jo produktai bei daržovės. Mėsai ir jos produktams atpigus 7,5 procento, vartotojų kainų indeksas sumažėjo 0,7 procento. Pieno produktų vartojimo kainos analizuojamu laikotarpiu sumažėjo 7,7 procento, VKI sumažindamos 0,4 procento. Dėl labiausiai (10,3 %) atpigusių daržovių VKI sumažėjo 0,3 procento.

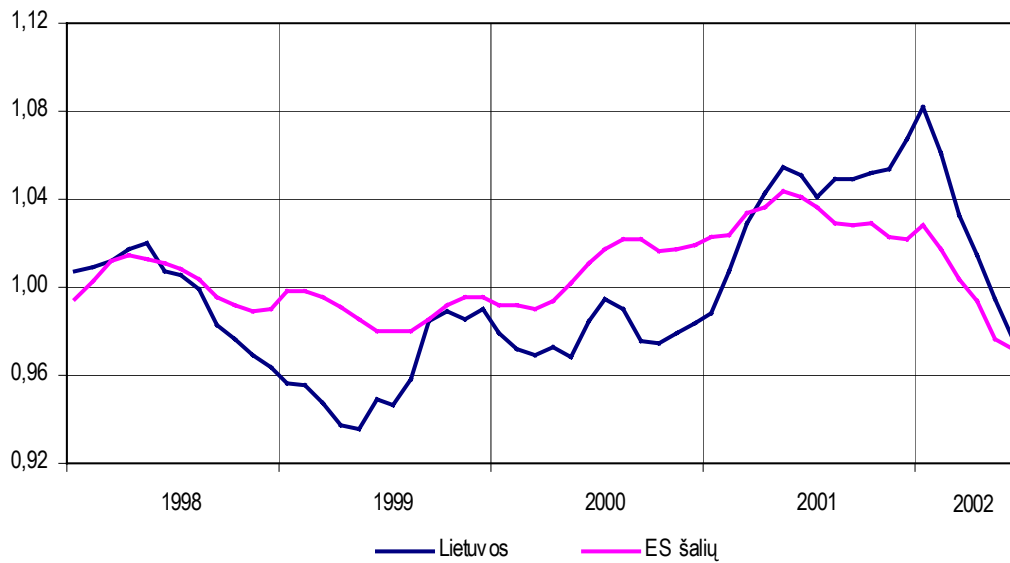
Maisto produktų vartojimo kainų sumažėjimui įtakos turėjo mažesnės žemės ūkio produkcijos supirkimo kainos, sezoniškumas, mažmeninės prekybos tinklų konkurencija, pigesnis importas.

Žemės ūkio produkcijos supirkimo kainos pirmąjį pusmetį sumažėjo 20,9 procento, iš jų mėsos supirkimo – 13,5 procento, pieno – 22,1 procento. Mėsos supirkimo kainos sumažėjo dėl padidėjusios žaliavos pasiūlos, kurią iššaukė 2001 m. išaugusios supirkimo kainos už mėsą. Pieno supirkimo kainas perdirbėjai sumažino dėl mažėjančių pieno produktų kainų pasaulinėje rinkoje bei dėl sezono metu padidėjusių supirkimo apimčių.

Pirmąjį šių metų ketvirtį, palyginti su tuo pačiu 2001 m. laikotarpiu, labiausiai sumažėjo importuojamų augalinių produktų (5,0 %) bei gatavų maisto produktų (0,7 %) vieneto vertė. Antrąjį ketvirtį maisto produktai buvo importuojami dar pigiau. Importo kainų mažėjimui įtakos turėjo sumažėjusios maisto produktų kainos pasaulio rinkose. Pavyzdžiui, Europos Sąjungos šalyse maisto produktai per praėjusį pusmetį atpigę 2,2 procento.

Lietuvos ir ES šalių maisto produktų VKI

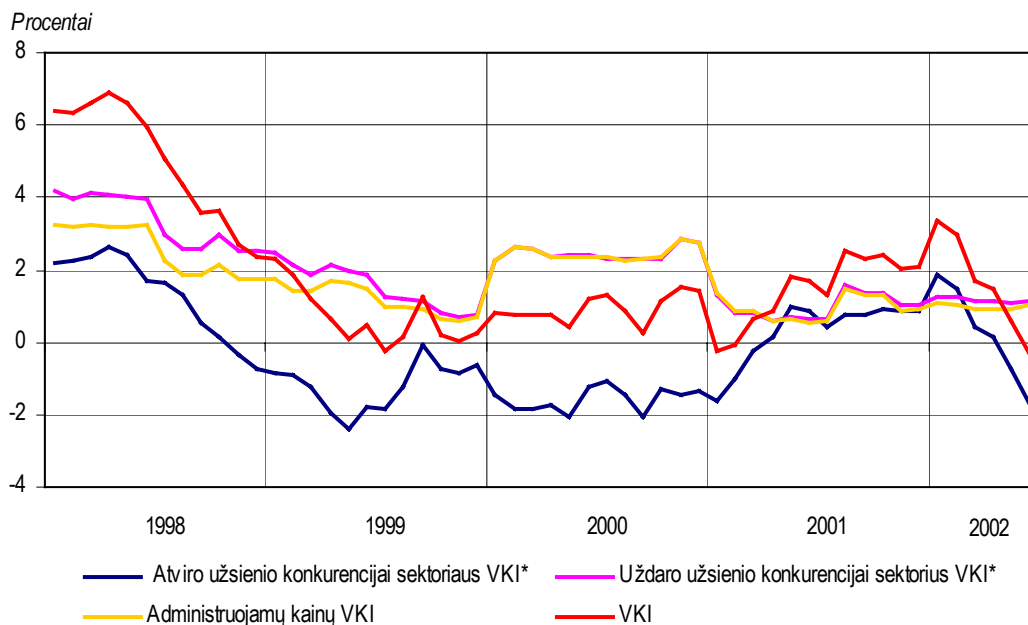
(pokytis per metus)

Administruojamų kainų bei netiesioginių mokesčių įtaka vartotojų kainoms

Praėjusį pusmetį administruojamos kainos¹ (Lietuvos banko skaičiavimais, jos sudarė 18,6% viso VKI) infliaciją paveikė nežymiai. Padidėjusios 0,1 procento, vartotojų kainas jos padidino vos 0,02 procento. Didžiausios įtakos administruojamų kainų indeksui turėjo ryšių, elektros, degalų bei dujų kainų kaita.

Vartotojų kainų indekso kaitos veiksniai

¹ Vandens, elektros, dujų ir kito kuro, transporto bei ryšių paslaugų kainos, kurias reguliuoja valstybė arba pačios monopolijos.

* Atviram užsienio konkurencijai sektoriui priskiriamų prekių ir paslaugų dalis sudaro apie 71 procentą viso VKI. Uždaram užsienio konkurencijai sektoriui priskiriamų prekių ir paslaugų dalis visame VKI sudaro apie 11 procentų.

Pirmąjį šių metų pusmetį 5,7 procento padidėjo elektros kaina (vasario mėn.), dėl kai kuriuose šalies rajonuose padidėjusios kainos už centralizuotos šilumos tiekimą 1,3 procento pabrango būsto šildymas, bet 1,8 procento sumažėjo dujų kaina. Dėl šių priežasčių vartotojų kainų indeksas padidėjo 0,2 procento.

Metų pradžioje 30 procentų sumažinti tarifai už telefono skambučius į Europos Sąjungos valstybes vartojimo kainas šalyje sumažino taip pat 0,2 procento.

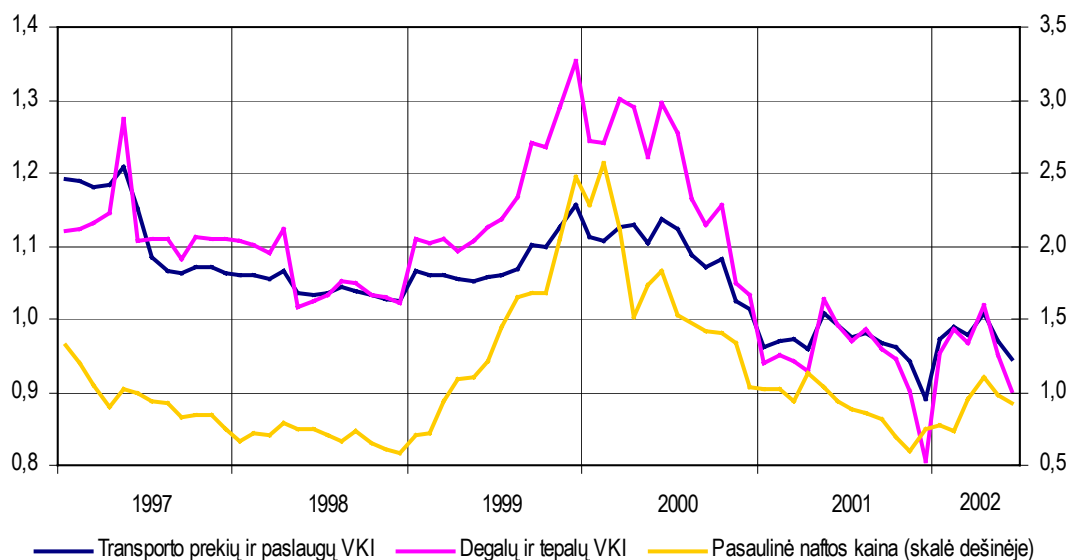
Praėjusį pusmetį buvo padidinti akcizai degalams (sausio mėn.) ir tabako gaminiams (balandį). Padidėjus akcizui degalams bei pabrangus žaliai naftai, tačiau sumažėjus JAV dolerio kursui, degalų ir tepalų VKI išaugo 16,3 procento, visas vartotojų kainas padidindamas 0,6 procento. Tabako gaminių kainos, padidėjusios 3,1 procento, visą VKI padidino 0,07 procento.

Aptariamuoju laikotarpiu vartotojų kainas labiau veikė vartojimo kainų kaita atviraime užsienio konkurencijai sektoriuje. Dėl geresnio pajėgumų panaudojimo, didėjančio darbo našumo ir konkurencijos minėto sektoriaus prekių ir paslaugų kainos sumažėjo 0,9 procento, o VKI dėl to sumažėjo 1,0 procento.

Transporto prekės ir paslaugos per pirmąjį pusmetį pabrango 8,3 procento, vartojimo kainas padidindamos 0,6 procento. Šios grupės kainų didėjimą iššaukė degalų ir tepalų kainų, sudarančių daugiau negu pusę (50,6%) transporto VKI, pokyčiai. Benzino ir kitų degalų kainos didėjo ir dėl išorinių (didėjo pasaulinės naftos kainos), ir dėl vidaus (didėjo akcizai) veiksnių.

Lietuvos transporto prekių ir paslaugų VKI priklausomybė nuo pasaulinių naftos kainų

(pokytis per metus)

Artimiausioje ateityje svarbiausiais vartotojų kainų kaitos veiksniais išliks kaštai bei reguliuojamų kainų ir mokesčių tarifų pokyčiai (rengimosi narystei ES laikotarpiu numatoma degalų ir tabako akcizų tarifus suderinti su minimaliomis Europos Sąjungos normomis), taip pat išorės veiksniai, tokie kaip naftos kainos ir JAV dolerio kurso kaita.

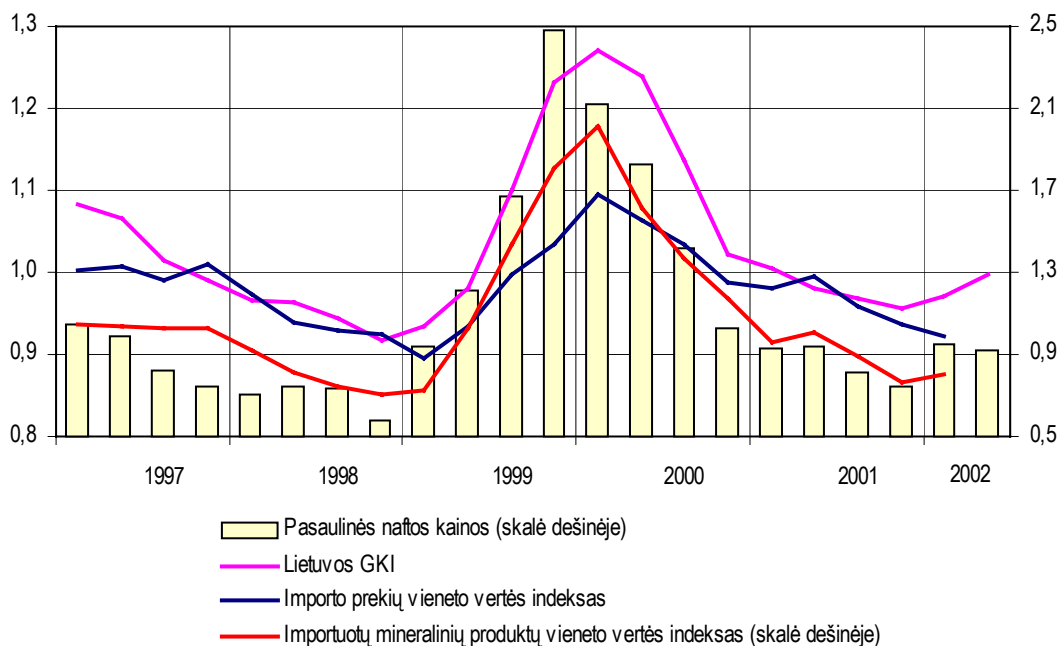
Kitų kainų rodiklių kaita

Gamintojų parduotos pramonės produkcijos kainos pirmąjį šių metų pusmetį padidėjo 2,8 procento (palyginti su I-uoju 2001 m. pusmečiu, jos sumažėjo 0,2%). Didžiausios įtakos gamintojų kainų indeksui (GKI) turėjo rafinuotų naftos produktų kainos. Per pusmetį jos išaugo 25,1 procento, visą GKI padidindamos 4,4 procento. Tačiau per metus minėtų produktų GKI sumažėjo 14,1 procento. Parduotos rafinuotos naftos produkcijos kainų svyravimus lėmė pasaulinių naftos kainų kaita (koreliacijos koeficientas – 0,95; gamintojų kainų Lietuvoje ir pasaulinių naftos kainų koreliacijos koeficientas – 0,9). Vidutinė mėnesio naftos kaina pasaulio rinkose padidėjo nuo 20 JAV dolerių už barelį ketvirtąjį 2001 m. ketvirtį iki 27 JAV dolerių antrąjį šių metų ketvirtį. JAV dolerio kurso kritimas iš dalies kompensavo žalios naftos kainos padidėjimą ir padėjo išvengti didesnio gamintojų kainų augimo.

Gamintojų parduotos pramonės produkcijos kainos be rafinuotų naftos produktų praėjusį pusmetį sumažėjo 2,0 procento. Tą lėmė maisto produktų ir gėrimų, drabužių siuvimo, kailių išdirbimo ir dažymo, taip pat radijo, televizijos ir ryšių įrangos bei aparatūros GKI sumažėjimas.

Lietuvos gamintojų, prekių importo ir pasaulinių naftos kainų indeksai

(pokytis per metus)

Eksportuotų prekių kainos pirmąjį šių metų ketvirtį sumažėjo 1,7 procento. Labiausiai sumažėjo išvežtų avalynės, maisto produktų, medienos ir jos dirbinių vieneto vertė. Importo prekių kainos per tą patį laikotarpį sumažėjo 2,7 procento. Tą lėmė pigiau importuoti mineraliniai produktai, avalynė bei lengvieji automobiliai. Be to, importo kainos mažėjo ir dėl dolerio kurso smukimo.

Didesnis importo prekių kainų sumažėjimas rodo, kad pagerėjo prekybos su užsieniu sąlygos. Prekybos sąlygų indeksas (eksporto ir importo kainų santykis) nuo 0,98 paskutinį 2001 m. ketvirtį padidėjo iki 1,01 pirmąjį šių metų ketvirtį.

Bendrasis vidaus produktas

Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės duomenimis, per pirmąjį 2002 m. pusmetį sukurta 23,9 mlrd. litų vertės (veikusiomis kainomis) bendrojo vidaus produkto (BVP) – 1,3 mlrd. litų daugiau negu tuo pačiu praėjusių metų laikotarpiu. Realusis BVP (lyginamosiomis 1995 m. kainomis) padidėjo 5,7 procento. Vienam gyventojui tenkanti bendrojo vidaus produkto dalis pasiekė 6,9 tūkst. litų (tuo pat metu pernai – 6,5 tūkst. Lt).

Paslaugų sferoje sukurta 64,4 procento bendrojo vidaus produkto (didmeninėje ir mažmeninėje prekyboje – 14,3%, transporto, sandėliavimo ir ryšių paslaugose – 12,3%, nekilnojamojo turto, nuomos ir kito verslo veiklose – 7,2%, švietimo paslaugose – 6,3% ir kt.). Likusi BVP dalis sukurta gamybinėse veiklose: pramonėje – 25,4 procento, žemės ūkyje, medžioklėje, miškininkystėje ir žuvininkystėje – 5,4, statyboje – 4,8 procento.

Palyginti su pirmuoju 2001 m. pusmečiu, labiausiai padidėjo realioji pridėtinė vertė, sukurta statybos (13,2%), transporto, sandėliavimo ir ryšių (11,9%), viešbučių ir restoranų (9,8%) veiklose, didmeninėje ir mažmeninėje prekyboje (7,8%), išgaunamojoje pramonėje ir elektros, dujų bei vandens tiekimo veiklose (po 6,9%). Tačiau BVP prieaugį labiausiai lėmė rezultatai, pasiekti didmeninėje ir mažmeninėje prekyboje (realiąją pridėtinę vertę padidinę 1,4%), transporto, sandėliavimo ir ryšių veiklose (1,2%), apdirbamojoje pramonėje (1%), statyboje (0,6%) ir žemės ūkyje (0,4%).

Žymus apimčių didėjimas daugelyje ūkio sričių atspindi atsigaunančią vidaus rinką. Tačiau prekybos apimčių padidėjimą, praėjusį pusmetį turėjusį, kaip minėta, didžiausios įtakos realiosios pridėtinės vertės prieaugiui, didžia dalimi lėmė administracinis sprendimas nuo liepos 1 d. panaikinti pridėtinės vertės mokesčio gražinimą juridiniams asmenims, išigyjantiems naujus automobilius. Dėl to antrąjį šių metų ketvirtį prekyba naujais automobiliais ypač padidėjo. Tokie pavieniai ekonominės politikos veiksmai neleidžia drąsiai prognozuoti didelės teigiamos BVP kaitos ateityje. Džiugina pramonėje, statyboje ir transporto veiklose sukuriamos realiosios pridėtinės vertės didėjimas. Šios sritys mažiausiai priklauso nuo administracinių veiksmų, tačiau jų rodiklių kaitą žymia dalimi lemia padėtis išorės rinkose.

Pirmojo šių metų pusmečio BVP, apskaičiuoto išlaidų metodu, struktūroje namų ūkių vartojimo išlaidos sudarė beveik du trečdalius (65,0%). Palyginti su tuo pačiu laikotarpiu pernai, 1,3 karto (lyginamosiomis kainomis) išaugusios bendrosios vidaus investicijos realųjį BVP padidino 7,4 procento. Realiosios namų ūkių vartojimo išlaidos, padidėjusios 6 procentais, bendrąjį vidaus produktą padidino 4,6 procento. Vyriausybės išlaidų padidėjimas 0,3 procento realųjį BVP padidino 0,1 procento. Visos galutinio vartojimo išlaidos padidėjo 5 procentais.

Per pirmuosius šešis šių metų mėnesius, palyginti su tuo pačiu praėjusių metų laikotarpiu, prekių ir paslaugų eksportas lyginamosiomis 1995 m. kainomis išaugo 14,5 procento, o importas – 18 procentų. Šis eksporto apimčių prieaugis realųjį BVP padidino 10,2 procento. Dėl minėto importo apimčių prieaugio bendras vidaus produktas sumažėjo 16,5 procento. Todėl galima teigti, kad didėjantys eksportas, vidaus vartojimas ir investicijos tapo veiksniais, skatinančiais spartesnį BVP augimą.

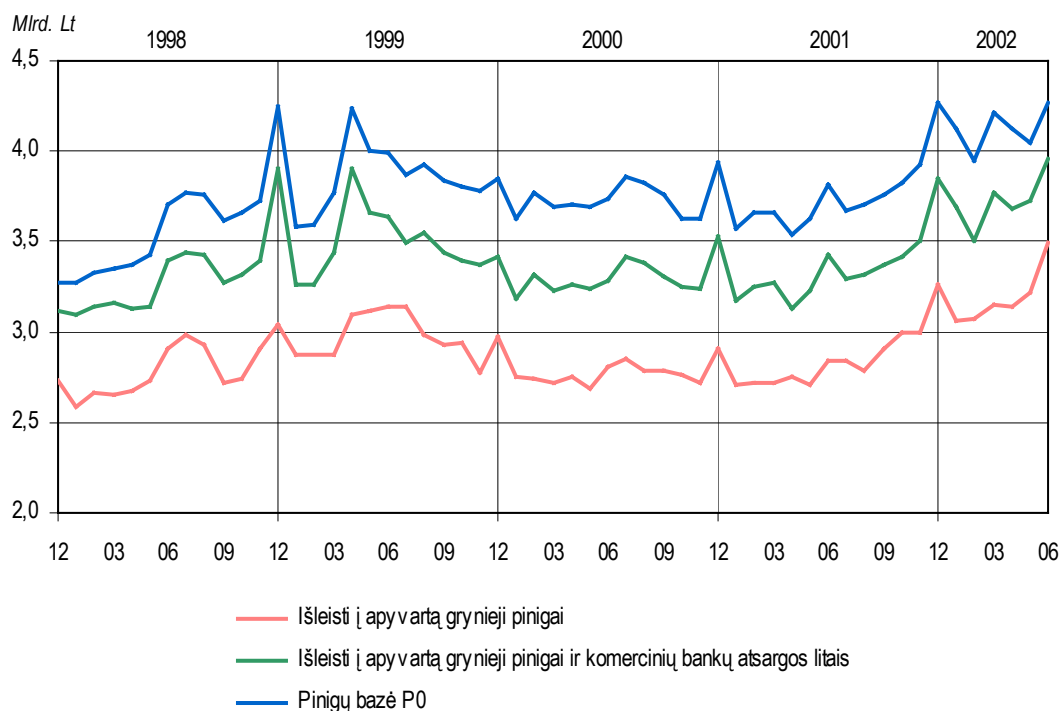
Bendrojo vidaus produkto, apskaičiuoto pajamų metodu, struktūroje pelno ir mišriųjų pajamų dalis buvo 37,5 procento, darbo apmokėjimo – 31,2, gamybos ir importo mokesčių – 12,6 procento. Palyginti su pirmuoju 2001 m. pusmečiu, gamybos ir importo mokesčių suma padidėjo 12,3 procento, pelnas ir mišrios pajamos – 10,3, o darbo apmokėjimas – apie vieną procentą. Šie veiksniai ir lėmė nominalaus BVP padidėjimą pirmąjį šių metų pusmetį.

Pinigai ir finansų sistema

Pinigų bazė

Šių metų birželio pabaigoje pinigų bazė P0¹ buvo 4,3 mlrd. litų. Palyginti su 2001 m. pabaiga, ji sumažėjo 0,4 mln. litų. Lietuvos banko išleistų į apyvartą grynųjų pinigų kiekis per pirmąjį šių metų pusmetį padidėjo 227,0 mln. litų (7,0%), o komercinių bankų atsargos litais ir privalomosios atsargos užsienio valiutomis sumažėjo atitinkamai 112,0 mln. (19,2%) ir 115,5 mln. litų (27,7%). Per tą patį praėjusių metų laikotarpį P0 sumažėjo 130,8 mln. litų (3,3%).

Pinigų bazė

Lietuvos bankas praėjusį pusmetį nevykdė atvirosios rinkos operacijų. Todėl pagrindiniai šaltiniai, nulėmę pinigų bazės kaitą, buvo Lietuvos banko operacijos su komerciniais bankais (jos P0 padidino 545,0 mln. Lt) ir operacijos su centrinės valdžios institucijomis (jos P0 sumažino 623,4 mln. Lt). Kiti šaltiniai pinigų bazę P0 padidino 78,0 mln. litų, iš jų svarbiausias buvo Lietuvos banko į valstybės biudžetą pervesti 62,4 mln. litų praėjusių metų pelno.

Pinigų bazės kaitos šaltiniai

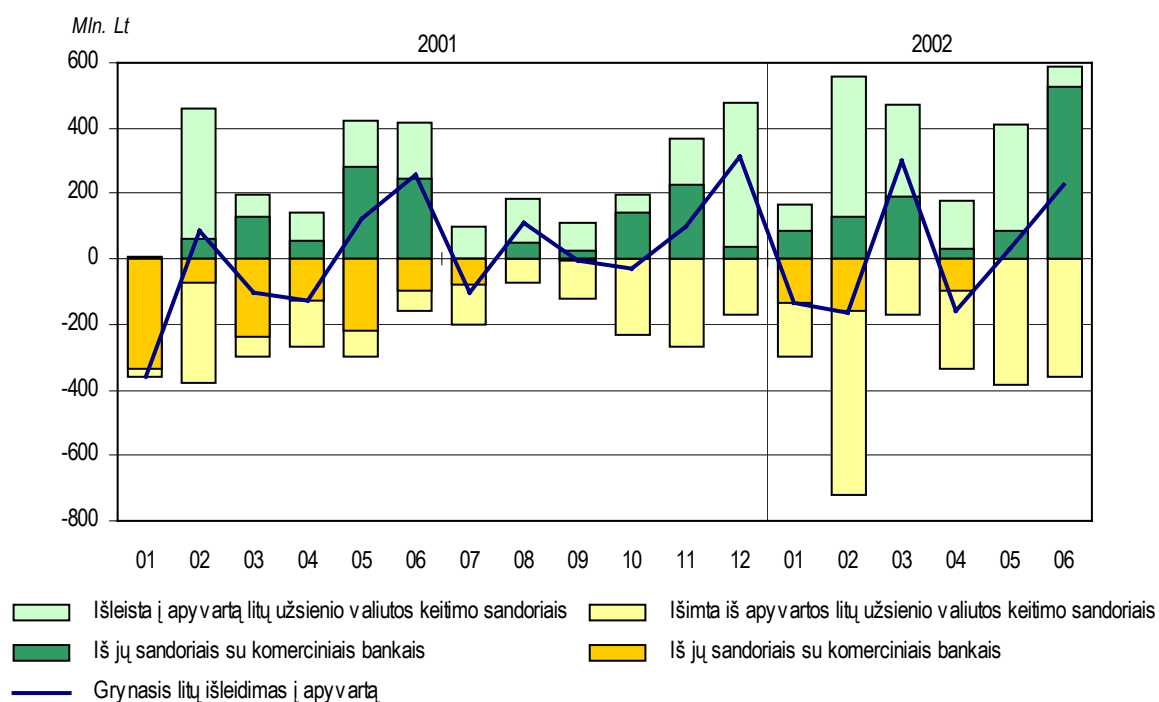
(per laikotarpį; mln. Lt)

	2001	2002		
		I ketv.	II ketv.	I-II ketv.
Operacijos su komerciniais bankais	82,6	148,1	396,9	545,0
Grynasis užsienio valiutos pirkimas	81,9	111,7	548,8	660,5
Privalomosios atsargos užsienio valiutomis	0,7	36,4	-151,9	-115,5
Operacijos su centrinės valdžios institucijomis	75,3	-205,9	-417,5	-623,4
Grynasis užsienio valiutos pirkimas	159,4	-109,1	-454,7	-563,8
Grynosios pretenzijos centrinės valdžios institucijoms litais	-84,1	-96,8	37,2	-59,6
Atvirosios rinkos operacijos	-	-	-	-
Kiti šaltiniai	164,3	12,4	65,6	78,0
Pinigų bazės P0 kaita	322,2	-45,4	45,0	-0,4

¹ Pinigų bazę P0 sudaro Lietuvos banko išleisti į apyvartą grynųjų pinigai ir komercinių bankų atsargos litais bei privalomosios atsargos užsienio valiutomis Lietuvos banke.

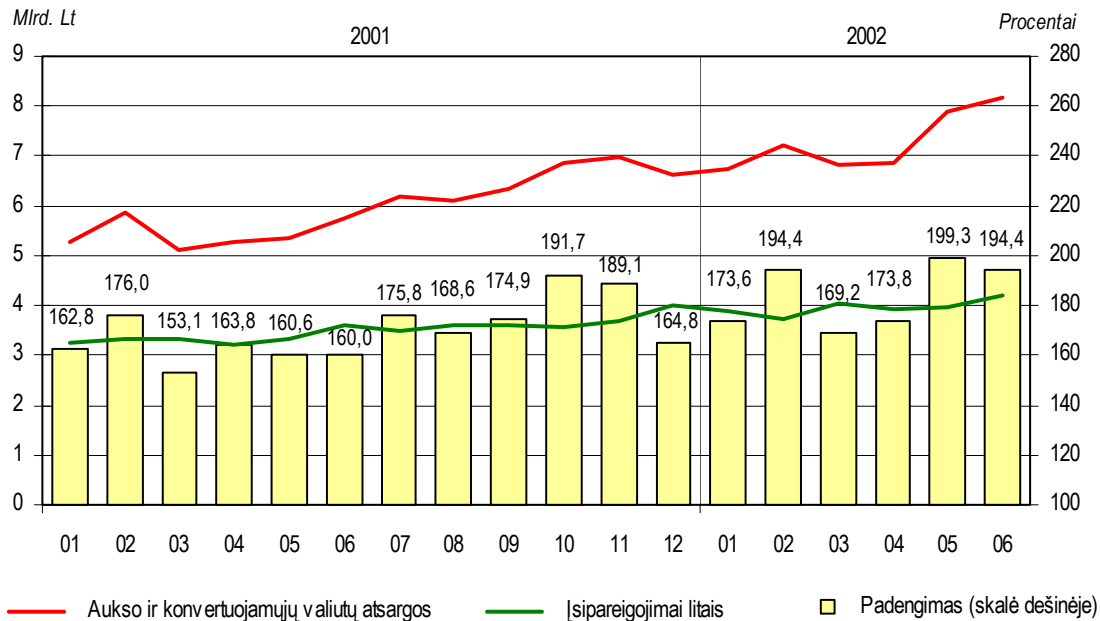
Pirmąjį šių metų pusmetį komerciniai bankai Lietuvos bankui pardavė užsienio valiutos už 660,5 mln. litų daugiau negu pirko iš jų, atitinkamai padidindami P0, o centrinės valdžios institucijos Lietuvos bankui pirko valiutos už 563,8 mln. litų daugiau nei jam pardavė. Komerciniai bankai ypač daug užsienio valiutos Lietuvos bankui pardavė birželio mėn., padidėjus grynųjų pinigų paklausai ir Vyriausybei konvertavus į litus lėšas už „Lietuvos dujų“ privatizavimą. Per tą patį praėjusių metų laikotarpį komerciniai bankai iš Lietuvos banko pirko užsienio valiutos už 316,9 mln. litų daugiau nei pardavė, o centrinės valdžios institucijos Lietuvos bankui jos pardavė už 191,4 mln. litų daugiau nei pirko. Privalomųjų atsargų užsienio valiutomis sumažėjimą antrąjį šių metų ketvirtį lėmė gegužės mėn. iki 6 procentų sumažinta privalomųjų atsargų norma.

Grynasis litų išleidimas į apyvartą užsienio valiutos keitimo sandoriais

Lietuvos banko įsipareigojimų litais padengimas aukso ir konvertuojamųjų valiutų atsargomis visiškai atitiko Lito patikimumo įstatymo nuostatas. Birželio pabaigoje minėtos atsargos 4,0 mlrd. litų viršijo Lietuvos banko įsipareigojimus litais, o padengimo santykis buvo 194,4 procento (2001 m. pabaigoje – atitinkamai 2,6 mlrd. Lt ir 164,8%). Įsipareigojimų litais padengimas padidėjo gegužės mėn., kai į centrinės valdžios sąskaitas Lietuvos bankui buvo pervestos lėšos už išplatintą užsienio rinkose 10 metų trukmės 400 mln. eurų vertės euroobligacijų emisiją.

Lietuvos banko įsipareigojimų litais padengimas

Pinigų kiekis

Šių metų birželio pabaigoje pinigų kiekis P2¹ buvo 13,0 mlrd. litų. Per praėjusį pusmetį jis padidėjo 320,2 mln. litų (2,5%), o per tą patį praėjusių metų laikotarpį – 482,2 mln. litų (4,6%).

Per pirmąjį šių metų pusmetį pinigų P1 kiekis padidėjo 27,4 mln. litų (0,4%; prieš metus – sumažėjo 198,5 mln. litų, t.y. 3,5%). Aptariamuoju laikotarpiu, priešingai ankstesnių metų tendencijoms, pinigai apyvartoje ir fizinių asmenų indėliai iki pareikalavimo litais didėjo sparčiau – jie išaugo atitinkamai 288,9 ir 163,5 mln. litų. Tai sietina su padidėjusiu vartojimu sparčiai augant, ypač antrąjį ketvirtį, Lietuvos ūkiui. Ne finansų įmonių indėliai iki pareikalavimo litais praėjusį pusmetį sumažėjo 426,6 mln. litų.

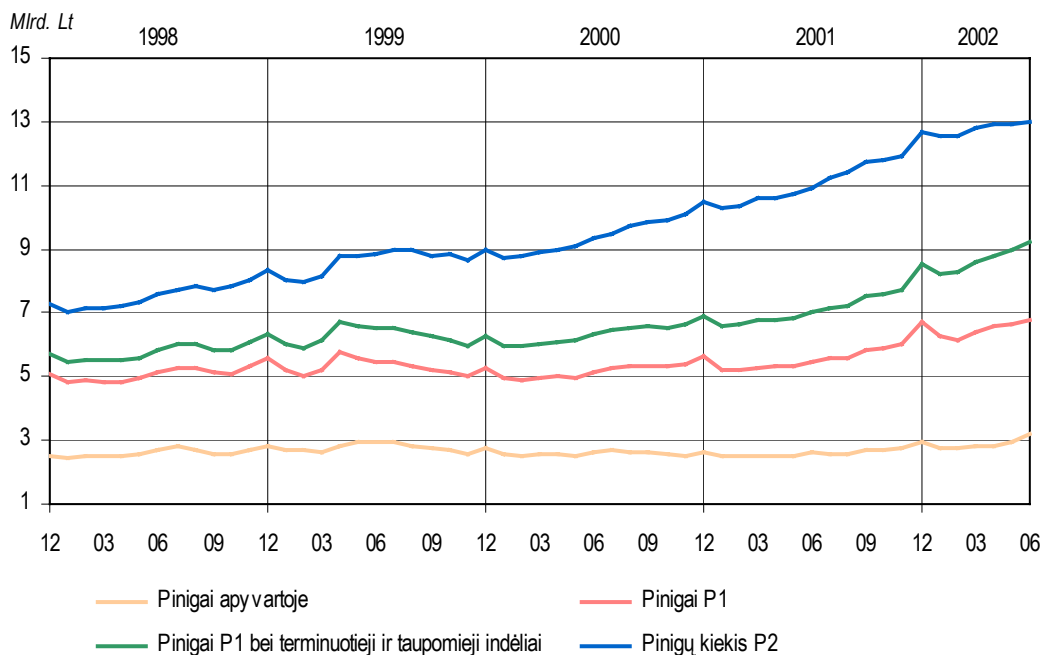
¹ Pinigų kiekį P2 sudaro pinigai P1 ir kvazipinigai. Pinigai P1 – tai pinigai apyvartoje ir pinigus laikančio sektoriaus indėliai iki pareikalavimo litais pinigus kuriančiame sektoriuje. Pinigai apyvartoje – tai Lietuvos banko išleisti į apyvartą gryniesi pinigai, atėmus pinigus kuriančio sektoriaus turimus grynuosius pinigus. Kvazipinigai – tai pinigus laikančio sektoriaus terminuotieji ir taupomieji indėliai litais bei visi indėliai užsienio valiutomis pinigus kuriančiame sektoriuje.

Pinigus kuriantis sektorius (rezidentai): Lietuvos bankas, komerciniai bankai, užsienio bankų filialai (skyriai) ir kredito unijos, taip pat centrinės valdžios grynoji pozicija TVF.

Pinigus laikantis sektorius (rezidentai): vietos valdžios institucijos, ne finansų įmonės, fiziniai asmenys, ne pelno institucijos ir nebankines finansų institucijos.

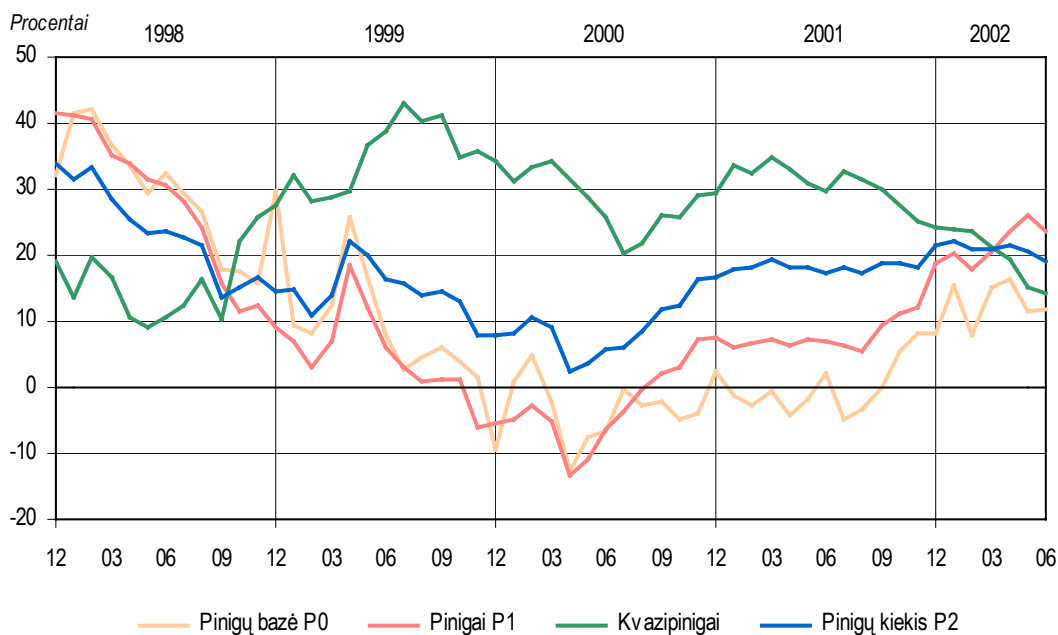
Pinigams neutralus sektorius (rezidentai): centrinės valdžios institucijos ir socialinės apsaugos fondai.

Pinigų kiekis

Per pirmąjį šių metų pusmetį kvazipinigai padidėjo 292,9 mln. litų (4,9%), o per tą patį praėjusių metų laikotarpį – 680,7 mln. litų (14,2%). Kvazipinigų didėjimą lėmė ne finansų įmonių terminuotieji ir taupomieji indėliai litais bei indėliai užsienio valiutomis. Jie padidėjo atitinkamai 264,8 ir 117,3 mln. litų. Fizinė asmenų indėliai kvazipinigus veikė priešinga kryptimi. Fizinė asmenų terminuotieji ir taupomieji indėliai litais padidėjo 431,1 mln., o indėliai užsienio valiutomis sumažėjo 546,1 mln. litų. Pagrindinė šio sumažėjimo priežastis buvo JAV dolerio kursas, per pusmetį nukritęs daugiau kaip 10 procentų. Pirmiausia, fizinė asmenų indėlių užsienio valiutomis vertė sumažėjo dėl to, kad dalis indėlių bankuose laikoma JAV doleriais. Antra, litą persiejus prie euro ir krentant JAV dolerio kursui, fiziniai asmenys teikė pirmenybę indėliams litais, o ne užsienio valiutomis.

Pinigų rodiklių metinis pokytis

Pirmąjį šių metų pusmetį pinigų kuriančio sektoriaus grynasis užsienio turtas¹ padidėjo 1,2 mlrd. litų, o grynasis kreditas centrinės valdžios institucijoms ir socialinės apsaugos fondams sumažėjo 1,3 mlrd. litų. Pagrindinė šių pokyčių priežastis buvo jau minėta 400 mln. eurų vertės Lietuvos euroobligacijų emisija. Kreditas kitiems rezidentams aptariamuoju laikotarpiu padidėjo 256,8 mln. litų, iš jo kreditas ne finansų įmonėms ir fiziniams asmenims – atitinkamai 170,7 ir 128,3 mln. litų, o kitoms (vietos valdžios, ne pelno ir nebankinėms finansų) institucijoms sumažėjo 42,2 mln. litų. Didžiausios įtakos kreditui kitiems rezidentams kaitai turėjo paskolos litais (jų apimtis padidėjo 307,3 mln. Lt) ir užsienio valiutomis (sumažėjo 52,0 mln. Lt). Tačiau, įvertinus JAV dolerio kurso kritimą, galima manyti, kad realiai paskolų užsienio valiutomis apimtis per pirmuosius šešis šių metų mėnesius padidėjo.

Pinigų sudedamųjų ir priešinių dalių kaita

(per laikotarpį; mln. Lt)

	2001	2002		
		I ketv.	II ketv.	I-II ketv.
Pinigai P1	1071,4	-358,5	385,9	27,4
Pinigai apyvartoje	261,2	-92,4	381,3	288,9
Indėliai iki pareikalavimo	810,2	-266,1	4,6	-261,5
Kvazipinigai	1163,5	494,3	-201,4	292,9
Terminuotieji ir taupomieji indėliai	536,5	436,0	279,9	715,9
Indėliai užsienio valiutomis	627,0	58,3	-481,3	-423,1
Pinigų kiekis P2	2234,9	135,8	184,4	320,2
Grynasis užsienio turtas	1071,7	-15,7	1227,9	1212,2
Grynasis kreditas centrinės valdžios institucijoms ir socialinės apsaugos fondams	288,7	-6,6	-1294,3	-1300,8
Kreditas kitiems rezidentams	1378,0	205,0	51,8	256,8
Ne finansų įmonėms	911,9	120,5	50,2	170,7
Fiziniams asmenims	153,6	69,8	58,5	128,3
Kitoms institucijoms	312,4	14,7	-56,9	-42,2
Kitos priešinės dalys	-503,4	-46,9	199,0	152,1

¹ *Pagrindinės pinigų kiekio P2, apskaičiuojamo remiantis pinigų kuriančio sektoriaus konsoliduotu balansu, priešinės dalys yra pinigų kuriančio sektoriaus grynasis užsienio turtas ir vidaus kreditas, kurį sudaro grynasis kreditas pinigams neutraliam sektoriui ir kreditas pinigų laikančiam sektoriui.*

Pinigų ir valiutų rinka

Pinigų rinką sudaro didmeninė trumpalaikių (ne ilgesnių kaip 1 m. trukmių) likvidumo valdymo priemonių rinka, kuri Lietuvoje yra glaudžiai susijusi su užsienio valiutos rinka dėl didelio ekonomikos atvirumo, fiksuoto lito kurso ir liberalizuoto kapitalo judėjimo.

Lietuvos pinigų ir valiutų rinkos apyvarta

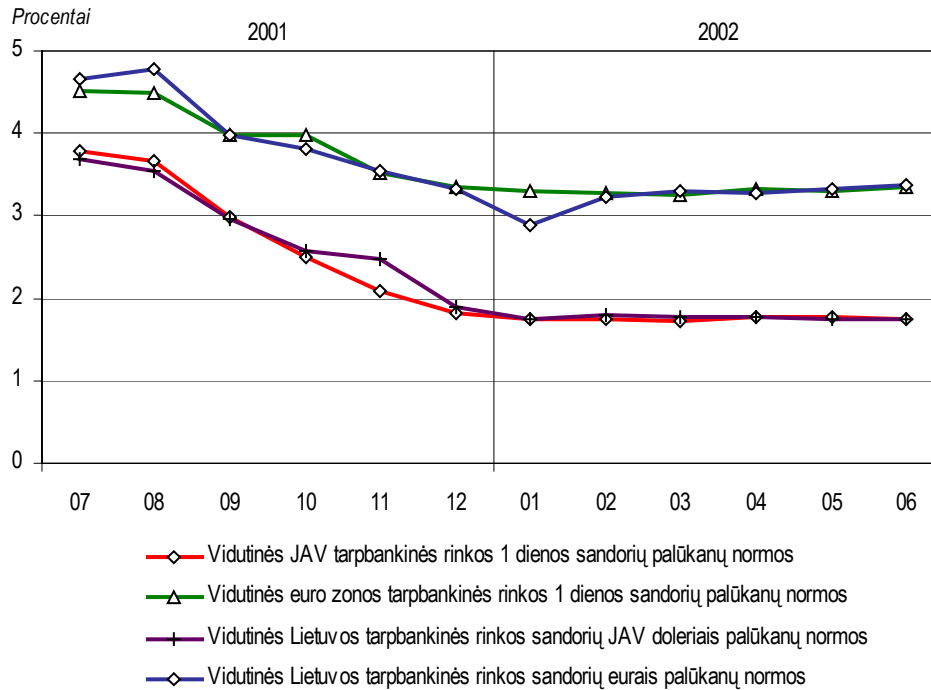
(mlrd. Lt)

	2002 m.	2001 m.	
	I pusr.	I pusr.	II pusr.
Valiutų keitimo sandoriai, iš viso	188,8	53,9	77,4
<i>Sandorių rūšimis:</i>			
Neatidėliotini	164,5	41,0	59,2
Apsikeitimo	22,8	9,4	14,6
Išankstiniai	1,5	2,3	1,6
Pasirinkimo	0,0	1,2	2,0
<i>Valiutomis:</i>			
Lito ir užsienio valiutų	107,0	40,1	47,0
Lito ir bazinės valiutos	92,6	35,2	41,1
Tarp bankų ir LB:	1,4	1,9	0,6
Užsienio valiutų	81,8	13,8	30,4
<i>Tarpbankinio skolinimo sandoriai:</i>	85,6	104,5	102,5
Litais	9,9	6,6	6,1
Užsienio valiuta	75,7	97,9	96,4
<i>Sandoriai tarp bankų rezidentų</i>	6,9	3,6	4,2
Litais	5,3	3,2	3,4
Užsienio valiuta	1,6	0,4	0,8
<i>Sandoriai tarp bankų rezidentų ir bankų nerezidentų</i>	78,7	100,9	98,3
Litais	4,6	3,4	2,7
Užsienio valiuta	74,1	97,5	95,6
<i>Iždo vekseliai:</i>			
Parduota pirminėje rinkoje	0,4	0,4	0,3
Išpirkta	0,3	0,7	0,5
Apyvarta antrinėje rinkoje	0,4	0,3	0,4

Pagrindinę operacijų dalį tarpbankinėje rinkoje sudarė skolinimo ir apsikeitimo sandoriai. Praėjusį pusmetį šių sandorių apyvarta buvo 108,4 mlrd. litų (7,4% mažesnė negu antroje 2001 m. pusėje). Beveik keturi penktadaliai (79,5%) visų minėtų sandorių buvo užsienio valiutų skolinimo ir apsikeitimo sandoriai. Dažniausiai jie buvo sudaromi su užsienio bankais, nes užsienio rinkos yra svarbios Lietuvos bankams valdant savo atsargas valiutomis ir valiutų pozicijas.

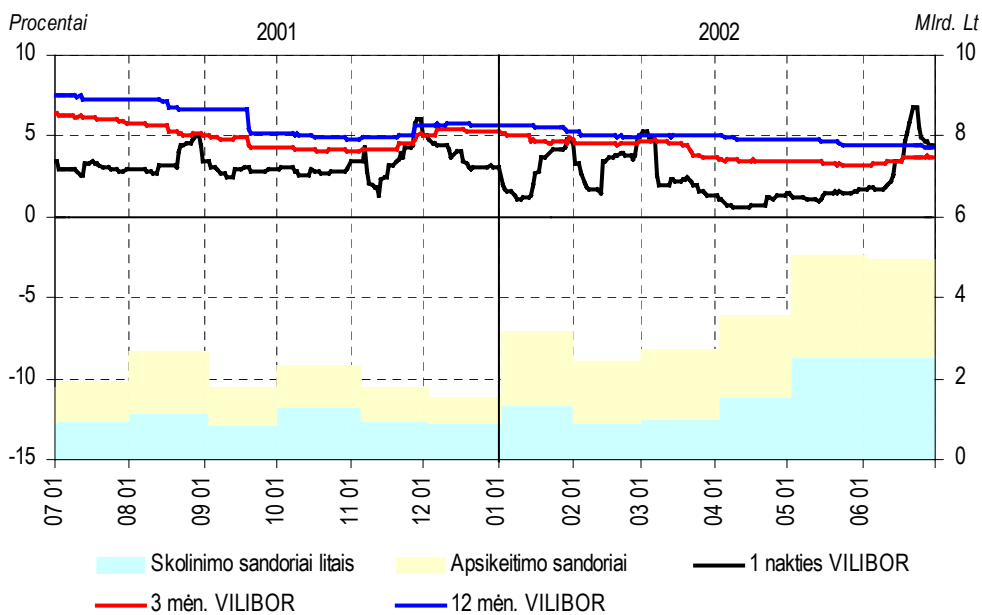
Užsienio valiutos skolinimo tarpbankinėje rinkoje palūkanų normos kito kaip ir bazinės palūkanų normos.

Skolinimo užsienio valiutomis palūkanų normos šalies ir užsienio tarpbankinėse rinkose

Vidaus rinkoje vyraavo litų skolinimo ir apsisikeitimo sandoriai. Jų apyvarta pirmąjį šių metų pusmetį buvo 7,5 mlrd. litų (82% visos šios rinkos apyvartos; II-ąjį 2001 m. pusmetį – 4,8 mlrd. Lt, arba 84%). Sandorių apyvartos didėjimas rodo, kad šalies bankai, valdydami savo likvidumą litais, vis geriau išnaudojo rinkos galimybes, persikirstydami atsargas privalomųjų atsargų reikalavimams įvykdyti. Aktyvus lėšų persikirstymas leido bankams išlaikyti gana stabilias tarpbankinių sandorių palūkanų normas net ir tais atvejais, kai atsargų perteklius buvo nedidelis.

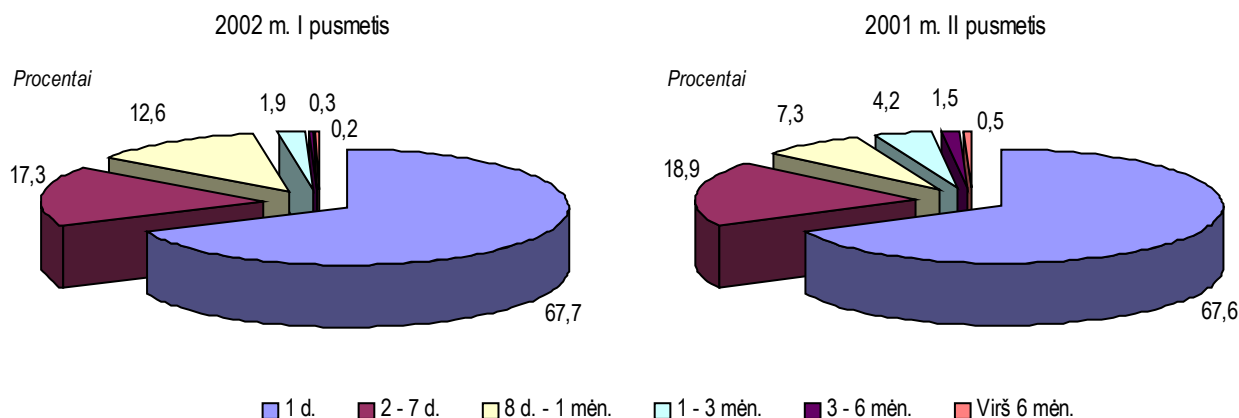
Tarpbankinio skolinimo sandorių litais ir VILIBOR kaita

Valdydami likvidumą, Lietuvos komerciniai bankai vidaus ir tarptautinėje rinkose daugiausia sudarinėjo trumpalaikius skolinimo sandorius. Nagrinėjamu laikotarpiu buvo sudaryta 67,6 procento vienos nakties sandorių litais ir net 82,6 procento tokių sandorių užsienio valiutomis (II-ąjį 2001 m. pusmetį –, atitinkamai, 67,6% ir 74,3%).

Tarpbankinio litų skolinimo sandorių struktūra pagal trukmę

Be skolinimo ir apskaitimo sandorių, litų skolinimo sandoriams pagal ekonominę prasmę priskiriami ir vertybinių popierių atpirkimo sandoriai. Lietuvos banko vertinimu, per pirmąjį šių metų pusmetį sudaryta apie 2 mln. litų vertės VVP atpirkimo sandorių (0,3% visos antrinės VVP rinkos apyvartos). Minėti sandoriai Lietuvoje nepopuliarūs dėl nepakankamai apibrėžtos teisinės bazės ir dėl to, kad tokių sandorių sudarymas, palyginti su alternatyviais litų ir bazinės valiutos apskaitimo sandoriais, yra sudėtingesnis. Todėl bankai, valdydami likvidumą, paprastai tiesiog perka ar parduoda vertybinius popierius antrinėje rinkoje. Tačiau antrinė rinka nebuvo aktyvi – per mėnesį joje buvo parduodama vos 3–6,5 procento tuo metu apyvartoje buvusių Vyriausybės vertybinių popierių.

Litų keitimas į užsienio valiutas

Pirmąjį šių metų pusmetį visų valiutos keitimo sandorių (įskaitant ir išvestinius) apyvarta Lietuvos komerciniuose bankuose buvo 188,8 mlrd. litų (3,5 k. didesnė negu I–ąjį ir 2,4 k. – negu II–ąjį 2001 m. pusmetį). Litų ir užsienio valiutų keitimo sandorių dalis minėtoje apyvartoje buvo 56,7 procento, iš jos lito ir bazinės valiutos keitimo – 49,0 procento. Visomis valiutomis daugiausia (87,1%) sudaryta neatidėliotinių sandorių.

Šalies komerciniai bankai likvidumą gali valdyti ir pirkdami ar parduodami bazinę valiutą Lietuvos banke. Tai ypač svarbu, kai bankų sistemoje susidaro atsargų perteklius ar jų trūkumas. Praėjusį pusmetį bazinės valiutos prekybos apyvarta Lietuvos banke buvo 1,4 mlrd. litų. Komerciniai bankai pardavė Lietuvos bankui bazinės valiutos už 0,7 mlrd. litų daugiau negu pirko.

Pirmąjį šių metų pusmetį, kaip ir anksčiau, sudarydami neatidėliotinius sandorius rinkoje, bankai už litus pirko užsienio valiutos daugiau, negu jos pardavė (iš viso už 0,5 mlrd. Lt). Grynaisiais pinigais jie pirko valiutos už 1,8 mlrd. litų daugiau, negu pardavė, o negrynaisiais pinigais – pardavė valiutos už 1,3 mlrd. litų daugiau, negu pirko.

Neatidėliotini užsienio valiutos pirkimo ir pardavimo už litus sandoriai

(mlrd. Lt)

Laikotarpis	Grynaisiais pinigais			Negrynaisiais pinigais		
	pirkta	parduota	balansas	pirkta	parduota	balansas
2002 m. I pusm.	2,9	1,1	1,8	44,4	45,8	-1,3
2001 m. I pusm.	2,1	1,0	1,1	13,3	13,8	-0,5
2001 m. II pusm.	2,6	0,9	1,7	16,6	18,2	-1,6

Per praėjusį pusmetį skirtumas tarp užsienio valiutos pirkimo ir pardavimo gryniaisiais pinigais pakito nežymiai ir išliko gana didelis. Tačiau pastebimai išaugo valiutos (daugiausia eurų) pirkimas ir pardavimas negrynaisiais pinigais. Daugiausia prekiauta su užsienio kredito įstaigomis, iš kurių valiutos nupirkta už 34,8 mln., o parduota – už 34,6 mlrd. litų. (2001 m. I-oje pusėje valiutos buvo pirkta už 6,5 mlrd., parduota – už 4,9 mlrd. Lt, o II-oje – atitinkamai, už 9,0 mlrd. ir 8,6 mlrd. Lt.) Toks padidėjimas pasiektas suintensyvėjus bankų operacijoms, skirtoms užsienio valiutų pozicijoms valdyti.

Kaip įprasta, rezidentai užsienio valiutos daugiau pirkė negu pardavė, o nerezidentai (daugiausia kredito įstaigos) daugiau jos pardavė negu pirkė.

Neatidėliotini užsienio valiutos negrynaisiais pinigais pirkimo ir pardavimo už litus sandoriai

(mlrd. Lt)

Laikotarpis	Rezidentai			Nerezidentai		
	pirko	pardavė	balansas	pirko	pardavė	balansas
2002 m. I pusr.	7,8	9,5	-1,7	36,6	36,2	0,4
2001 m. I pusr.	6,3	8,5	-2,1	7,0	5,3	1,6
2001 m. II pusr.	6,9	8,9	-2,0	9,8	9,3	0,5

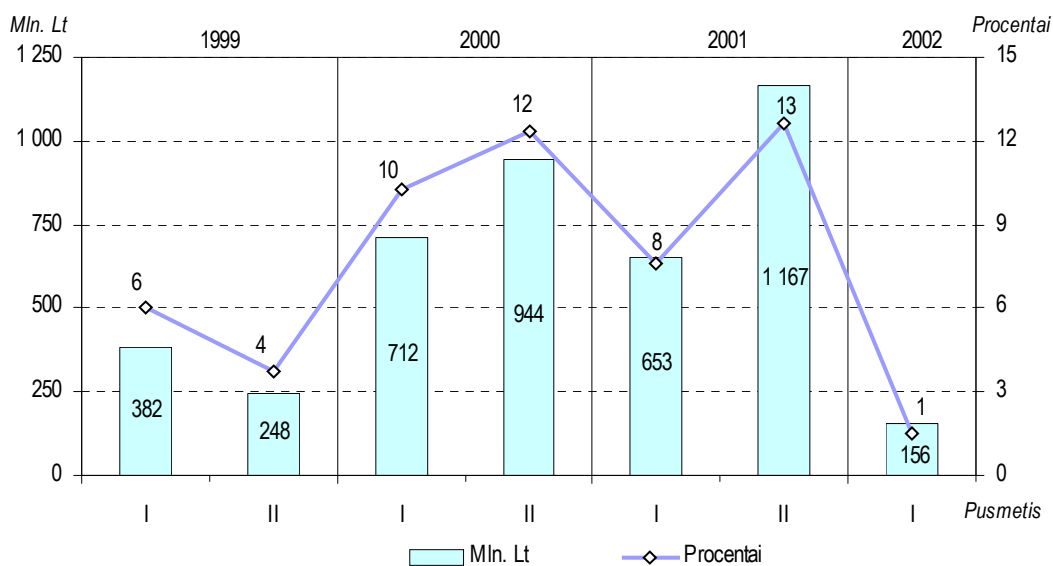
Indėlių ir paskolų rinka

Indėliai bankuose ir jų palūkanų normos

Šių metų birželio pabaigoje bankai buvo sukaupę 10,6 mlrd. litų fizinių asmenų, įmonių, valdymo institucijų ir ne pelno organizacijų indėlių – vienu procentu (0,2 mlrd. Lt) daugiau negu 2001 m. pabaigoje. Rezidentų indėlių buvo 94 procentai.

Indėlių bankuose pokytis

(per pusmetį)

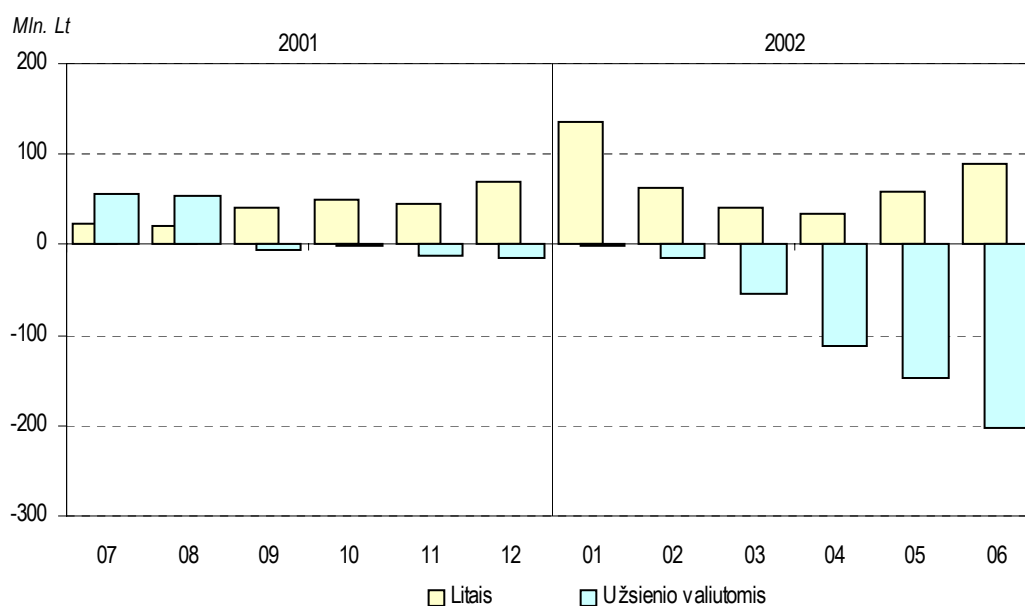
Indėlių litais per praėjusį pusmetį padaugėjo 526 mln. litų (9%), o jų dalis visuose indėliuose padidėjo nuo 55 iki 59 procentų. Indėlių užsienio valiutomis sumažėjo 370 mln. (8%) – iki 4,3 mlrd. litų. Tą daugiausia lėmė euro nuvertėjimas 2002 m. pradžioje (iki persiejimo) JAV dolerio, taigi ir lito, atžvilgiu 2 procentais ir JAV dolerio nuvertėjimas vasario–birželio mėn. euro, naujos lito bazinės valiutos, atžvilgiu 13 procentų.

Dėl valiutų kursų pokyčių, taip pat dėl kitų priežasčių sumažėjo ir terminuotųjų indėlių užsienio valiutomis (424 mln. Lt, arba 13%). Fizinėlių asmenų šios rūšies indėlių apimtis sumažėjo net 18 procentų (530 mln. Lt) – 5 procentiniais punktais daugiau negu per tą laiką nuvertėjo JAV doleris.

Fiziniai asmenys ir po bazinės valiutos pakeitimo terminuotuosius indėlius daugiausia laikė JAV doleriais, tačiau tam tikrą jų dalį jau konvertavo į indėlius litais ir eurai. Birželio pabaigoje indėliai litais sudarė 46 procentus visų terminuotųjų indėlių ir 43 procentus fizinėlių asmenų šios rūšies indėlių (nuo metų pradžios abi minėtos dalys padidėjo 11 procentinių punktų).

Fizinėlių asmenų terminuotųjų indėlių pokytis

(per mėnesį)

Spartėjant ekonomikos plėtrai, gerokai daugiau lėšų, negu pernai, bankuose laikė įmonės. Tačiau įmonių indėlių dalis praktiškai nepakito. Aptariamo pusmečio pabaigoje šie indėliai sudarė trečdalį visų indėlių.

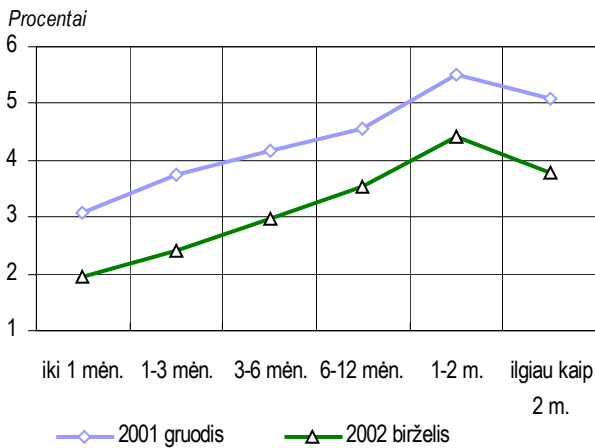
Birželio pabaigoje, kaip ir metų pradžioje, pusę visų indėlių sudarė indėliai iki pareikalavimo. Populiarejant mokėjimo kortelėms, į sąskaitas bankuose pervedama vis daugiau atlyginimų. Todėl fizinėlių asmenų indėlių litais iki pareikalavimo per pusmetį padaugėjo 167 mln. litų (11%). Jie sudarė 28 procentus visų fizinėlių asmenų indėlių (2001 m. pabaigoje – 25%).

Indėlių rinkoje koncentracija išliko didesnė negu paskolų rinkoje ir per pusmetį beveik nepakito. Tačiau pirmojo pusmečio pabaigoje didžiausias šalies bankas sugebėjo pritraukti daugiau įmonių indėlių. Užsienio bankų skyriai pradėjo veikti ne tik sostinėje, bet ir kituose didžiuosiuose miestuose.

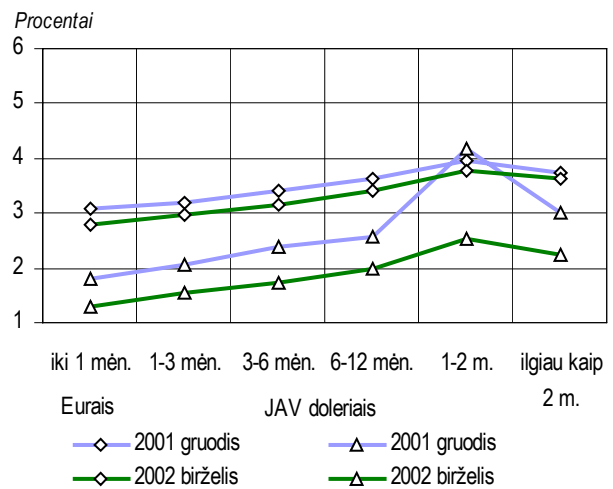
Nors JAV ir Europos centriniai bankai praėjusį pusmetį nekeitė pagrindinių palūkanų normų, Lietuvoje palūkanų normos už visų trukmių terminuotuosius indėlius litais, eurai ir JAV doleriais toliau mažėjo. Sparčiausiai mažėjo terminuotųjų indėlių litais palūkanų normos, todėl žymiai sumažėjo ir skirtumas tarp palūkanų normų už terminuotuosius indėlius litais ir eurai (bazine valiuta).

Fizinių asmenų terminuotųjų indėlių palūkanų normos

Indėlių litais

Indėlių eurais ir JAV doleriais

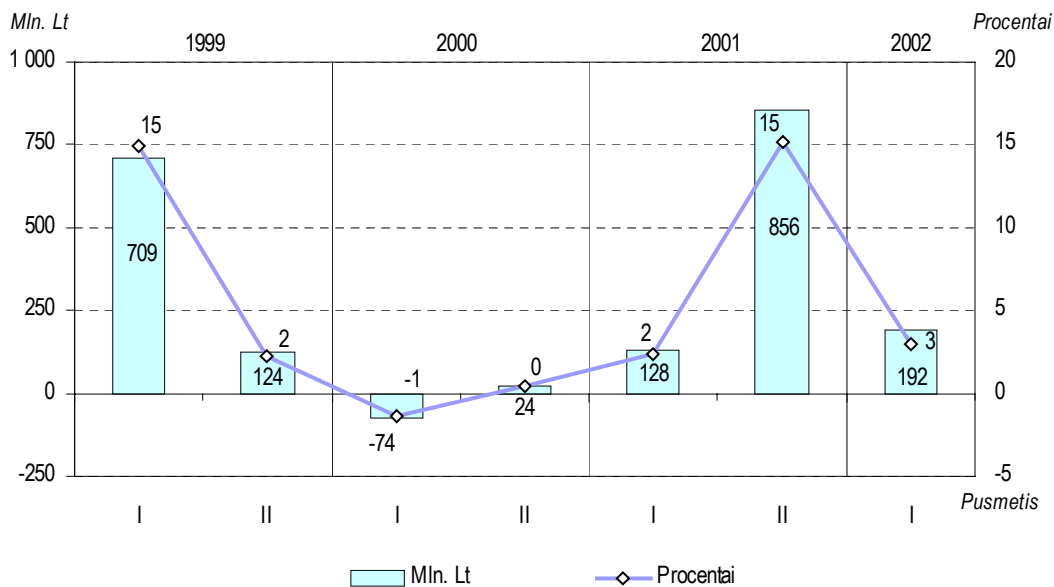

Bankų paskolos ir jų palūkanų normos

Šių metų birželio pabaigoje šalies komerciniai bankai įmonėms, fiziniams asmenims, valdymo institucijoms ir ne pelno organizacijoms buvo suteikę 6,7 mlrd. litų paskolų – 192 mln. litų (3%) daugiau negu 2001 m. pabaigoje. Paskolų litais per pusmetį padaugėjo 188 mln. litų (8%) – iki 2,7 mlrd. litų. Rezidentams suteikti 96 procentai visos paskolų sumos.

Paskolų pokytis

(per pusmetį)

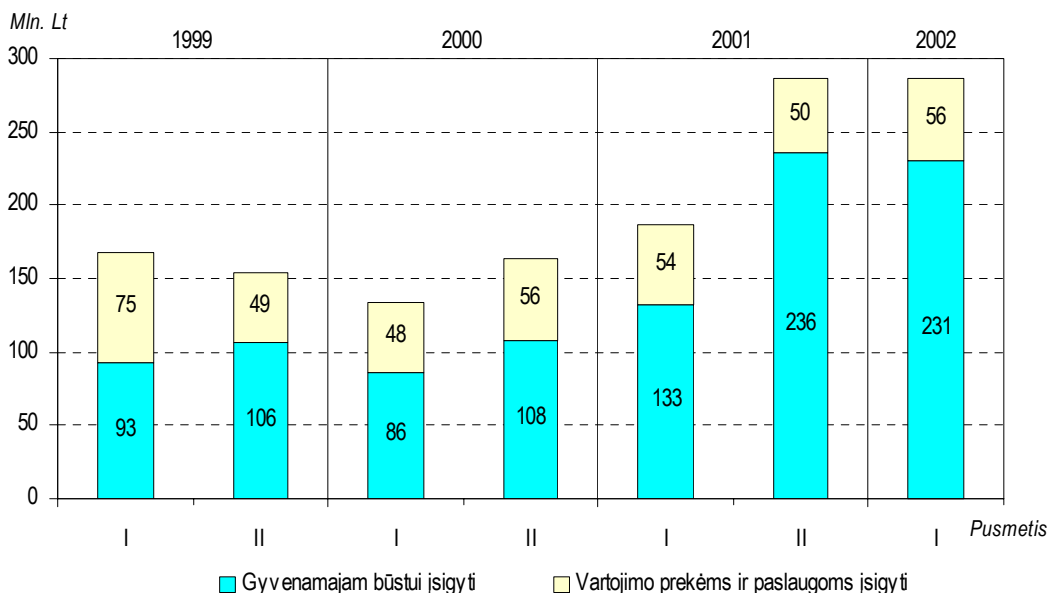

Paskolų prieaugis sausio–birželio mėn. neprilygo praėjusių metų antrojo pusmečio rezultatams, kai paklausą paskoloms smarkiai padidino būstų įsigijimo kreditavimas lengvatinėmis sąlygomis ir pelno mokesčio lengvatų reinvesticijoms panaikinimas. Lėtesniam paskolų portfelio didėjimui nemažai įtakos turėjo euro (iki jo paskelbimo bazinė valiuta) ir JAV dolerio (po bazinės valiutos pakeitimo) nuvertėjimas lito atžvilgiu, nes tai sumažino paskolų, suteiktų minėtomis valiutomis, išraišką litais. Tačiau paskolų litais dalis pradėjo didėti tik antrąjį šių metų ketvirtį (per pusmetį ji padidėjo nuo 38% iki 40%), kai fiziniai asmenys ir valdymo institucijos ėmė teikti pirmenybę paskoloms nacionaline valiuta. Įmonės rinkosi paskolas užsienio valiutomis – dažniau eurais.

Šiais metais tęsiama būstų įsigijimo kreditavimo lengvatinėmis sąlygomis programa. Todėl paskolų fiziniams asmenims portfelis pirmąjį pusmetį padidėjo 16 procentų – iki 834 mln. litų. Visame paskolų portfelyje gyventojams suteiktų paskolų dalis padidėjo nuo 11 iki 12 procentų.

Paskolų įmonėms padaugėjo 138 mln. litų, o valdymo institucijoms – sumažėjo 63 mln. litų. Valdymo institucijoms ir įmonėms suteiktos paskolos birželio pabaigoje sudarė atitinkamai 9 ir 78 procentus viso paskolų portfelio.

Fiziniams asmenims per pusmetį suteikta paskolų

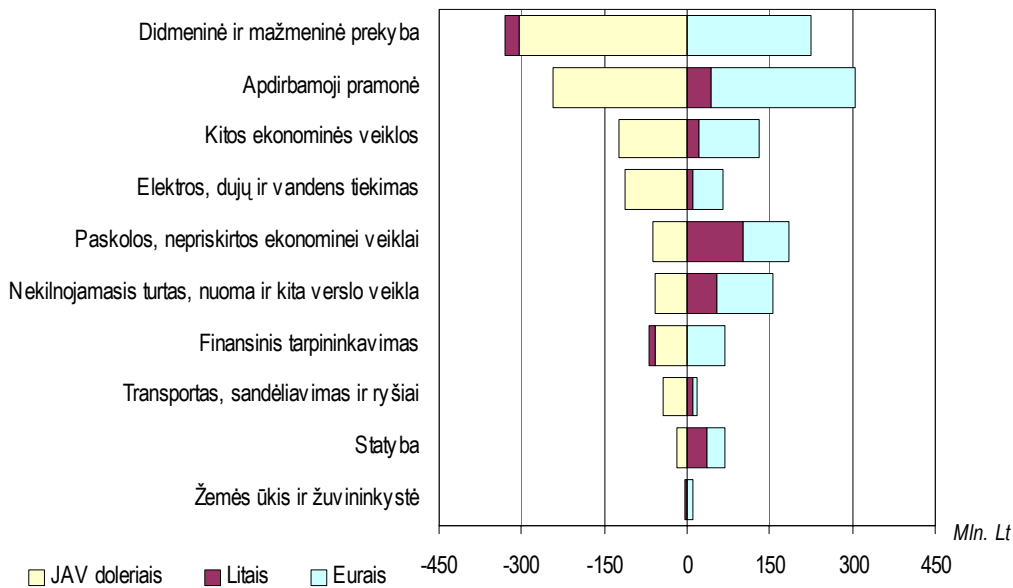
Paskolų rinkoje išliko aštri konkurencija. Labiausiai sumažėjo paskolų fiziniams asmenims ir valdymo institucijoms koncentracija. Užsienio bankų skyriai toliau didino savo dalį. Ji padidėjo 0,4 procentinio punkto – iki 10,1 procento.

Pirmąjį šių metų pusmetį paskolų ekonominėms veikloms padaugėjo 0,8 procento (47 mln. Lt) – iki 6,2 mlrd. litų. Didėjo apimtis paskolų, skirtų pramonei, statybai ir kitoms verslo veikloms plėtoti. Tačiau labiausiai padaugėjo paskolų, nepriskirtų ekonominėms veikloms, kurių didžiąją dalį sudarė paskolos būstams įsigyti ar renovuoti. Tuo tarpu energetikos, transporto ir prekybos įmonių skolos bankams sumažėjo, didžia dalimi – dėl euro (iki vasario mėn.) ir JAV dolerio (po vasario mėn.) nuvertėjimo lito atžvilgiu.

Birželio pabaigoje paskolos eurais sudarė 35 procentus visų ekonominėms veikloms plėtoti suteiktų paskolų (JAV doleriais – 26%, litais – 40%). Per praėjusį pusmetį jų dalis padidėjo 14 procentinių punktų. Paskolų JAV doleriais dalis tiek pat punktų sumažėjo, o litais – padidėjo 2 procentiniais punktais. Paskolų eurais ir JAV doleriais dalis bei išraiškas litais mažino jau minėtas euro ir JAV dolerio nuvertėjimas lito atžvilgiu, susijęs su bazinės valiutos pakeitimu vasario mėn.

Pasikeitus bazinei valiutai, bankų skolininkai keitė paskolas JAV doleriais į paskolas eurais. Todėl paskolų ankstesniaja bazine valiuta per pirmąjį šių metų pusmetį sumažėjo 180 mln. JAV dolerių, o naująja – padaugėjo 260 mln. eurų. Paskolų valiutą aktyviai keitė pramonės, prekybos ir transporto įmonės, nes daugiausia paskolų jos turėjo ir vis dar tebeturi JAV doleriais.

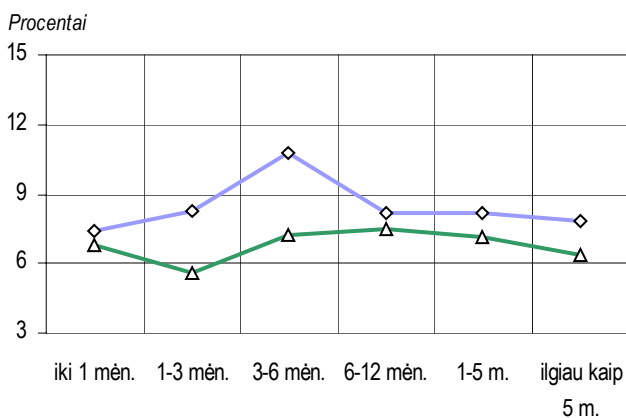
Paskolų ekonominėms veikloms pokytis pirmąjį 2002 m. pusmetį

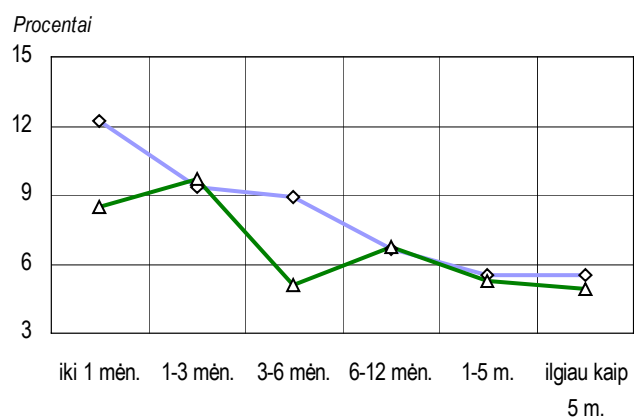
Dėl ECB palūkanų normų didinimo lūkesčių šių metų birželį, palyginti su 2001 m. gruodžiu, kiek padidėjo palūkanų normos už paskolas eurais. Paskolos litais atpigo dėl mažėjančios lito kurso rizikos ir spartaus bankų išsipareigojimų litais dalies didėjimo. Palūkanų normos už trumpalaikes paskolas JAV doleriais taip pat sumažėjo.

Paskolų palūkanų normos

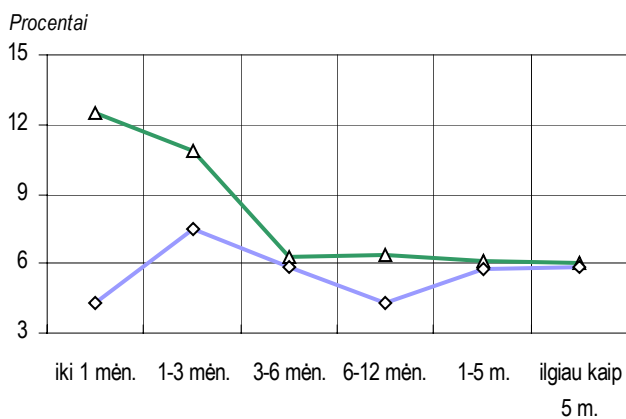
Paskolų litais

Paskolų JAV doleriais

Paskolų eurais

—◇— 2001 gruodis   —△— 2002 birželis

Praėjusį pusmetį toliau mažėjo skirtumas tarp palūkanų normų už paskolas ir indėlius. Ypač sparčiai mažėjo skirtumas tarp paskolų ir indėlių litais ir eurais palūkanų normų.

Vyriausybės vertybinių popierių rinka

Kaip ir ankstesniais metais, pirmąjį šių metų pusmetį buvo toliau įgyvendinama apyvartoje esančių Vyriausybės vertybinių popierių (VVP) vidutinės trukmės ilginimo strategija. Todėl buvo išleidžiama vis daugiau ilgesnių trukmių Vyriausybės obligacijų. Lietuvos banke organizuose aukcionuose vidaus rinkoje pirmą kartą sėkmingai parduotos dešimties metų trukmės Vyriausybės obligacijos, kurių emisija vėliau buvo papildyta iki 57,5 mln. litų.

Vidutinė aukcionuose parduotų Vyriausybės vertybinių popierių trukmė padidėjo nuo 630 dienų (praėjusių metų pabaigoje) iki 779 dienų (šių metų birželio pabaigoje).

Palyginti su praėjusių metų pirmojo pusmečio pabaiga, šiek tiek pasikeitė apyvartoje esančių VVP struktūra. Šių metų birželio pabaigoje VVP, iki kurių išpirkimo buvo likę daugiau negu vieneri metai, sudarė 57,6 procento visų buvusių apyvartoje VVP (tuo pat metu pernai – 46,0%).

Pirmąjį šių metų pusmetį VVP apyvartoje padaugėjo 383,9 mln. litų (21,9%), o per tą patį laikotarpį pernai – 21,4 mln. litų (1,4%). Šalies komerciniams bankams turint laisvų lėšų, Vyriausybės vertybinių popierių paklausa aukcionuose buvo gana stabili. Praėjusį pusmetį, kaip ir prieš metus, VVP paklausa 2 kartus viršijo jų pasiūlą aukcionuose.

Žemos bazinės valiutos – euro – palūkanų normos, stabili VVP paklausa, teigiamos šalies ūkio raidos tendencijos lėmė VVP pelningumo normų mažėjimą pirminėje rinkoje. Net ir išleidus daugiau ilgesnių trukmių Vyriausybės obligacijų (kurių pelningumas didesnis, negu trumpesnių trukmių VVP), per praėjusį pusmetį Lietuvos banko aukcionuose parduotų visų trukmių VVP vidutinis pelningumas sumažėjo iki 4,8 procento (I-ojo 2001 m. pusmečio pabaigoje buvo 7,1%). Vidutinis valstybės išdo vekselių pelningumas sumažėjo iki 4,0 procento (2001 m. birželio pabaigoje buvo 6,3%), o Vyriausybės obligacijų – iki 5,5 procento (tuo pat metu pernai buvo 8,0%).

Šių metų pavasarį pirmą kartą į vidaus rinką išleistų dešimties metų trukmės valstybės obligacijų vidutinis pelningumas skyrėsi nuo tokios pat trukmės Vokietijos VVP pelningumo mažiau negu vienu procentiniu punktu. Pagal minėtos trukmės VVP pelningumą yra vertinama šalies, siekiančios narystės Europos ekonominėje ir pinigų sąjungoje, pažanga ir Europos bendrijos Maastrichto sutarties kriterijų atitikimas.

Šiais metais šiek tiek padidėjo VVP apyvartumas antrinėje rinkoje – Nacionalinėje vertybinių popierių biržoje. Per praėjusį pusmetį vidutinė savaitės apyvarta buvo arti 25 mln. litų (prieš metus – 23,7 mln. Lt). Siekiant antrinėje rinkoje padidinti VVP likvidumą, yra mažinamas skirtingų emisijų VVP apyvartoje skaičius bei rengiami jau išleistų ilgalaikių VVP emisijų papildymo aukcionai. Aptariamoju laikotarpiu skirtingų emisijų ilgesnių trukmių VVP kiekis apyvartoje jau pasiekė 110 mln. litų, o emisijų skaičius sumažėjo iki 27 (prieš metus buvo 32).

Lietuvos centrinio vertybinių popierių depozitoriumo duomenimis, pagrindiniai investuotojai į Vyriausybės vertybinius popierius, kaip ir anksčiau, buvo šalies komerciniai bankai. Birželio pabaigoje jie turėjo 63,6 procento visų buvusių apyvartoje VVP nominaliaja verte (prieš metus – 60,2%). Vienos didžiausių šalies investuotojų grupių – draudimo įstaigų (neįskaitant privalomojo soc. draudimo) – investicijos vertine išraiška per metus padidėjo, tačiau jų turimų VVP dalis sumažėjo nuo 17,0 iki 16,0 procento.

Gyventojai į aukcionuose parduotus VVP birželio pabaigoje buvo investavę 6,8 mln. litų (0,3% visų investicijų; prieš metus – 183,9 mln. Lt arba 10,9%). Pažymėtina, kad nuo praėjusių metų vidurio padidėjo gyventojų investavimas į taupymo lėšas. Praėjusio pusmečio pabaigoje

gyventojai buvo išsigiję 228,0 mln. litų nominaliosios vertės taupymo lakštų (2001 m. birželio pabaigoje – 207,6 mln. Lt).

Stabili VVP paklausa aukcionuose, rami situacija finansų rinkose, šalies ūkio raida, sumažėjęs VVP pelningumas pirminėje rinkoje sudaro palankias sąlygas ilginti vidutinę Vyriausybės vertybinių popierių trukmę, leidžiant ilgesnių trukmių VVP. Tai mažina skolos refinansavimo riziką, leidžia valstybės skolą efektyviau valdyti ir mažinti jos aptarnavimo kaštus.

Pasaulio makroekonominė aplinka ir šalies mokėjimų balansas

Trumpa pasaulio makroekonomikos apžvalga

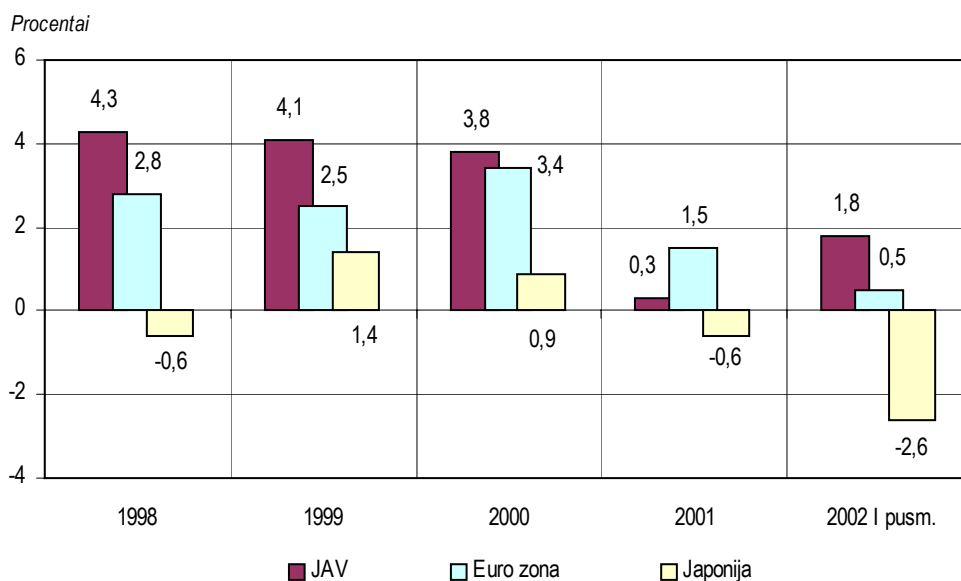
Ekonomikos raida

Pasaulio ekonomikos plėtra 2001 m. buvo lėčiausia per visą dešimtmetį. Šių metų pradžioje manyta, kad 2000 m. viduryje prasidėjęs pasaulio ekonomikos plėtros lėtėjimas baigėsi. Tačiau pirmąjį šių metų pusmetį ekonomiškai stipriausiuose regionuose ūkio raida buvo kur kas lėtesnė nei tikėtasi.

JAV ekonomika sparčiai augo pirmąjį šių metų ketvirtį, tuo tarpu antrąjį ketvirtį jos plėtra sulėtėjo. Didžiausios įtakos tam turėjo namų ūkių vartojimo ir vyriausybės išlaidų augimas bei mažėjančios investicijos. Namų ūkių vartojimo išlaidų didėjimą paskatino nedidelės palūkanų normos, sumažinti asmeninių pajamų mokesčiai ir mokesčių grąžinimas. Vyriausybės išlaidos didėjo dėl papildomų išlaidų gynybai, sveikatos apsaugai bei kitoms struktūrinėms programoms. Sumažėjusios atsargos, stiprėjanti gamyba bei nedidelės palūkanos skatino įmones didinti investicijas, tačiau dėl mažėjančio įmonių pelno ir kritusios akcijų vertės jos sumažėjo.

JAV, euro zonos ir Japonijos BVP pokyčiai 1998-2002 m.

(palyginta su tuo pačiu praėjusių metų laikotarpiu)

Euro zonos bendrasis vidaus produktas praėjusį pusmetį padidėjo tik 0,5 procento. Svarbiausios jos ūkio raidos sulėtėjimo priežastys buvo sumažėjusios investicijos bei lėčiau didėjančios namų

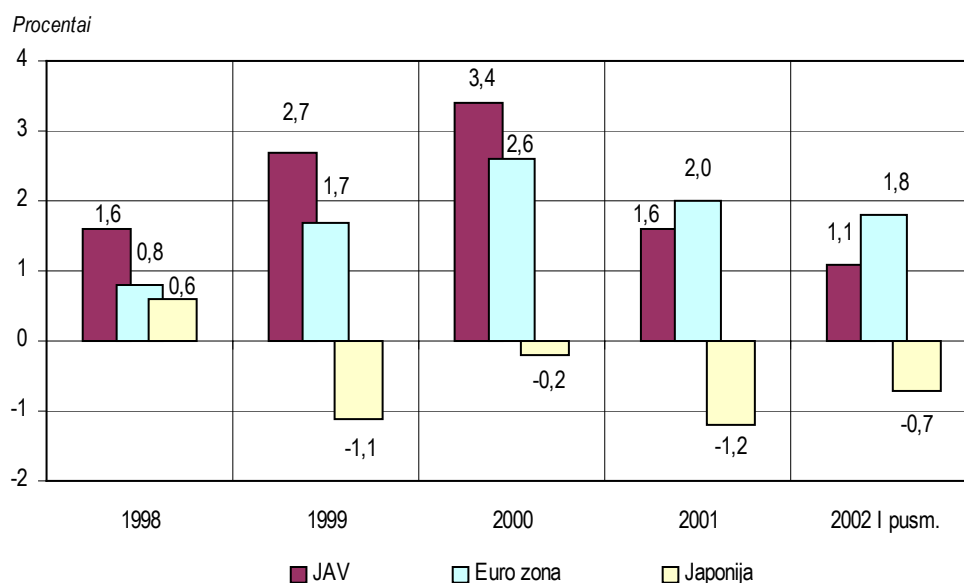
ūkių vartojimo išlaidos. Investicijos ir gamyba mažėjo dėl silpnos namų ūkių paklausos bei sumažėjusių pelningumo rodiklių. Tai sąlygojo atsargų mažėjimą. Ekonomika lėtai augo visose trijose didžiausiose euro zonos valstybėse (Vokietijoje, Prancūzijoje ir Italijoje), taip pat Didžiojoje Britanijoje.

Japonijai pirmąjį šių metų pusmetį nepavyko įveikti keletą metų besitęsiančio ekonomikos nuosmukio. Jos BVP aptariamuoju laikotarpiu sumažėjo 2,6 procento. Svarbiausia to priežastis buvo toliau vis mažėjančios investicijos. Tiesa, antrąjį ketvirtį šalies ūkio lėtėjimą pristabdė atsigaunanti gamyba, dėl pagyvėjusios prekybos lėčiau mažėjantis eksportas ir padidėjęs namų ūkių vartojimas.

Pirmąjį šių metų pusmetį infliacija JAV buvo 1,1 procento – mažiausia per pastaruosius tris dešimtmečius. Euro zonoje infliacija buvo padidėjusi metų pradžioje, vėliau ji žymiai sumažėjo. Tą lėmė pradėjęs stiprėti euras. Japonijoje 1999 m. pradžioje prasidėjusi defliacija tęsėsi ir šiais metais. Gamintojams nepalankus vidaus paklausos ir pasiūlos santykis bei gamybos sąnaudas mažinančios technologijos naujovės buvo svarbiausios priežastys, lėmusios kainų mažėjimą.

Infliacijos pokyčiai JAV, euro zonoje ir Japonijoje 1998-2002 m.

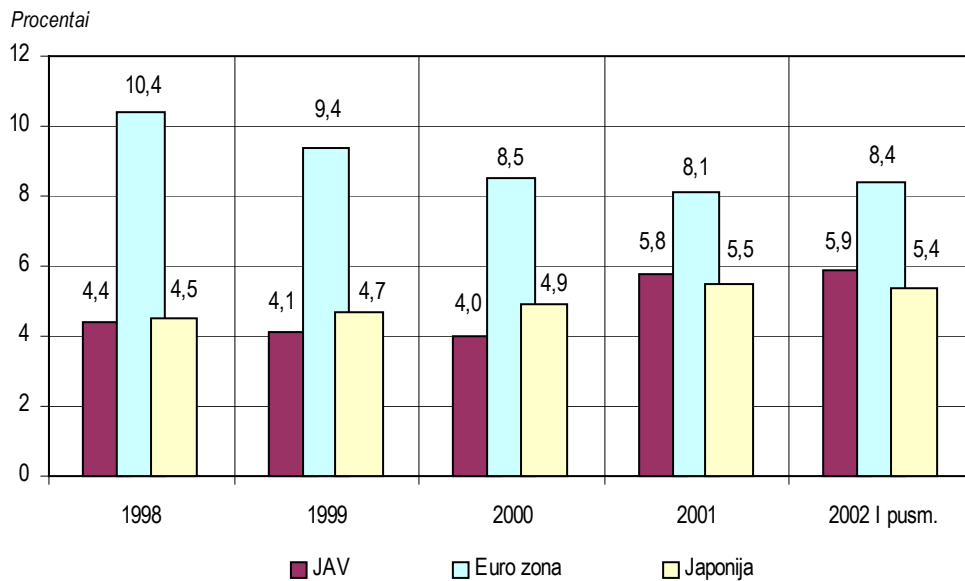
(palyginta su tuo pačiu praėjusių metų laikotarpiu)

Dėl pavėluotos reakcijos į ciklinius ekonomikos svyravimus nedarbo lygis JAV šių metų pradžioje padidėjo iki 6,0 procento ir buvo didžiausias nuo 1994 m. Lėtai augant euro zonos ekonomikai, nedarbas per praėjusį pusmetį padidėjo 0,3 punkto – iki 8,4 procento. Nedarbo lygis didėjo Vokietijoje ir Prancūzijoje, tuo tarpu Italijoje dėl tęsiamos darbo rinkos reformos ir paslaugų sektoriaus plėtros jis buvo mažiausias per pastaruosius devynerius metus. Japonijoje metų pradžioje nedarbas buvo sumažėjęs 0,3 punkto – iki 5,2 procento. Tačiau, įmonėms tęsiant restruktūrizaciją ir dėl kaštų mažinimo atleidžiant darbuotojus, pirmojo pusmečio pabaigoje jis vėl išaugo.

Nedarbas JAV, euro zonoje ir Japonijoje 1998-2002 m.

(laikotarpio pabaigoje)

Iždo ir pinigų politika

Pirmąjį šių metų pusmetį nei JAV Federalinė rezervų sistema, nei Europos centrinis bankas oficialių palūkanų normų nekeitė. Federalinės rezervų sistemos nustatyta pagrindinė palūkanų norma – 1,75 procento – buvo mažiausia per pastaruosius 40 metų. ECB nustatyta pagrindinė minimali dviejų savaitėlių refinansavimo operacijų palūkanų norma buvo 3,25 procento. Tokios politikos laikytis skatino lėtesnė nei tikėtasi JAV ir euro zonos ekonomikos plėtra, nedidelė infliacija ir sumažėjusios akcijų kainos. Japonijos centrinis bankas toliau laikėsi pagrindinio tikslo – sustabdyti daugiau kaip trejus metus besitęsiančią defliaciją – ir vykdė nulinių palūkanų normų politiką.

JAV biudžetas per pirmuosius tris 2002 fiskalinių metų¹ ketvirčius, po 4 metus trukusio pertekliaus, tapo deficitinis. Šiuo laikotarpiu dėl lėtos ekonomikos raidos, sumažėjusio įmonių pelno bei sumažintų asmeninių pajamų mokesčių biudžeto pajamos sumažėjo 11,4 procento, tuo tarpu išlaidos padidėjo beveik 8 procentais. Euro zonos valstybių biudžeto deficitas didėjo sparčiau nei tikėtasi dėl labai panašių priežasčių kaip JAV. Prognozuojama, kad 2002 m. euro zonos valstybių biudžeto deficitas padidės iki 1,4 procento BVP (2001 m. – 1,3% BVP). Prasta ekonominė padėtis Japonijoje lėmė tolesnį nacionalinio biudžeto pajamų mažėjimą.

Vidurio ir Rytų Europos valstybės

Ekonomikos raida

Pablogėjus tarptautinei ekonominei aplinkai, narystės Europos Sąjungoje siekiančių Vidurio ir Rytų Europos (VRE) valstybių ekonomikos raida 2001 m. pabaigoje sulėtėjo. Lėtai atsigaunant ES ekonomikai, pirmasis šių metų pusmetis daugelio VRE valstybių ūkiui taip pat nebuvo labai sėkmingas. Lenkijos ekonomikos plėtra per šį laikotarpį, nepaisant pernai ir pirmoje šių metų pusėje nuolat švelnintos iždo ir pinigų politikos, buvo artima vienam procentui BVP. Tikimasi, kad antroje metų pusėje šios šalies BVP augimas pagreitės. Čekijos ekonomikos raida praėjusį pusmetį taip pat turėjo tendenciją lėtėti. Tam įtakos turėjo sumažėjusios atsargos ir tarptautinės prekybos apimtys. Estijos ir Latvijos ekonomikų plėtrą aptariamuoju laikotarpiu labiausiai skatino didėjanti vidaus paklausa, tuo tarpu eksporto augimas sulėtėjo ar net buvo neigiamas.

¹ Fiskaliniai metai JAV apima laikotarpį nuo spalio 1 d. iki rugsėjo 30 d.

Prognozuojama, kad VRE valstybių bendrasis vidaus produktas 2002 m. turėtų padidėti maždaug 3 procentais. Regione turėtų padidėti vidaus paklausa, ypač investicijos ir namų ūkių vartojimas. Dėl palyginti griežtos VRE šalių finansų politikos valstybės išlaidų įtaka ekonomikos augimui neturėtų būti labai didelė.

Infliacija beveik visose Vidurio ir Rytų Europos šalyse praėjusį pusmetį toliau mažėjo. Lenkijoje ji smarkiai sumažėjo dėl atpigusių maisto produktų, mažesnių energijos kainų bei sumažėjusios vidaus paklausos. Infliacijos sumažėjimui Vengrijoje taip pat turėjo įtakos atpigę maisto produktai. Prognozuojama, kad 2002 m. infliacija regione turėtų būti artima 8 procentams.

2002 m. turėtų būti paskutiniai, kai kandidatėse į ES didėja nedarbas. Tačiau šių metų viduryje nedarbo lygis jose buvo labai skirtingas. Slovakijoje, Lenkijoje ir Bulgarijoje jis viršijo 17 procentų, tuo tarpu Vengrijoje buvo tik 5,6 procento.

Iždo ir pinigų politika

Pirmoje šių metų pusėje Čekijos, Lenkijos ir Vengrijos nacionaliniai bankai sumažino oficialiąsias palūkanų normas. Čekijos nacionalinis bankas pagrindinę palūkanų normą per tris kartus sumažino vienu punktu – iki 3,75 procento. Lenkijos nacionalinis bankas, atsižvelgdamas į sumažėjusią infliaciją, pagrindinę palūkanų normą per keturis kartus sumažino 3 punktais – iki 8,5 procento. Vengrijos nacionalinis bankas oficialias palūkanų normas metų pradžioje sumažino, tačiau vėliau, padidėjęs infliacijos lūkesčiams, ėmė jas didinti.

Vengrijos nacionalinis bankas, siekdamas padidinti konkurencingumą bankų sistemoje bei toliau derinti privalomųjų atsargų sistemą su Eurosistema, privalomųjų atsargų normą sumažino nuo 6 iki 5 procentų. Lenkijos nacionalinis bankas privalomųjų atsargų normą sumažino nuo 5 iki 4,5 procento ir nustatė tikslą 2002 m. infliaciją sumažinti iki 3 procentų (leistinas nukrypimų intervalas ± 1 punktas).

2001 m. biudžeto deficitas VRE šalyse sudarė 4,5 procento BVP. Laukiama, kad šiais metais dėl lėtesnės ekonomikos plėtros, anticiklinės iždo politikos ir didelių išlaidų reikalaujančio pasirengimo narystei ES proceso biudžeto deficitas regione toliau didės. Nors šalių kandidačių valstybės finansai tampa vis skaidresni, tačiau jų būklę atspindintys rodikliai šiuo metu dar negali būti visiškai palyginami, nes jie neviseškai atitinka Europos Sąjungoje nustatytas taisykles.

Lietuvos mokėjimų balansas

Pirmąjį šių metų pusmetį šalies mokėjimų balanso einamosios sąskaitos deficitas (ESD) siekė 1,5 mlrd. litų ir buvo 45 procentais didesnis negu prieš metus. Išankstiniais duomenimis, jis sudarė 6,3 procento bendrojo vidaus produkto.

ESD pokytį praėjusį pusmetį labiausiai veikė padidėjęs užsienio prekybos deficitas. Kitų veiksnių (pvz., pagerėjusių paslaugų ir pajamų balansų) įtaka buvo žymiai mažesnė, o einamųjų pervedimų balansas veikė priešingai, t. y. nors ir nedaug, bet didino einamosios sąskaitos deficitą.

Einamosios sąskaitos deficito pokyčio pirmąjį 2002 m. pusmetį veiksniai

(palyginta su pirmuoju 2001 m. pusmečiu, %)

	Pokytis	Veiksnių įtaka
Einamosios sąskaitos deficitas	45,0	X
Prekybos balansas	25,5	45,2
Paslaugų balansas	11,3	-9,3
Pajamų balansas	-0,8	-0,4
Einamųjų pervedimų balansas	-21,6	9,6

Einamosios sąskaitos deficito padidėjimą lėmė pakitusios išorės ir vidaus ekonomikos raidos tendencijos. Lėta Europos Sąjungos šalių ekonomikos raida neigiamai veikė Lietuvos prekių eksportą, kurio pusė tenka šioms šalims. Lietuvos prekių pardavimas šiam regionui praėjusį pusmetį buvo tik 8 procentais didesnis nei prieš metus. Tuo tarpu prekių importo iš ES šalių apimtys išaugo 24,5 procento. Ypač ryškus skirtumas buvo antrąjį šių metų ketvirtį, kai žymiai padidėjo naujų lengvųjų automobilių įvežimas. Pastarąjį procesą skatino liepos 1 d. numatyta pakeisti pridėtinės vertės mokesčio gražinimo tvarka.

Prekių pardavimas NVS šalims praėjusį pusmetį, palyginti su tuo pačiu praėjusių metų laikotarpiu, išaugo ketvirtadaliu (25,5%), iš to skaičiaus Rusijai – dėl išaugusio lengvųjų automobilių reeksporto – net 1,6 karto. Tuo tarpu importuotų iš NVS šalių prekių apimtys sumažėjo 13,6 procento.

Lietuvos ūkio raida, palyginti su ES ir kaimyninėmis šalimis, buvo gerokai spartesnė. Pakito ir ją lemiančių veiksnių įtaka. Palyginti su praėjusiais metais, prekių eksporto įtaka sumažėjo, tačiau daug didesnės reikšmės įgijo didėjančios vidaus investicijos, skatinančios prekių importą. Tą patvirtina 1,7 karto išaugusios investicinių prekių importo apimtys.

Praėjusį pusmetį teigiamas einamųjų pervedimų balansas (358,6 mln. Lt) buvo žymiai mažesnis negu prieš metus. Einamųjų neatlygintinių pervedimų sumažėjo todėl, kad gerokai padaugėjo neatlygintinių kapitalo pervedimų, t. y. išmokų (iš ES struktūrinių sureguliuojamų fondų /SAPARD ir ISPA/ ir pan.), skirtų įvairiems investiciniams projektams Lietuvoje vykdyti.

Kapitalo ir finansinės sąskaitų balansas, palyginti su pirmuoju 2001 m. pusmečiu, padidėjo 301,1 mln. litų. Didžiausios įtakos tam turėjo antrąjį šių metų ketvirtį padidėję tiesioginių užsienio investicijų ir kitų investicijų Lietuvoje srautai.

Pirmąjį šių metų pusmetį visų užsienio investicijų Lietuvoje srautas buvo 2,8 mlrd. litų – beveik 1,2 mlrd. litų didesnis negu prieš metus. Einamosios sąskaitos finansavimas užsienio kapitalo investicijomis, kurios nedidina skolos užsieniui (investicijos į akcinį kapitalą ir reinvesticijos), sudarė 65,2 procento einamosios sąskaitos deficito (2001 m. pirmąjį pusmetį – 78,1 %). Nors antrąjį šių metų ketvirtį konsoliduoto valstybės biudžeto deficitas kiek padidėjo, jo įtaka ESD buvo nedidelė.

Tiesioginių užsienio investicijų srautas šalyje praėjusį pusmetį buvo beveik 1,6 mlrd. litų. Palyginti su pirmuoju 2001 m. pusmečiu, jis padidėjo 515 mln. litų (1,5 k.). Ši padidėjimą lėmė sėkmingas Lietuvos žemės ūkio banko ir „Lietuvos dujų“ privatizavimas bei Rusijos „Jukos Oil Corporation“ investicijos į „Mažeikių naftą“. Pirmąjį pusmetį tiesioginėmis užsienio investicijomis už privatizuotus objektus klasifikuojamų pajamų buvo 187 mln., reinvesticijų – 131,7 mln. litų.

Šių metų birželio pabaigoje tiesioginės užsienio investicijos Lietuvoje siekė 12,1 mlrd. litų (3,49 mlrd. eurų, arba 3,47 mlrd. JAV dol.). Vienam šalies gyventojui minėtų investicijų vidutiniškai teko 3,5 tūkst. litų (1 007 eurais, arba 1 000 JAV dol.). Į apdirbamąją pramonę buvo investuota 29,8 procento, finansinį tarpininkavimą – 19,6, didmeninę ir mažmeninę prekybą – 17,7, transporto, sandėliavimo ir nuotolinių ryšių veiklas – 17,3 procento visų tiesioginių užsienio investicijų.

Daugiausia lėšų iki liepos 1 d. buvo investavę Danijos (16,6%), Švedijos (16,2%), JAV (10,2%), Vokietijos ir Estijos (po 9,6%) investuotojai. ES šalių investicijos sudarė 60,6 procento, kandidačių į ES – 13,5 procento visų investicijų.

Pirmąjį šių metų pusmetį investicijų portfelio įplaukos buvo beveik 1,4 mlrd. litų. Tą lėmė nerezidentams išplatinta Vyriausybės euroobligacijų emisija, už kurią gauta 1,25 mlrd. litų.

Lietuvos tarptautinių investicijų balansas. Šių metų viduryje visas šalies finansinis užsienio turtas buvo beveik 14 mlrd. litų, o visi šalies tarptautiniai finansiniai įsipareigojimai – 31,1 mlrd. litų. Per praėjusį pusmetį visas užsienio turtas padidėjo 1,5 mlrd., o tarptautiniai finansiniai įsipareigojimai – 1,8 mlrd. litų. Birželio pabaigoje tiesioginės užsienio investicijos sudarė 38,8 procento, gautos užsienio paskolos – 24,4, investicijų portfelis – 20,6, o kitos investicijos – 16,2 procento šalies tarptautinių įsipareigojimų.

II. Lietuvos banko operacijos

Pinigų politikos priemonės ir valiutos keitimo operacijos

Pinigų politikos priemonių taikymas

Fiksuoto lito kurso sąlygomis naudojamos pinigų politikos priemonės padeda Lietuvos bankui reguliuoti bankų sistemos likvidumą. Pirmąjį šių metų pusmetį taikytos pinigų politikos priemonės – tai neribotas bazinės valiutos keitimas į litus ir litų į bazinę valiutą, privalomųjų atsargų reikalavimai ir Lietuvos banko paskolų galimybės.

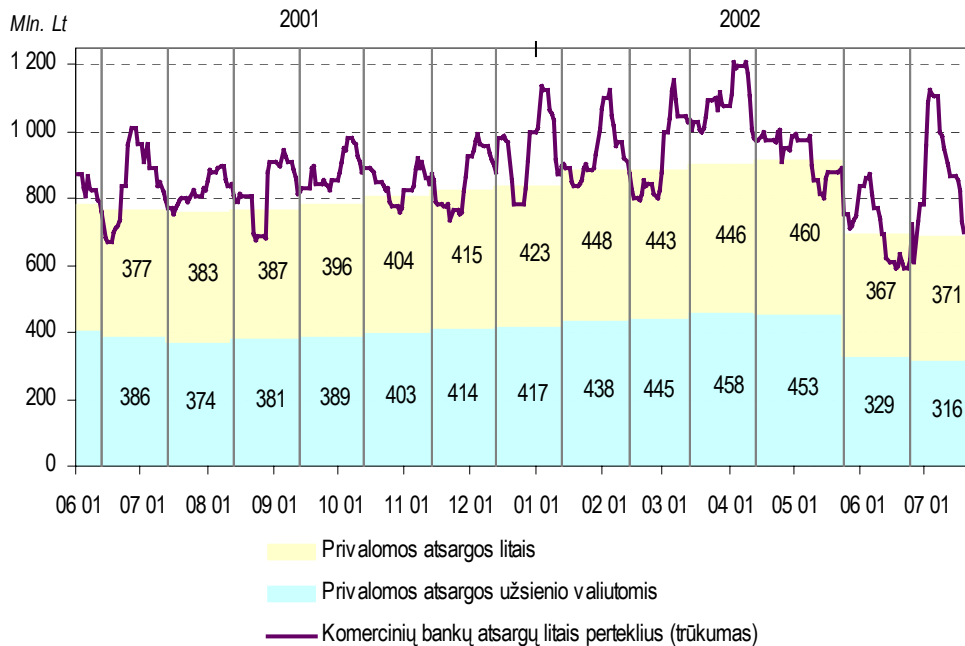
Privalomųjų atsargų reikalavimų vykdymas

Privalomųjų atsargų reikalavimai komerciniams bankams taikomi siekiant palaikyti tinkamą bankų sistemos likvidumą. Komercinių bankų įsipareigojimai vienu kitiems ir Lietuvos bankui neįtraukiami į privalomųjų atsargų bazę (įsipareigojimus, kuriems skaičiuojamos privalomosios atsargos). Indėliams ir skolos vertybiniais popieriais, kurių pradinė trukmė yra ilgesnė kaip 2 m., bei visų trukmių atpirkimo sandoriams taikoma nulinė atsargų norma. Privalomosios atsargos komercinių bankų įsipareigojimams nacionaline valiuta laikomos litais korespondentinėse sąskaitose Lietuvos banke, o įsipareigojimams užsienio valiutomis – fiksuota suma eurais arba JAV doleriais specialiose Lietuvos banko sąskaitose.

Šių metų gegužės mėn. Lietuvos bankas pradėjo taikyti naujas Kredito įstaigų privalomųjų atsargų taisykles, kuriomis šių atsargų norma sumažinta nuo 8 iki 6 procentų, artinant ją prie ECB taikomo 2 procentų dydžio. Su euro zonoje nustatyta tvarka suderinta daugelis svarbiausių nuostatų: privalomųjų atsargų bazės ir jų sumos apskaičiavimas, šių atsargų paskirstymas bankams reorganizuojantis (jungiantis ar skaidantis), baudos už privalomųjų atsargų nevykdymą, taip pat atsargų laikymo laikotarpis (šio laikotarpio pradžia perkelta iš mėnesio 13 d. į 24 d.). Atsižvelgdamas į didelę komercinių bankų įsipareigojimų užsienio valiutomis dalį, Lietuvos bankas paliko galioti ankstesnį reikalavimą privalomąsias atsargas šiems įsipareigojimams laikyti eurais ir (arba) JAV doleriais. (Euro zonos kredito įstaigos visas privalomąsias atsargas turi laikyti eurais.)

Privalomųjų atsargų apimtis per praėjusį pusmetį sumažėjo 151,9 mln. litų (18,1%). Birželio pabaigoje jų suma buvo 687,6 mln. litų: nacionaline valiuta – 371,2 mln., užsienio valiutomis – 316,4 mln. litų. (Palyginimui: per I–ąjį 2001 m. pusmetį privalomosios atsargos sumažėjo 1,9 mln., o per II–ąjį – padidėjo 76,9 mln. Lt.)

Komercinių bankų privalomosios atsargos Lietuvos banke 2001 06 30 – 2002 07 23¹

Komercinių bankų įsipareigojimų, kuriems taikomos privalomosios atsargos, padidėjimas šias atsargas padidino 83,3 mln. litų (9,9%), iš jų nacionaline valiuta – 74,2 mln. litų (17,5%), o užsienio valiutomis – 9,1 mln. litų (2,2%). Įsipareigojimų litais prieaugiui didžiausios įtakos turėjo fizinių asmenų indėliai, išaugę 607,3 mln. litų (22,2%) ir privačių įmonių indėliai, padidėję 260 mln. litų (16,1%). Įsipareigojimai užsienio valiutomis labiausiai padidėjo, privačių įmonių indėliams išaugus 280,1 mln. litų (27,1%).

Privalomųjų atsargų normos sumažinimas ir euro zonos pavyzdžiu įvesta apskaičiuotų privalomųjų atsargų sumažinimo nuolaida (kiekvienam bankui po 345,3 tūkst. Lt) šias atsargas sumažino 235,2 mln. litų (25,5%).

Pirmąjį šių metų pusmetį vidutinis atsargų litais perteklius buvo 78,5 mln. litų (18,6% privalomųjų atsargų; I–ąjį 2001 m. pusmetį – 15,8%, II–ąjį – 16,4%).

Lietuvos banko paskolos

Lietuvos bankas mokiems, tačiau turintiems laikinų likvidumo sutrikimų komerciniams bankams gali teikti likvidumo paskolas arba sudaryti su jais tiesioginius Vyriausybės vertybinių popierių atpirkimo sandorius. Tarpbankinių atsiskaitymų stabilumui užtikrinti Lietuvos bankas gali teikti vienos nakties paskolas už įkeistus Vyriausybės vertybinius popierius. Visoms minėtoms paskoloms taikomos kintančios palūkanų normos.

Siekdami apsidrausti nuo nenumatyto trumpalaikio lėšų trūkumo vykdant tarpbankinius atsiskaitymus, šalies bankai, kaip ir anksčiau, buvo pasirengę naudotis vienos nakties paskolomis. Tačiau veiksminga tarpbankinių atsiskaitymų sistema Lietuvos banke ir tarpbankinės rinkos galimybės leido patiems bankams patikimai valdyti likvidumą. Todėl pirmąjį šių metų pusmetį

¹ Nuo šių metų gegužės mėn. privalomųjų atsargų laikymo laikotarpių pradžia Lietuvos banke, kaip ir ECB, – kiekvieno mėn. 24 d., o pabaiga – kito mėn. 23 d. Ankstesnis, pailgintas, laikotarpis tęsėsi nuo balandžio 13 d. iki gegužės 23 d.

komerciniai bankai nesikreipė į Lietuvos banką dėl vienos nakties ar likvidumo paskolų bei tiesioginių atpirkimo sandorių.

Valiutų keitimo operacijos

Lietuvos bankas per pirmąjį šių metų pusmetį su savo indėlininkais (daugiausiai su Finansų ministerija) ir šalies komerciniais bankais sudarė 4,6 mlrd. litų vertės užsienio valiutos keitimo sandorių. Sandoriai su komerciniais bankais sudarė 30,8 procento, o indėlininkais – 69,2 procento minėtos sumos. Didžiausia valiutų keitimo apyvarta buvo vasario mėn. (1 275,3 mln. Lt), mažiausia – balandžio mėn. (516,5 mln. Lt).

Lietuvos bankas iš komercinių bankų nupirko užsienio valiutos už 660,5 mln. litų daugiau, negu jiems pardavė, o indėlininkams pardavė užsienio valiutos už 559,7 mln. litų daugiau negu iš jų pirko. Bendras prekybos rezultatas buvo teigiamas – 100,8 mln. litų.

Bazinės valiutos pirkimą iš komercinių bankų lėmė „Lietuvos dujų“ privatizavimo metu padidėjusi nacionalinės valiutos paklausa (birželio mėn.).

Lietuvos banko indėlininkų atliekamos užsienio valiutos keitimo operacijos buvo susijusios su valstybės biudžeto išlaidomis, Vyriausybės vertybinių popierių išleidimu bei išpirkimu vidaus ir užsienio rinkose, užsienio paskolų grąžinimu ir palūkanų mokėjimu bei laikinai laisvų lėšų investavimu.

Grynasis užsienio valiutos pardavimas Lietuvos bankui

(mln. Lt)

	2002							2001 m. sausis- birželis
	sausis	vasaris	kovas	balandis	gegužė	birželis	sausis-birželis	
Komerciniai bankai	-44,8	-31,0	187,5	-63,9	85,1	527,6	660,5	-316,9
LB indėlininkai	-86,7	-133,3	112,7	-95,6	-56,3	-300,5	-559,7	193,7
Iš viso	-131,5	-164,3	300,2	-159,5	28,8	227,1	100,8	-123,2

Užsienio atsargų valdymas

Šių metų birželio pabaigoje Lietuvos oficialiųjų užsienio atsargų vertė buvo 2,4 mlrd. eurų. Per praėjusį pusmetį minėtos atsargos padidėjo 0,5 mlrd. eurų (26%). Tai didžiausias užsienio atsargų prieaugis nuo atkurto Lietuvos banko veiklos pradžios.

Praėjusį pusmetį, kaip ir ankstesniais metais, didžiausios įtakos užsienio atsargų pokyčiui turėjo Lietuvos banko indėlininkų¹ operacijos. Dėl jų šalies užsienio atsargos padidėjo 292 mln. eurų (59%). Indėlininkų lėšų didėjimas didžiają dalimi buvo susijęs su Lietuvos Respublikos Vyriausybės skolinimusi užsienio valiuta ir tebesitęsiančiu privatizavimo procesu.

Per nagrinėjamą laikotarpį, vykdant lito ir bazinės valiutos keitimą su komerciniais bankais, oficialiosios užsienio atsargos padidėjo 200,8 mln. eurų. Šis lito ir bazinės valiutos keitimo su bankais rezultatas buvo didžiausias nuo 1994 m.

Pagrindinis Lietuvos banko tikslas valdant užsienio atsargas – užtikrinti tokį likvidžių finansinių išteklių kiekį, kurio bet kada pakaktų fiksuotam lito kursui bazinės valiutos atžvilgiu išlaikyti.

¹ Lietuvos banko indėlininkai – visi indėlininkai, išskyrus komercinius bankus. Pagrindinis indėlininkas, vykdamas absoliučią daugumą operacijų, – Finansų ministerija.

Siekiant šio tikslo, šalies oficialiosios užsienio atsargos valdomos pirmiausia vadovaujantis likvidumo ir saugumo principais, o patenkinus šiuos reikalavimus, jos valdomos laikantis pelningumo principo.

Siekdamas užtikrinti prioritetinį užsienio atsargų valdymui keliamą tikslą – investicijų likvidumą, Lietuvos bankas absoliučią šių atsargų daugumą investuoja į labai aukšto likvidumo finansines priemones. Pirmąjį šių metų pusmetį vidutiniškai 72 procentai užsienio atsargų buvo investuoti į Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijai priklausančių šalių vyriausybių bei tarptautinių finansų organizacijų išleistus vertybinius popierius.

Igyvendinant saugumo principą, užsienio atsargos investuojamos į tokio patikimumo finansines priemones, kurios praktiškai neturi įsipareigojimų nevykdymo rizikos. Į aukščiausio patikimumo (t.y. Aaa reitingo) finansines priemones per praėjusį pusmetį investuoti vidutiniškai 77 procentai visų oficialiųjų užsienio atsargų.

Kai užsienio atsargų saugumo ir likvidumo reikalavimai yra patenkinti, Lietuvos bankas šalies atsargas užsienyje valdo taip, kad būtų gauta kuo didesnė jų grąža. Pirmąjį šių metų pusmetį finansinė užsienio atsargų grąža buvo 3,41 procento (2001 m. – 4,87%). Grąžos sumažėjimą šiais metais sąlygojo pasaulio finansų rinkose sumažėjusios palūkanų normos, nepalankūs valiutų kurso bei vertybinių popierių kainų pokyčiai.

Užsienio atsargų struktūroje valiutomis atsispindi dvi pagrindinės nuostatos: įsipareigojimų ir su jais susijusio turto struktūra valiutomis turi iš esmės sutapti, o didžioji nesusijusių su įsipareigojimais užsienio valiuta atsargų dalis laikoma bazine valiuta. Dėl šios priežasties Lietuvos bankas tik maža dalimi susiduria su valiutos kurso rizika.

Keičiantis bazinei valiutai, užsienio atsargų struktūra valiutomis buvo iš esmės pakeista. Iki vasario mėn. didžiąją šalies oficialiųjų atsargų dalį sudariusius JAV dolerius pakeitė naujoji bazinė valiuta – eurai. Tuo pačiu užsienio atsargose beveik dvigubai sumažinta investicijų nebazine valiuta dalis. Šių metų birželio 30 d. eurai sudarė 96,8 procento, o JAV doleriai – 3,2 procento užsienio atsargų, nesusijusių su įsipareigojimais užsienio valiuta.

Prisiimta užsienio atsargų palūkanų normų rizika, išreikšta modifikuotos finansinės trukmės rodikliu, daugiausia dėl išaugusios oficialiųjų atsargų apimties įgavo mažėjimo tendenciją ir šių metų birželio pabaigoje buvo 0,74 (2001 m. pabaigoje – 0,79). Vertinant investicijų rinkos riziką, yra taikomas pasaulinėje praktikoje tam dažnai naudojamas VAR (value at risk) rodiklis, rodantis, kiek dėl prisiimtą rinkos rizikos (su 95% tikimybe) per vieną dieną pasikeis investicijų vertė. Praėjusio pusmečio pabaigoje užsienio atsargų, nesusijusių su įsipareigojimais užsienio valiuta, VAR buvo 1,36 mln. eurų (2001 m. pabaigoje – 3,35 mln. eurų). Tokį VAR pokytį lėmė palūkanų normų svyravimų ir užsienio atsargų modifikuotos finansinės trukmės sumažėjimas bei mažesnis nebazinės valiutos kiekis oficialiose šalies atsargose užsienyje.

Tarpbankinės lėšų pervedimo sistemos valdymas

Lietuvos banko įstatymas ir Mokėjimų įstatymas suteikia Lietuvos bankui teisę kurti ir valdyti tarpbankinę lėšų pervedimo sistemą bei nustatyti reikalavimus šios sistemos dalyviams. Lietuvos bankas valdo vienintelę šalyje tarpbankinę lėšų pervedimo sistemą TARPBANK. Tai nustatyto laiko sistema, kurioje atsiskaitymai vykdomi du kartus per dieną. Ji naudojama tarpbankiniams (bankų ir jų klientų) mokėjimams atlikti ir atsiskaityti pinigais už vertybinių popierių sandorius.

TARPBANK sistemos veiklą reglamentuoja Lietuvos banko valdybos 2001 m. rugsėjo 20 d. patvirtintos tarpbankinės lėšų pervedimo sistemos taisyklės bei dvišalės Lietuvos banko ir sistemos dalyvių sutartys. Taisyklėse nustatyti priėmimo į sistemą kriterijai, jos veikimo tvarka ir priemonės sklandžiam veiklos tęstinumui užtikrinti.

Pirmąjį šių metų pusmetį TARP BANK sistemos dalyviai buvo Lietuvos bankas, banko licenciją turintys šalies komerciniai bankai ir turintys Lietuvos banko leidimą veikti šalyje užsienio bankų skyriai. Sistemos dalyviais buvo ir 97 komercinių bankų skyriai, siekiantys keisti informacija apie mokėjimus. Atsiskaitymams už vertybinius popierius šia sistema naudojosi 27 vertybinių popierių rinkos dalyviai: Centrinis vertybinių popierių depozitoriumas, komercinių bankų finansų maklerio skyriai ir Vertybinių popierių komisijos licenciją turinčios bei jos prižiūrimos finansų maklerio įmonės.

Šių metų pradžioje Tarptautinis valiutos fondas ir Pasaulio bankas paskelbė Lietuvos finansų sektoriaus įvertinimo ataskaitą. Joje pabrėžta, kad šalies mokėjimo sistema iš esmės atitinka Tarptautinių atsiskaitymų banko Mokėjimų ir atsiskaitymų komiteto iniciatyva parengtus Sistemiskai svarbių mokėjimo sistemų pagrindinius principus bei Tarptautinio valiutos fondo Tinkamos pinigų ir finansų politikos skaidrumo praktikos kodekso nuostatas mokėjimo sistemų srityje.

Per pirmąjį šių metų pusmetį TARP BANK sistemoje apdorota 5,4 mln. mokėjimo nurodymų, kurių vertė – beveik 69,8 mlrd. litų. Palyginti su tuo pačiu 2001 m. laikotarpiu, mokėjimų operacijų padaugėjo 15 procentų, o jų vertė padidėjo 25 procentais. Vidutiniškai per mėnesį minėtoje sistemoje atlikta 897,8 tūkst. mokėjimų. Vidutinė vienos operacijos vertė – beveik 13 tūkst. litų.

Tarpbankiniai mokėjimai

Laikotarpis (I pusmetis)	Operacijų skaičius, tūkst.		Operacijų vertė, mln. Lt	
	Iš viso	Vidutiniškai per dieną	Iš viso	Vidutiniškai per dieną
1999 m.	4 798	38,4	56 588	452,7
2000 m.	4 346	34,8	51 596	412,8
2001 m.	4 672	37,4	55 734	445,9
2002 m.	5 387	43,1	69 774	558,2

Praėjusį pusmetį TARP BANK sistemoje tęsėsi atsiskaitymų už vertybinių popierių sandorius mažėjimas. Palyginti su tuo pačiu 2001 m. laikotarpiu, tokių operacijų skaičius sumažėjo 13 procentų. Nepaisant to, atsiskaitymų už minėtus sandorius vertė nežymiai – 3 procentais – padidėjo.

Atsiskaitymai už vertybinių popierių sandorius

Laikotarpis (I pusmetis)	Operacijų skaičius		Operacijų vertė, mln. Lt	
	Sandoriai NVPB ir už jos ribų	VVP aukcionai	Sandoriai NVPB ir už jos ribų	VVP aukcionai
1999 m.	2 366	1 258	852	1 975
2000 m.	1 695	724	431	1 669
2001 m.	1 762	334	491	1 085
2002 m.	1 542	279	517	1 107

TARPBANK sistema Lietuvos banko specialistų buvo sukurta 1990 m. ir nuolat tobulinama. Ji patikimai veikia nuo pat sukūrimo. Tačiau reikalavimai Europos Sąjungos šalių mokėjimo sistemų funkcionalumui, pajėgumui ir greičiui bei šalies bankų sistemos raida lėmė Lietuvos banko sprendimą modernizuoti dabartinę sistemą.

1999 m. pradėta naujos Lietuvos Integruotos Tarpbankinių Atsiskaitymų Sistemos (LITAS), paremtos šiuolaikine technologija ir tarptautiniais standartais, įgyvendinimo programa. Dalyvaujant PHARE konsultantams, buvo parengta techninė užduotis ir pradėti projektavimo darbai. Šiuo metu bendrasis sistemos projektas jau baigtas. Pirmąjį šių metų pusmetį Lietuvos bankas, laikydamasis sistemos kūrimo priežiūros komisijos patvirtinto „Sistemos LITAS kūrimo ir diegimo darbų grafiko“, vykdė detalų projektavimą ir rengė kompiuterių programas. Bandomoji sistemos eksploatacija turi prasidėti 2003 m. pabaigoje.

Naujoji sistema padidins nacionalinės mokėjimo sistemos veiksmingumą ir pagerins tarpbankinių atsiskaitymų paslaugų kokybę. Didelės vertės ir skubiems mokėjimams būsimoji sistema užtikrins atsiskaitymų vykdymą bei sistemos dalyvių lėšų pervedimą realiu laiku, o mažos vertės ir neskubiems mokėjimams – nustatytu laiku. Atsiskaitymai už vertybinių popierių sandorius taip pat bus vykdomi realiu laiku, pagal vertybinių popierių pervedimo ir atsiskaitymo pinigais viena laikiškumo (DVP) principą.

III. Grynujų pinigų valdymas

Grynujų pinigų išleidimas ir išėmimas

Šių metų kovą į apyvartą išleista 10 litų vertės proginė moneta, skirta Klaipėdai (iš serijos „Lietuvos miestai“). Dalyvaujant tarptautinėje programoje „Išsaugokime gamtą“, birželio mėn. išleista į apyvartą 5 litų vertės sidabro moneta, skirta Lietuvos gamtai.

Birželio 30 d. išleistų į apyvartą grynujų pinigų, įskaitant progines monetas ir numizmatinius rinkinius, buvo beveik 3,5 mlrd. litų – 645,4 mln. litų daugiau negu prieš metus. Per pirmąjį šių metų pusmetį grynujų pinigų apyvartoje padaugėjo 227,1 mln. litų.

Grynieji pinigai apyvartoje

(mln. Lt)

Laikotarpis	Išleista į apyvartą grynujų pinigų	Išimta iš apyvartos grynujų pinigų	Grynieji pinigai apyvartoje (laikotarpio pabaigoje)
2002 m. I pusmetis	842,7	615,6	3 493,8
I ketvirtis	203,7	317,8	3 152,7
II ketvirtis	639,0	297,8	3 493,8
2001 m. I pusmetis	1 075,4	1 134,9	2 848,4
I ketvirtis	405,9	596,2	2 717,6
II ketvirtis	669,5	538,7	2 848,4

Išleistų į apyvartą pinigų kiekiui turi įtakos sezoniškumas. Lietuvoje, kaip ir daugelyje kitų šalių, kiekvienų metų pirmą ketvirtį pinigų apyvartoje sumažėja. Šių metų sausio mėn. iš apyvartos buvo išimta 203 mln. litų. Vasarą, prasidėjus atostogų sezonui, pinigų apyvartoje labai daugėja. Vien šių metų birželį į apyvartą buvo išleista 269,6 mln. litų. Tai didžiausia per vieną mėnesį išleistų į apyvartą pinigų suma nuo lito išleidimo pradžios.

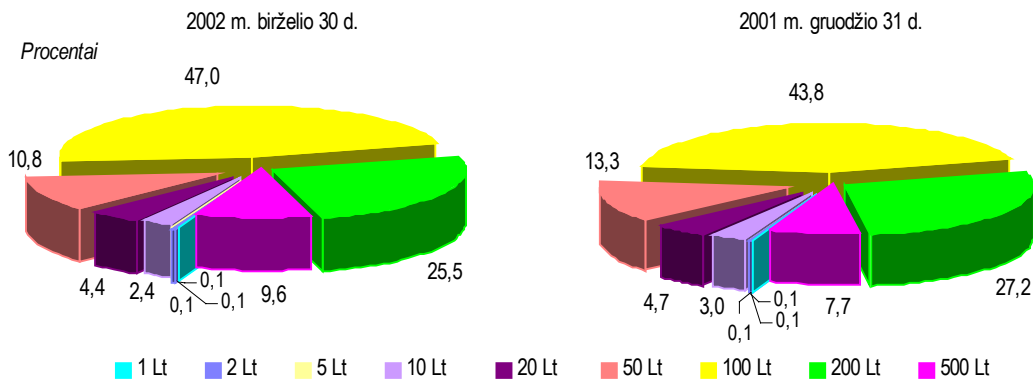
Banknotų ir monetų apyvartoje struktūra

Šių metų birželio 30 d. apyvartoje buvo 48,8 mln. vienetų banknotų ir 421,8 mln. vienetų monetų. Banknotų kiekis per pusmetį sumažėjo 0,1 mln. vienetų, nes iš apyvartos vis dar išimama daug mažų nominalų banknotų. Be to, pirmojo pusmečio pabaigoje bankuose baigėsi apyvartoje populiariausio 100 litų nominalo 1991 m. laidos banknotų keitimo laikas. Banknotų apyvartoje suma vertine išraiška padidėjo 228,7 mln. litų. Monetų apyvartoje per praėjusį pusmetį padaugėjo 10,7 mln. vienetų, nors jų suma sumažėjo 1,7 mln. litų.

Birželio pabaigoje beveik pusę visos banknotų apyvartoje sumos sudarė 100 litų banknotai. Per pusmetį jų dalis padidėjo 3,2 punkto. 200 litų vertės banknotų dalies sumažėjimą praktiškai kompensavo 1,9 punkto padidėjusi 500 litų banknotų dalis.

Banknotų apyvartoje struktūra

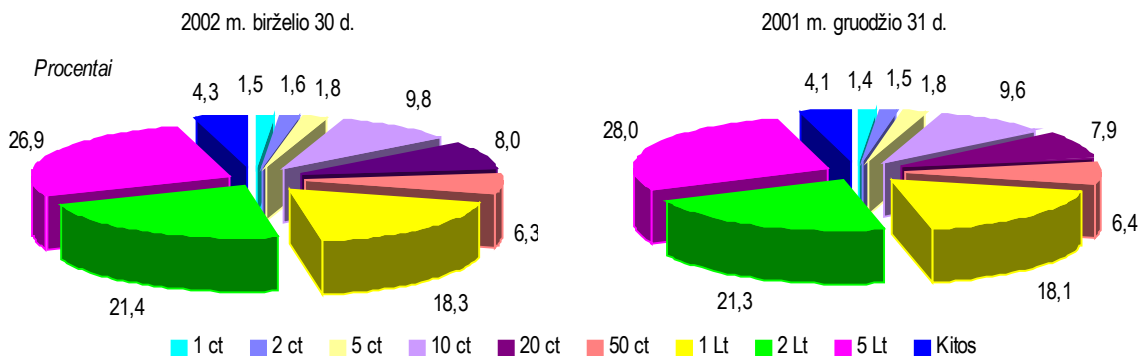
(palyginta su visa banknotų suma)

Birželio pabaigoje 1, 2 ir 5 litų monetos, baigiančios pakeisti tų pačių nominalų banknotus, sudarė du trečdalius (66,6 %) visos monetų apyvartoje sumos. Per pusmetį minėtų monetų dalis sumažėjo iš viso 0,8 punkto (1 Lt monetų dalis padidėjo 0,2 punkto, 2 Lt – 0,1 punkto, o 5 Lt monetų dalis sumažėjo 1,1 punkto).

Monetų apyvartoje struktūra

(palyginta su visa monetų suma)

Atsargų fondų saugojimas ir banknotų naikinimas

Lietuvos bankas, vykdydamas savo išimtinę teisę – išleisti į apyvartą ir išimti iš jos Lietuvos Respublikos pinigus – sudaro banknotų ir monetų atsargų fondus. Šalies grynujų pinigų atsargos saugomos Lietuvos banko saugyklose Vilniuje, Kaune ir Klaipėdoje.

Pinigų saugyklose saugomų banknotų kiekis per pirmąjį šių metų pusmetį padidėjo 0,6 mln. vienetų. Siekiant užtikrinti aukštą pinigų kokybę, į apyvartą išleidžiami tik nesusidėvėję ir nesutepti banknotai.

Saugomų monetų kiekis per praėjusį pusmetį padidėjo 4,9 mln. vienetų. Monetų atsargos pasipildė 1 ir 2 litų monetomis.

Susidėvėję, sutepti, taip pat išimami iš apyvartos 1991 metų laidos banknotai yra perskaičiuojami ir sunaikinami. Šių metų sausio–birželio mėn. sunaikinta 19,5 mln. vienetų išimtu iš apyvartos susidėvėjusių, sugadintų ir pasenusių banknotų.

IV. Kredito įstaigų priežiūra

Pagrindinės kredito įstaigų priežiūros kryptys

Pirmąjį 2002 m. pusmetį kredito įstaigų priežiūra buvo vykdoma vadovaujantis įstatymų ir kitų teisės aktų suteiktais įgaliojimais bei atsižvelgiant į Bazelio bankų priežiūros komiteto rekomendacijas ir Europos Sąjungos direktyvų nuostatas.

Lietuvos bankas, dalyvaudamas TVF ir Pasaulio banko vykdytoje Finansų sektoriaus įvertinimo programoje, gavo objektyvų taikomos praktikos įvertinimą ir galėjo numatyti tolesnes kredito įstaigų priežiūros stiprinimo priemones. Atsižvelgus į minėtos programos vykdymo rezultatus ir baigiamojame medžiagoje pateiktas rekomendacijas, parengtas ir pradėtas įgyvendinti veiksmų planas, apimantis kredito įstaigų priežiūros tobulinimo, pagrindinių efektyvios bankų priežiūros principų ir finansų politikos skaidrumo procedūrų įdiegimą. Svarbi vieta minėtame veiksmų plane tenka tolesniam kredito įstaigų veiklą reglamentuojančių teisės aktų tobulinimui, bankų prisiimamos rizikos vertinimui ir kontrolei.

Kaip ir anksčiau, svarbią vietą Lietuvos banko veikloje užima rengimasis narystei Europos Sąjungoje. Europos Komisijos atliekamam Lietuvos finansų sektoriaus priežiūros tarnybų įvertinimui parengta įvairi informacija ir paaiškinimai dėl atskirų ES direktyvų nuostatų įgyvendinimo bei finansinių problemų sprendimo bankuose būdų. Komisijos pateiktame įvertinimo ataskaitos projekte buvo pripažinta, kad Lietuvos kredito įstaigų priežiūros sistema atitinka tarptautinę praktiką ir ES keliamus reikalavimus. Lietuvos banke parengtas veiksmų planas įgyvendinti Europos Komisijos rekomendacijas bankų priežiūrai tobulinti.

Skatinant didesnę skaidrumą ir svarbiausių kredito įstaigų veiklos rodiklių viešumą, 2002 m. vasarį patvirtinti Minimalūs reikalavimai visuomenei skelbiamai informacijai. Šiame teisės akte reglamentuojama šalyje veikiančių komercinių bankų informacijos apie jų veiklą viešo skelbimo tvarka, nustatyti minimalūs reikalavimai informacijos turiniui ir jos skelbimo periodiškumui bei apibrėžtas Lietuvos banko vaidmuo informuojant visuomenę apie bankų ir visos kredito įstaigų sistemos būklę. Minėti reikalavimai parengti siekiant užtikrinti, kad bankų klientams ir kitiems suinteresuotiems finansų rinkos dalyviams būtų prieinama savalaikė ir pakankama informacija apie kiekvieno šalyje veikiančio banko finansinę būklę, prisiimamos rizikos pobūdį, poveikio priemonių taikymą ir pan.

Gegužės mėn. Lietuvos bankas parengė ir pirmą kartą pateikė interneto svetainėje informaciją apie bankų ir kredito unijų veiklą bei savo darbą prižiūrint šias įstaigas, taip pat suvestines kredito įstaigų balansinę ir pelno (nuostolių) ataskaitas.

Lietuvos bankas ir toliau nemažai dėmesio skyrė teisės aktams, skirtiems tobulinti bankų prisiimamos kredito rizikos valdymą. Kovo mėn. patvirtinta nauja Paskolų rizikos duomenų bazės tvarkymo taisyklių redakcija, kurioje žymiai praplėsta paskolos sąvoka. Atsižvelgus į jau minėtas Finansų sektoriaus įvertinimo ataskaitas ir Europos Komisijos rekomendacijas, parengtas patikslintas Maksimalios paskolos sumos vienam skolininkui ir didelių paskolų normatyvo skaičiavimo taisyklių projektas (patvirtintas liepos mėn.).

Siekdamas sudaryti palankesnes sąlygas bankams valdyti rinkos riziką ir sustiprinti kapitalo bazę, Lietuvos bankas patvirtino naujos redakcijos Subordinuotųjų paskolų ir jų įtraukimo į banko kapitalą bendrąsias nuostatas, suderindamas jas su ES reikalavimus atitinkančiomis 2001 m. gruodžio 31 d. įsigaliojusiomis naujomis Kapitalo pakankamumo skaičiavimo taisyklėmis.

Naujosiose nuostatose bankams numatyta galimybė turėti trečio lygio kapitalo, kuri sudarytų trumpalaikės subordinuotos paskolos.

Įvertindamas didėjantį bankų aktyvumą kapitalo rinkoje, išsigyjant įvairių įmonių akcijas, Lietuvos bankas sustiprino konsoliduotos priežiūros reikalavimus. Pirmąjį šių metų pusmetį buvo iš dalies pakeistos Finansinių ataskaitų konsolidavimo ir konsoliduotos priežiūros taisyklės. Griežtesnė informacijos pateikimo tvarka nustatyta įvertinant aplinkybę, kad bankų kapitalas laipsniškai didėja, todėl jų veiklai gali būti reikšmingos ir tos investuotos į akcijas lėšos, kurių suma neviršija 10 procentų banko kapitalo.

Apskaitos politikos srityje praėjusį pusmetį taip pat buvo pokyčių. Priėmus naują ES direktyvą, reglamentuojančią tikrosios vertės metodo taikymą finansiniam turtui pripažinti ir įvertinti, Lietuvos bankas nutarė bankams, parengusiems naują apskaitos politiką ir nustačiusiems turto klasifikavimo, įvertinimo ir apdraudimo metodus, nedaryti apribojimų pradedant taikyti 39-ojo Tarptautinio apskaitos standarto „Finansinės priemonės: pripažinimas ir įvertinimas“ nuostatas. Be to, patikslinta komercinių bankų ir užsienio bankų skyrių Lietuvos bankui teikiamos balansinės ataskaitos forma, kad joje būtų pateikiami duomenys apie pretenzijas bei išipareigojimus sudarius sutartis išvestinėmis finansinėmis priemonėmis.

Pirmąjį šių metų pusmetį toliau buvo vykdoma nuolatinė kredito įstaigų priežiūra: pateiktų ataskaitų pagrindu vertinama šių įstaigų finansinė būklė, kontroliuojamas veiklos riziką ribojančių normatyvų vykdymas, analizuojami bankų sistemos veiklos rodikliai ir tendencijos, nagrinėjami trumpalaikiai ir strateginiai bankų veiklos planai, išanalizuotos audito medžiaga bei audituotos bankų finansinės ataskaitos. Sausio–birželio mėn. pagal pilną programą patikrinti 4 komerciniai bankai, dar vienas bankas buvo pradėtas inspektuoti. Be to, atliktas dalinis vieno užsienio banko skyriaus inspektavimas, kurio metu patikrintas Lietuvos bankui siunčiamų finansinių ataskaitų teisingumas. Atliktų patikrinimų rezultatai apibendrinti, bankams nurodyta pašalinti nustatytus trūkumus.

Per praėjusį pusmetį pagal pilną programą inspektuota 10 kredito unijų: patikrinta, ar kredito unijos savo veikloje laikosi Lietuvos Respublikos kredito unijų įstatymo, Lietuvos banko valdybos nutarimų, savo įstatų bei kitų teisės aktų, ar pašalinti anksčiau nustatyti trūkumai, taip pat išanalizuota kredito unijų valdymo organų veikla, įvertinta unijų turto kokybė bei pagrindiniai finansiniai rodikliai. Aptarusi inspektavimų rezultatus, Lietuvos banko valdyba dviems kredito unijoms pritaikė poveikio priemones.

Šiais metais tęsiamas bendradarbiavimas su užsienio šalių bankų priežiūros tarnybomis. Susitikimuose su Lenkijos ir Suomijos priežiūros institucijų atstovais apžvelgtos Lietuvoje veikiančių šių šalių bankų skyrių ir dukterinio banko veiklos tendencijos ir perspektyvos. Lietuvos bankas yra pasirašęs bendradarbiavimo priežiūros srityje sutartis su Rusijos, Latvijos, Estijos, Baltarusijos ir Lenkijos centriniais bankais, Suomijos finansų institucijų priežiūros tarnyba bei Vokietijos Federaline bankų priežiūros tarnyba.

Kredito įstaigų veiklos apžvalga

2002 m. liepos 1 d. Lietuvoje veikė 10 komercinių bankų, 4 užsienio bankų skyriai bei viena atstovybė ir 47 kredito unijos.

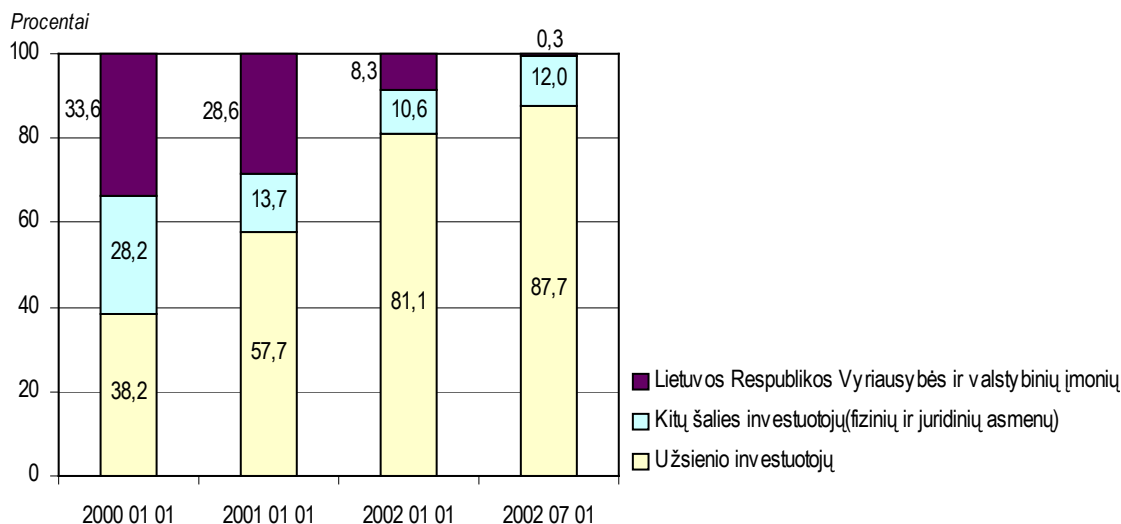
Pirmąjį šių metų pusmetį bankų sektoriuje įvyko reikšmingų pasikeitimų. Pradėjo veikti naujas Vilniaus banko būsto kreditų ir obligacijų bankas, turintis 20 mln. litų vertės akcinio kapitalo ir

teikiantis specializuotas būsto kreditavimo paslaugas. Vokietijos bankas Norddeutsche Landesbank Girozentrale, gavęs Lietuvos banko leidimą, įsigijo valstybei priklausiusį 76 procentų dydžio Lietuvos žemės ūkio banko akcijų paketą. Tuo tarpu potencialaus investuotojo prašymas leisti įsigyti ir valdyti daugiau kaip 2/3 banko „Snoras“ akcijų paketo buvo atmestas, nes pateikti dokumentai neįrodė akcijoms pirkti skirtų lėšų kilmės legalumo.

Bankas „Hansa-LTB“ uždarė kai kuriuos nerentabilius savo skyrius. Lietuvoje veikiantys bankai liepos 1 d. turėjo iš viso 120 filialų ar skyrių. Sausio–birželio mėn. veiklą pradėjo 7 naujos kredito unijos.

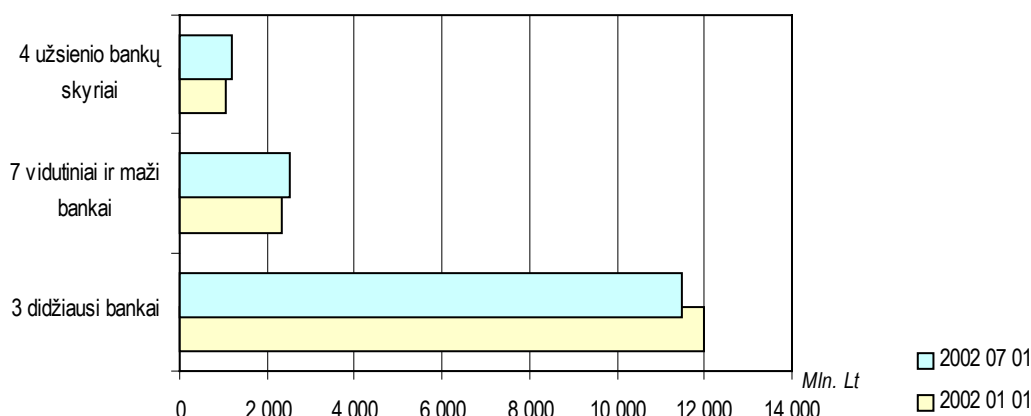
Keli bankai sustiprino savo kapitalo bazę. Sampo bankas įregistravo 6 mln. litų vertės akcijų emisiją, padidindamas savo akcinį kapitalą iki 47 mln. litų. Lietuvos bankui leidus, Parex bankas į kapitalą įtraukė 8 mln. litų dydžio subordinuotą paskolą, gautą iš Latvijos banko AS Parekssbanka. Palyginti su 2002 m. pradžia, bankų sistemoje dar padidėjo užsienio kapitalo dalis. Labiausiai tą lėmė trečio pagal turto dydį LŽŪB privatizavimas, po kurio šalyje neliko valstybės kontroliuojamų bankų. Šių metų liepos 1 d. užsienio investuotojų valdoma bankų akcinio kapitalo dalis pasiekė 87,7 procento.

Lietuvoje veikiančių komercinių bankų akcinio kapitalo struktūra nuosavybės formomis

Per praėjusį pusmetį turto koncentracija bankų sistemoje šiek tiek pasikeitė. Didžiausių bankų (Vilniaus banko, „Hansa-LTB“ ir LŽŪB) valdomo turto dalis sumažėjo nuo 77,9 iki 75,5 procento, o užsienio bankų skyrių turto dalis padidėjo nuo 6,8 iki 7,9 procento. Panašios tendencijos susiklostė suteiktų paskolų ir priimtų indėlių rinkoje.

Bankų pasiskirstymas pagal valdomo turto dydį

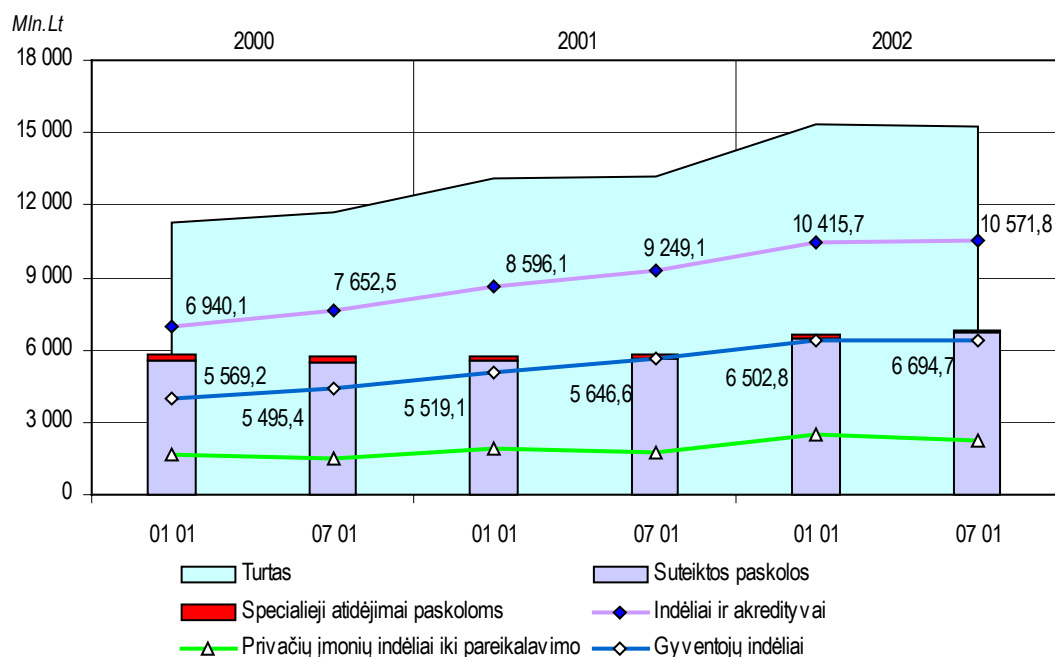
Bankų sistemos augimas pirmąjį šių metų pusmetį sulėtėjo. Šiam procesui įtakos turėjo JAV dolerio kurso kritimas, ypač ryškus antrąjį ketvirtį. Kadangi pozicijos JAV doleriais sudaro nemažą dalį bankų turto ir įsipareigojimų, neigiamas valiutos kurso pokytis lėmė bendrą bankų balanso apimtį sumažėjimą.

Šalies bankų sistemos (veikiančių komercinių bankų ir užsienio bankų skyrių) turtas 2002 m. liepos 1 d. buvo 15,2 mlrd. litų (0,7% mažesnis negu metų pradžioje). Klientams suteiktų paskolų portfelis per pirmąjį metų pusmetį padidėjo 3,0 procento – iki 6,7 mlrd. litų. Šalies bankuose laikomų indėlių suma – 10,6 mlrd. litų – padidėjo 1,5 procento. Gyventojų indėlių buvo 6,4 mlrd. litų – 0,6 procento daugiau, negu šių metų pradžioje.

Lietuvos bankui antrąjį šių metų ketvirtį sumažinus privalomųjų atsargų normą, didžiąją dalį dėl to atsilaisvinusių lėšų bankai panaudojo papildomai įsigyti vertybinių popierių. Pastebimai sumažėjo ir šalies bankų terminuotieji indėliai, laikomi užsienio bankuose ir kitose kredito bei finansų institucijose. Jų likučiai liepos 1 d. buvo 72,8 procento mažesni negu metų pradžioje. Dalis šių lėšų taip pat buvo panaudota vertybinių popierių portfeliui padidinti. Per praėjusį pusmetį skolos vertybinių popierių portfelį bankai padidino 1,3 karto, o nuosavybės vertybinių popierių portfelį – 4,5 procento. Dėl palyginti mažai išvystytos Lietuvos kapitalo rinkos ir nedidelio likvidumo bankai vis dar labai atsargiai plečia prekybą nuosavybės vertybiniais popieriais. Dažniausiai jie investuoja į kitų bankų ir finansų institucijų akcijas, tuo tarpu turima privačių įmonių nuosavybės vertybinių popierių dalis išlieka nedidelė.

Pastaruju metu bankai vėl padidino investicijas į šalies Vyriausybės vertybinius popierius. Per praėjusį pusmetį trumpalaikių VVP portfelis išaugo beveik 1,4 karto, o ilgalaikių obligacijų įsigyta 16,9 procento daugiau. Visas bankų vertybinių popierių portfelis liepos 1 d. sudarė daugiau kaip 25 procentus bankų turto, o daugiausia šiame portfelyje buvo investicijų į VVP (19,1% viso bankų turto).

Bankų sistemos turto, paskolų ir indėlių kaita

Paskolų teikimas išliko svarbiausia bankų veiklos sritimi. Šių metų liepos 1 d. klientams suteiktos paskolos (grynąja verte) sudarė didžiąją (42,7%) bankų turto dalį. Pastaraisiais metais paskolų portfelyje vis didėjusi ilgalaikių paskolų dalis pasiekė naują aukščiausią lygmenį – 69,8 procento. Ilgalaikės paskolos sudaro palankias sąlygas bankų klientams plėtoti investicinius

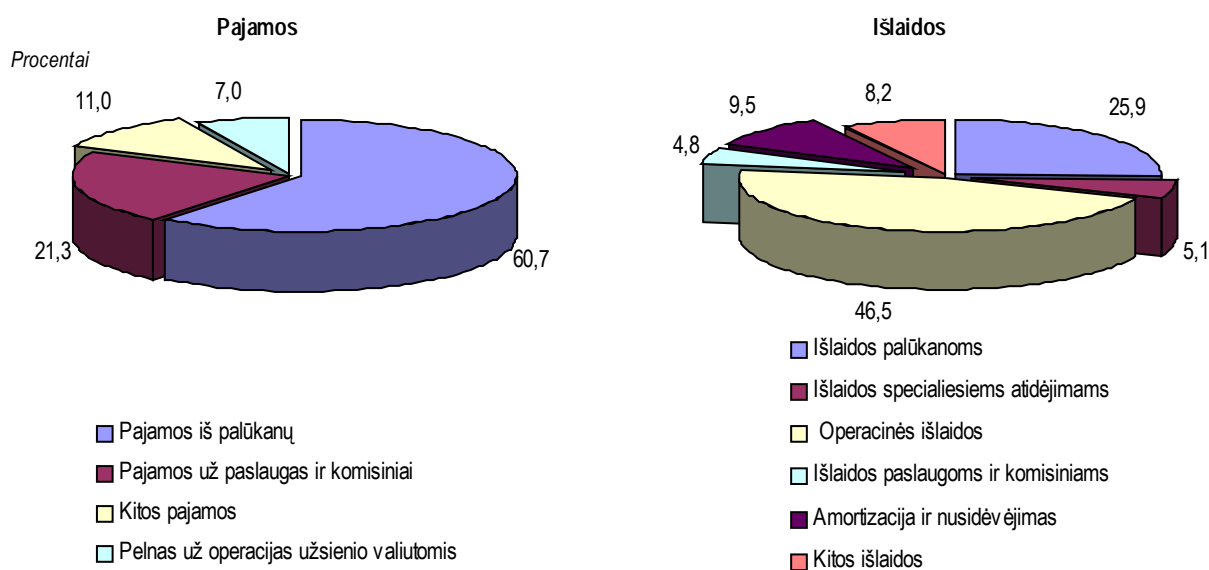
projektus ir augti šalies ūkiui, tačiau padidina bankų kredito riziką, nes per ilgą laikotarpį gali pasikeisti ekonomikos augimo ciklas.

Žymų fizinių asmenų kreditavimo suaktyvėjimą lėmė daugelis veiksnių, tarp jų – ir gana efektyvi valstybės parama būstui už paskolas įsigyti, padidėjusios bankų galimybės pritraukti piniginių išteklių ilgalaikiams projektams finansuoti, dėl augančios konkurencijos tarp bankų sumažėjusios palūkanų normos ir pagerėjusios paskolų suteikimo sąlygos. Fiziniams asmenims suteiktų ilgalaikių paskolų (tarp kurių vyravo būstų įsigijimo kreditavimo paskolos) suma, per pusmetį padidėjusi 18,3 procento ir sudariusi apie 17 procentų bankų suteiktų visų ilgalaikių paskolų, pastaruoju metu tapo vienu iš sparčiausiai augančių bankų turto straipsnių.

Šiuo metu bankų paskolų portfelio kokybės rodikliai yra geriausi per keletą pastarųjų metų. Specialiųjų atidėjimų paskoloms santykis su visu paskolų portfeliu per pirmąjį šių metų pusmetį sumažėjo nuo 2,5 iki 2,0 procento, o neveiksnių paskolų dalis minėtame portfelyje sumažėjo nuo 7,5 iki 6,4 procento. Be to, bankų sistemos paskolų portfelyje jau daugiau kaip metus stebimas geriausios kokybės (standartinių) paskolų dalies augimas. Paskolų portfelio kokybės gerėjimą iš dalies lemia ir tai, kad, didėjant privataus sektoriaus įmonių ir gyventojų ekonominiam aktyvumui, suteikiama nemažai naujų ilgalaikių paskolų, kurių kokybės rodikliai ateityje gali keistis. Minėtą kokybę teigiamai veikia ir pagerėjusi kai kurių skolininkų finansinė būklė, taip pat periodiškai nuostolingų paskolų nurašymas ir perkėlimas į nesisteminę apskaitą.

Bankų įsipareigojimų struktūra liudija, kad kaip ir anksčiau, didžiausia jų dalis yra indėliai ir akredityvai. Pastarojo pusmečio indėlių augimą, kaip jau minėta, pristabdė JAV dolerio kurso kritimas, nes vis dar nemaža indėlių dalis laikoma užsienio valiutomis. Nors tokių indėlių apimtis per pirmuosius šešis šių metų mėnesius sumažėjo 7,9 procento, liepos 1 d. visuose indėliuose jų buvo 40,9 procento. Indėlių litais suma per pusmetį padidėjo 9,2 procento. Persiejus litą prie euro, bankų balanse mažėja dalis straipsnių, išreikštų JAV doleriais, bet didėja eurais ir litais nominuotų turto bei įsipareigojimų dalys.

Bankų pajamų ir išlaidų struktūra pirmąjį 2002 m. pusmetį

Pastaruoju metu nusistovėjusi palūkanų normų mažėjimo tendencija Lietuvos rinkoje sąlygojo palūkanų maržos sumažėjimą ir neigiamai veikė grynujų pajamų iš palūkanų augimą. Todėl, nors prieš metus susiklosčiusi pajamų struktūra pakito nežymiai, ryškiausiai pastebima pajamų iš palūkanų dalies mažėjimo tendencija. Nepaisant paskolų portfelio augimo, dėl mažų palūkanų normų šalies rinkoje per metus sumažėjo ne tik pajamų iš palūkanų dalis (metų pradžioje ji siekė

66,2%, o liepos 1 d. – 60,7% visų pajamų), bet ir šios pajamos absoliučia išraiška. Pajamos už paslaugas ir komisiniai praėjusį pusmetį sudarė 21,3 procento visų pajamų. Daugiau pelno (7% visų pajamų) bankai uždirbo iš operacijų užsienio valiutomis, nes, pasikeitus bazinei valiutai ir sparčiai krentant JAV dolerio kursui, klientai dažniau naudojami bankų paslaugomis, keisdami santaupų, paskolų bei atsiskaitymų valiutas.

Kaip rodo pasikeitimai bankų išlaidų struktūroje, praėjusį pusmetį mažėjo ne tik pajamos iš palūkanų – buvo pastebima ir išlaidų palūkanoms dalies mažėjimo tendencija, nes dėl skolinamųjų lėšų pertekliaus rinkoje nuolat pigo bankų pritraukiami ištekliai. Išlaidų palūkanoms dalis visose išlaidose per pusmetį sumažėjo nuo 30,1 iki 25,9 procento. Didžiausią bankų išlaidų dalį – 46,5 procento – sudarė operacinės išlaidos.

Pirmąjį šių metų pusmetį septyni bankai ir du užsienio bankų skyriai dirbo pelningai ir gavo iš viso 100,3 mln. litų pelno, o trys bankai (Lietuvos žemės ūkio bankas, Sampo bankas, VB būsto kreditų ir obligacijų bankas) ir du užsienio bankų skyriai patyrė iš viso 17,4 mln. litų nuostolių. Bendras bankų sistemos praėjusio pusmečio veiklos rezultatas – 82,9 mln. litų pelno. Palyginimui: pirmąjį praėjusių metų pusmetį bankų sistema uždirbo 63,1 mln. litų pelno, o per 2001 m patyrė 22,5 mln. litų nuostolių.

Kredito unijos. Šių metų liepos 1 d. veikusios 47 kredito unijos vienijo daugiau kaip 15 tūkst. narių – trečdaliu daugiau negu metų pradžioje. Kredito unijų veiklos praėjusį pusmetį rodikliai liudija sparčią jų veiklos raidą ir nuolat didėjantį narių skaičių.

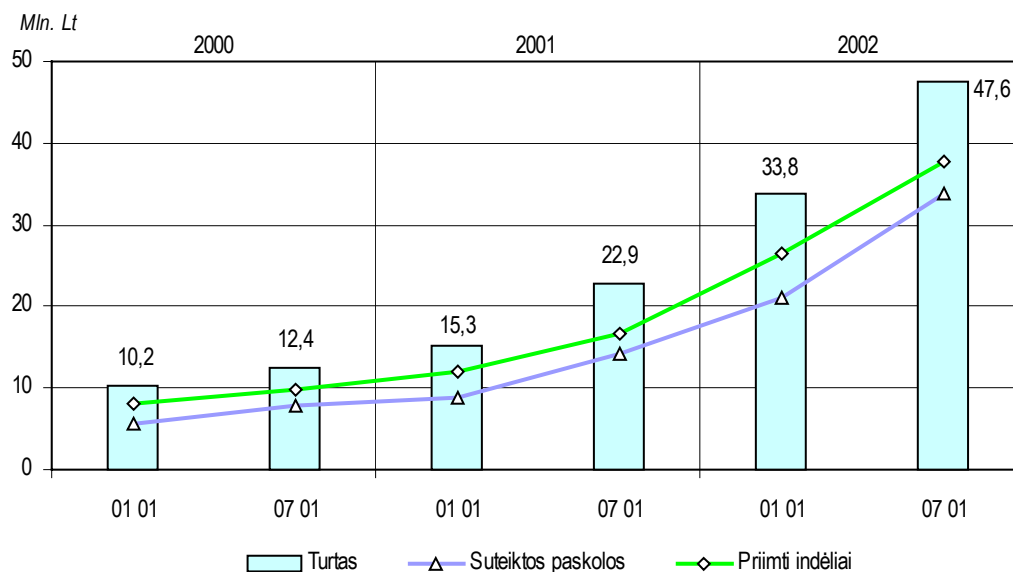
Liepos 1 d. kredito unijų valdomas turtas, per pusmetį padidėjęs 1,4 karto, pasiekė 47,6 mln. litų ir sudarė 0,3 procento bankų sistemos turto. Suteiktų paskolų apimtis išaugo 1,6 karto – iki 33,8 mln. litų, priimtų indėlių suma – 1,4 karto – iki 37,8 mln. litų. Pajinis kapitalas taip pat padidėjo 1,4 karto ir pasiekė 5,6 mln. litų.

Pastaruoju metu daugėjo kredito unijų, kurių turtas viršijo 1 mln. litų. Birželio pabaigoje buvo jau 5 kredito unijos, kurių turtas siekė 2–5 mln. litų. Kredito unijoms plečiant savo veiklą, koncentracijos lygis šiek tiek sumažėjo. Liepos 1 d. 10 didžiausių unijų valdė 55,2 procento viso kredito unijų turto (metų pradžioje – 58,2%). Arti trečdaliai (28,7%) viso turto valdė trys didžiausios – „Ūkininkų viltis“, Pakruojo ūkininkų ir Šilutės – kredito unijos.

Kredito unijos plėtė kreditavimo veiklą. Suteiktų paskolų dalis, metų pradžioje sudariusi 62 procentus turto, per pusmetį padidėjo iki 71 procento. Specialiuosius atidėjimus paskoloms buvo sudariusios 25 kredito unijos. Šių atidėjimų suma per praėjusį pusmetį padidėjo 1,9 karto, tačiau, palyginti su visu paskolų portfeliu, specialiųjų atidėjimų dalis buvo nedidelė (0,9%).

Apie 5 procentus viso turto sudarė kredito unijų investicijos į VVP, kurios per praėjusį pusmetį padidėjo 15 procentų. Dar 18 procentų lėšų buvo laikoma bankų sąskaitose ir kitose kredito unijose. Kredito unijų išsipareigojimų struktūroje didesnių pakitimų nebuvo. Kaip ir anksčiau, didžiausią išsipareigojimų dalį (91%) sudarė indėliai.

Kredito unijų pagrindiniai rodikliai

Pirmąjį šių metų pusmetį kredito unijos uždirbo grynojo 49,7 tūkst. litų pelno (prieš metus – 256,2 tūkst. Lt). Tokiam rezultatui įtakos turėjo kredito unijų išlaidos specialiesiems atidėjimams, be to, viena iš didžiausių kredito unijų patyrė papildomų išlaidų dėl patalpų remonto bei kasų įrengimo. Dvidešimt septynių sėkmingai dirbusių unijų pelnas – iš viso 198,1 tūkst. litų. Daugiausia jo (28,5 tūkst. Lt) uždirbo Pakruojo ūkininkų kredito unija, kurios grynosios pajamos iš palūkanų buvo didesnės nei įprasta dėl išaugusio paskolų portfelio. Šešiolika kredito unijų patyrė iš viso 148,4 tūkst. litų nuostolių.

Kaip ir anksčiau, pagrindinis kredito unijų pajamų šaltinis buvo pajamos iš palūkanų, sudariusios 86,1 procento visų pajamų. Visose unijų išlaidose didžiausios dalys buvo išlaidos palūkanoms (44,6%) ir operacinės išlaidos (40,1%).

Bankrutuojantys bankai. Liepos 1 d. buvo 11 bankų, kuriems iškeltos bankroto bylos, iš jų 10 bankų teismų sprendimais pripažinti bankrutavusiais, vykdomas jų likvidavimas. Dėl Litimpeks banko teismas dar nėra priėmęs sprendimo pripažinti jį bankrutavusiu ir pradėti likvidavimo procedūrą, nes dar neišnagrinėtos visos kreditorių pretenzijos. Pirmąjį šių metų pusmetį iš įmonių rejestro išregistruoti „Balticbank“ ir „Senamiesčio bankas“.

Bankrutavusių ir bankrutuojančio bankų naudai teismai iš skolininkų yra priteisę 487,8 mln. litų suteiktų paskolų, priskaičiuotų palūkanų bei delspinigių. Dalis skolų reikalavimo teisių yra perduota Turto bankui.

Vykdydami atsiskaitymus su kreditoriais, bankrutavę bankai per praėjusį pusmetį grąžino jiems 13,4 mln. litų. Liepos 1 d. neįvykdytų išsipareigojimų kreditoriams vertė buvo 624,4 mln. litų, iš jų gyventojams – 61,4 mln. litų.

Kredito įstaigų veiklos riziką ribojančių normatyvų vykdymas

Liepos 1 d. visi Lietuvoje veikiantys komerciniai bankai vykdė nustatytus veiklos riziką ribojančius normatyvus.

Bankų sistemos (neįskaitant užsienio bankų skyrių) kapitalo pakankamumas pirmojo pusmečio pabaigoje buvo 15,4 procento (minimumas – 10%). Šalies bankai galėjo prisiimti 4,8 mlrd. litų

vertės papildomos turto rizikos bei turėjo 483 mln. litų kapitalo rezervų galimiems papildomiems specialiesiems atidėjimams sudaryti, nepažeidžiant kapitalo pakankamumo normatyvo.

Bankų sistemos bendroji atviroji pozicija užsienio valiuta liepos 1 d. sudarė 8,2 procento bankų kapitalo (neturi viršyti 25%), o didžiausia atvira pozicija atskira valiuta (eurais) – 6,5 procento bankų kapitalo, t.y. buvo gerokai mažesnė už didžiausią leistiną (15%). Bankų sistemos likvidumo rodiklis (45,2%) daugiau kaip 15 procentinių punktų viršijo Lietuvos banko nustatytą normatyvą.

Šių metų liepos 1 d. kredito unijos taip pat vykdė visus Lietuvos banko nustatytus veiklos riziką ribojančius normatyvus, tačiau šešių kredito unijų kapitalo pakankamumas priartėjo prie minimalaus reikalaujamo dydžio (13%), svyruodamas tarp 13,3 ir 14 procentų. Kredito unijoms suteikus daugiau ilgalaikių paskolų, kai kuriose iš jų likvidumo rodiklis taip pat priartėjo prie minimaliai reikalaujamos (30%) ribos. Be to, kai kuriose unijose laikotarpiais nuo 1 iki 6 mėn. yra prognozuojami neigiami pinigų srautai, galintys sukelti likvidumo problemų. Bendras kredito unijų kapitalo pakankamumas liepos 1 d. buvo 16,5 procento, likvidumas – 84,2 procento.

V. Rengimasis narystei Europos Sąjungoje ir bendradarbiavimas su tarptautinėmis finansų organizacijomis

Rengimosi narystei Europos Sąjungoje eiga

Pirmąjį šių metų pusmetį Lietuvos bankas toliau derino nacionalinę teisę su Bendrijos teisės reikalavimais pinigų politikos, kredito įstaigų priežiūros, kapitalo judėjimo ir mokėjimų sistemos srityse.

Pinigų ir valiutos kurso politikos srityje 2002 m. vasario 1 d. Lietuvos bankas sėkmingai persiejo litą nuo JAV dolerio prie euro. Lietuvos banko valdyba, suderinusi su Vyriausybe, nustatė, kad nuo vasario 2 d. lito bazinė valiuta yra euras, o oficialus lito kursas – 3,4528 lito už vieną eurą.

Buvo tobulinama pinigų politikos priemonių teisinė ir techninė bazė, kad Lietuvos bankas būtų pasirengęs dalyvauti Europos centrinių bankų sistemoje ir įgyvendinti Europos centrinio banko sprendimus. Šių metų kovo 14 d. Lietuvos banko valdyba priėmė nutarimą „Dėl kredito įstaigų privalomųjų atsargų taisyklių patvirtinimo“, gegužės 16 d. – nutarimą „Dėl baudų ir delspinigių už Kredito įstaigų privalomųjų atsargų taisyklių nesilaikymą skyrimo tvarkos patvirtinimo“.

Kredito įstaigų priežiūros srityje toliau buvo derinamos Bendrijos ir nacionalinės teisės nuostatos. Patikslinti banko pripažinimo nemokiu kriterijai, finansinių ataskaitų duomenų skelbimo tvarka, maksimalios paskolos sumos vienam skolininkui, kai skolinamasi finansinės grupės viduje, reikalavimai. Taip pat patvirtinti minimalūs visuomenei skelbiamos informacijos reikalavimai, su Bendrijos teisės reikalavimais suderinta subordinuotų paskolų įtraukimo į banko kapitalą tvarka.

Balandžio mėn. Lietuvoje buvo vykdoma Finansų įstaigų priežiūros tarnybų, tarp jų ir Lietuvos banko, įvertinimo programa. Jos metu Europos Komisijos ir Europos Sąjungos narių priežiūros tarnybų ekspertai vertino ES teisės nuostatų įgyvendinimą nacionalinėje teisėje ir šalies finansų įstaigų priežiūros efektyvumą, siekdami nustatyti, ar Lietuva pasirengusi įsijungti į bendrą ES finansinių paslaugų rinką. Europos Komisijos pateiktoje ataskaitoje Lietuvoje vykdoma kredito įstaigų priežiūra įvertinta teigiamai, pripažinta, kad ši veikla atitinka tarptautinę praktiką ir ES keliamus reikalavimus.

Kapitalo judėjimo ir mokėjimų sistemos srityje, Europos Komisijai rekomendavus pašalinti likusius kapitalo judėjimo apribojimus, tarp jų – dėl leidimų atidaryti sąskaitas užsienyje, praėjusį pusmetį parengtas Užsienio valiutos Lietuvos Respublikoje įstatymo pakeitimo įstatymo projektas, kurio tikslas – panaikinti sąskaitų užsienio bankuose atidarymo apribojimus.

2001 m. gruodžio 19 d. Vyriausybės Europos integracijos komisijos sprendimu iš atsakingų institucijų atstovų buvo sudaryta darbo grupė Bendrijos teisės nuostatoms mokėjimų reguliavimo srityje (direktyvos 98/26/EC dėl atsiskaitymų baigtinumo ir 97/5EC dėl tarptautinių kredito pervedimų bei rekomendacija 97/489/EC dėl elektroninių mokėjimo priemonių) perkelti ir reikalingų teisės aktų projektams parengti.

Pirmąjį šių metų pusmetį darbo grupė pasiūlė ir rengė Mokėjimų įstatymo pakeitimo įstatymo projektą bei Atsiskaitymų baigtinumo mokėjimo ir vertybinių popierių atsiskaitymo sistemose įstatymo projektą. Parengti įstatymų projektai yra derinami tarp atsakingų institucijų.

Lietuvos bankas pagal savo kompetenciją atliko visus Lietuvos pasirengimo narystei ES programoje (LPNP) 2001–2003 m. numatytus darbus, kuriuos reikėjo įvykdyti aptariamuoju laikotarpiu, taip pat dalyvavo rengiant LPNP 2002–2003 m. Pagrindinės darbų kryptys apėmė

kredito įstaigų veiklą reglamentuojančios teisės derinimą su *acquis* reikalavimais, pinigų politikos priemonių tobulinimą (derinant jas su ECB reikalavimais), bankų ir pinigų statistikos tobulinimą ir mokėjimų sistemos modernizavimą.

Lietuvos bankas toliau dalyvavo Europos centrinio banko vykdomose priemonėse ir bendradarbiavo su ECB apskaitos, finansų sektoriaus, pinigų ir bankų statistikos, mokėjimų sistemų, pinigų politikos, užsienio atsargų valdymo ir informacinių technologijų srityse. Birželio mėn. lankėsi ECB Sekretoriato ir lingvistinių paslaugų direktorato pareigūnai susitikime su Lietuvos banko atsakingais darbuotojais aptarė ECB vidaus ir išorės ryšių principus bei su šiais ryšiais susijusius lingvistinius aspektus.

Europos centrinis bankas parengė trečiąją ataskaitą apie šalių kandidačių teisinio pasirengimo su Eurosystema susijusiose Bendrijos teisės srityse būklę. Šiame dokumente pažymėta, kad teisinė Lietuvos banko padėtis centrinio banko nepriklausomumo aspektu atitinka Europos Bendrijos steigimo sutartyje bei šios sutarties Protokole dėl Europos centrinių bankų sistemos ir Europos centrinio banko statuto išdėstytus Bendrijos teisės reikalavimus.

Bendradarbiavimas su tarptautinėmis finansų organizacijomis

Šių metų sausio 16 d. Tarptautinio valiutos fondo Vykdančiojoje valdyboje apsvaistytas TVF ir Lietuvos prevencinio susitarimo dėl ekonominės politikos, apimančio laikotarpį nuo 2001 m. rugpjūčio 30 d. iki 2003 m. kovo 29 d., vykdymas, taip pat vyko ekonominės konsultacijos pagal TVF Steigimo sutarties IV–ąją straipsnį. TVF Vykdančioji valdyba pabrėžė, kad susitarimas vykdomas sėkmingai, ir patvirtino teisę esant reikalui naudoti pagal jį suteiktą kredito liniją (86,5 mln. SST). Tarptautinio valiutos fondo vadovybės teigimu, Lietuva sėkmingai įgyvendino savo ekonominę programą, kuri reikšmingai prisidėjo prie šalies ekonominės plėtros praėjusiais metais, sparčiai vyko pasiruošimas narystei Europos Sąjungoje. Teigiamai įvertintas pasiruošimas lito susiejimui su euru, skatinsiančiu tolesnę ekonominę integraciją su ES šalimis. Pastebėta, kad šalies ekonomikos augimas buvo stabilus, einamosios sąskaitos deficitas toliau mažėjo, infliacija išliko nežymi, o struktūrinės reformos pasistūmėjo keliuose srityse, įskaitant restruktūrizavimą energetikos sektoriuje, privatizavimą (taip pat ir bankų sektoriuje) ir išdo valdymą, nors nedarbo lygis išliko aukštas. Minėtoji TVF valdyba paskatino tęsti savivaldybių reikalų ir Sveikatos draudimo fondo finansinių trūkumų šalinimą, skaidrią mokesčių reformą, toliau vykdyti griežtą finansų politiką ir struktūrines reformas, siekiant sukurti sąlygas nuosekliai augti ekonomikai, pritraukti užsienio investicijoms, didinti ekonomikos konkurencingumui.

Birželio 13 d. pasirašytas Vyriausybės ir Lietuvos banko Papildomas ekonominės politikos memorandumas su TVF laikotarpiui nuo 2002 m. gegužės 1 d. iki gruodžio 31 d. Šiuo dokumentu patikslinta Lietuvos ekonominė politika vykdant prevencinio bendradarbiavimo su Tarptautiniu valiutos fondu susitarimą.

Birželio 27 d. TVF Vykdančioji valdyba antrą kartą įvertino prevencinio susitarimo vykdymą. Patvirtinta, kad visi susitarimo punktai, numatyti iki 2001 m. pabaigos, buvo įgyvendinti, sėkmingai atliktas lito perorientavimas, nuosekliai buvo tęsiamos struktūrinės ir finansų reformos, nors finansinės savivaldybių problemos nebuvo visiškai išspręstos. Įvertintas Lietuvos ekonomikos stiprėjimas bei atkreiptas dėmesys į tai, kad vidutiniu laikotarpiu būtina siekti išdo išlaidų subalansavimo, atsižvelgiant į numatomas papildomas išlaidas, susijusias su socialinės politikos vykdymu, pensijų reforma bei naryste Europos Sąjungoje ir NATO.

TVF Vykdančioji valdyba metų pradžioje taip pat apsvarstė TVF ir Pasaulio banko atliktos Lietuvos Finansų sektoriaus įvertinimo programos (FSIP) ataskaitą. Šia programa siekiama sustiprinti šalies finansų sektorių didinant jo skaidrumą ir, tuo pačiu, atsparumą galimoms finansų krizėms. Vykdamas minėtą programą, atliktas išsamus šalies finansų sektoriaus būklės patikrinimas pagal tarptautinius finansinės veiklos standartus. FSIP ataskaitoje teigiama, kad tiesioginės grėsmės Lietuvos finansų sistemos stabilumui nėra, pasiekta esminė pažanga užtikrinant saugų ir patikimą bankų sistemos funkcionavimą, labai pagerėjo bankų turto kokybė, nuolat mažėjo blogų paskolų portfelis, bankų sistema gerai kapitalizuota, įvyko reikšmingų kokybinių pokyčių bankų priežiūros srityje, užtikrintas aukštas skaidrumo lygis vykdamas pinigų politiką. Aptariamuoju laikotarpiu Lietuvos bankas įgyvendino minėtoje ataskaitoje pateiktas TVF ir Pasaulio banko rekomendacijas.

Pirmąjį šių metų pusmetį Lietuvoje dirbo kelios TVF darbuotojų misijos. Su jomis aptarti bazinės valiutos pakeitimo rezultatai, prevencinės programos su TVF vykdymas, Lietuvos statistikos praktikos atitikimas tarptautinei (Lietuvos banke – pinigų ir mokėjimų balanso statistikos) bei skelbiamų duomenų kokybė ir kiti klausimai.

Praėjusį pusmetį Lietuvos banko atstovai dalyvavo tarptautinių organizacijų renginiuose: Europos rekonstrukcijos ir plėtros banko metiniame susitikime Bukarešte, Tarptautinių atsiskaitymų banko organizuotuose centrinių bankų valdytojų susitikimuose, TVF Tarptautinio pinigų ir finansų komiteto sutikime ir kt. Juose pristatytas šalies požiūris į tarptautinių institucijų veiklos kryptis.

VI. Tarptautinių statistikos standartų taikymas ir Lietuvos banko veiklos skaidrumo užtikrinimas

Pinigų ir bankų statistikos tobulinimas

Pirmąjį šių metų pusmetį Lietuvos bankas, derindamas pinigų ir bankų statistikos metodologiją su tarptautiniais standartais, rengė pinigų finansinių institucijų balanso statistinės ataskaitos projektą pagal Europos centrinio banko 2001 m. lapkričio 22 d. reglamento (EB) Nr. 2423/2001 dėl pinigų finansinių institucijų sektoriaus konsoliduoto balanso (ECB/2001/13) nuostatas.

Dalyvaujant Europos centrinio banko mėnesinės ataskaitos „Stojančių į ES šalių pagrindiniai statistiniai rodikliai“ rengime, pradėti reguliariai teikti oficialiųjų tarptautinių atsargų ir kai kurių pinigų statistikos rodiklių duomenys, skaičiuojami remiantis ECB taikomais apibrėžimais. Be to, nuo šių metų birželio Lietuvos bankas turės kas ketvirtį atnaujinti ECB pateiktą Lietuvos pinigų finansinių institucijų sąrašą.

Lietuvos bankas, bendradarbiaudamas su kitomis šalies institucijomis, praėjusį pusmetį parengė ECB leidžiamo statistikos metodologijos vadovo „Pinigų, bankų ir finansų rinkų statistika šalyse, siekiančiose tapti ES narėmis“ antro tomo Lietuvos skyrių. Leidinyje pateiktas teisinis bei institucinis palūkanų normų, vertybinių popierių išleidimo, išvestinių finansinių priemonių, finansų rinkų bei kitų finansinių tarpininkų statistikos rinkimo pagrindas, aprašyta duomenų rinkimo, apdorojimo ir skelbimo tvarka.

Gegužės mėn. Lietuvos banke lankėsi Tarptautinio valiutos fondo Statistikos departamento misija, kuri susipažino su pinigų statistikos bei mokėjimų balanso statistikos duomenų rinkimo ir skelbimo praktika bei duomenų kokybe ir parengė „Ataskaitos apie standartų ir principų laikymąsi statistikos srityje“ bei „Išsamaus statistinių duomenų kokybės įvertinimo ataskaitos“ projektus. Lietuvos bankas pateikė visą reikalingą informaciją minėtiems dokumentams parengti.

Atsižvelgiant į minėtos TVF misijos rekomendacijas patobulinti Lietuvos banko mėnesinio ir ketvirtinio biuletenių struktūra ir turinys.

Vietoje biuletenio „Valiutų rinka“ šiais metais pradėtas leisti žymiai papildytas ir patobulintas statistikos biuletenis „Pinigų ir valiutų rinka“.

Duomenų platinimo specialiųjų standartų taikymas

Praėjusį pusmetį buvo atnaujinti Lietuvos ekonomikos ir finansų rodiklių metaduomenys, skelbiami Tarptautinio valiutos fondo elektroniniame biuletenyje. Be to, kai kurių rodiklių aprašymai patikslinti ir papildyti, atsižvelgus į TVF misijos, tikrinosios Duomenų platinimo specialiųjų standartų (DPSS) taikymą ir skelbiamų duomenų kokybę Lietuvoje, rekomendacijas.

Lietuvos bankas, būdamas DPSS taikymo šalyje koordinatorius, kas mėnesį atnaujina Išankstinį duomenų skelbimo kalendorių, talpinamą savo svetainėje internete ir TVF elektroniniame biuletenyje.

Minėtame kalendoriuje nurodytomis datomis buvo atnaujinamas Lietuvos banko interneto svetainėje skelbiamas nacionalinis puslapis „Lietuvos ekonomikos ir finansų duomenys“, abipusiu ryšiu susietas su jau minėtu TVF elektroniniu biuleteniu.

Gegužės mėn. šiame biuletenyje pirmą kartą paskelbtas Finansų ministerijos parengtas valstybės skolos rodiklių skaičiavimo metodologijos aprašymas. Nuo to momento visi Lietuvos ekonomikos

ir finansų rodiklių duomenų rinkimo, skaičiavimo ir skelbimo tvarkos aprašymai, būtini publikuoti pagal DPSS reikalavimus, paskelbti TVF Duomenų platinimo standartų elektroniniame biuletenyje ir yra lengvai prieinami viso pasaulio statistinės informacijos vartotojams.

Lietuvos banko veiklos skaidrumo užtikrinimas

Aptariamuoju laikotarpiu Lietuvos bankas nuolat teikė informaciją apie savo veiklą, skelbė ekonomikos ir finansų statistikos duomenis, komentavo priimamus sprendimus. Informacija buvo teikiama laikantis tarptautinių standartų, kurie rekomenduojami tinkamai centrinių bankų veiklos skaidrumo ir duomenų pateikimo praktikai užtikrinti.

Ypatingą dėmesį skirdamas visuomenės informavimui apie esminius pasikeitimus pinigų politikoje (lito persiejimą nuo JAV dolerio prie euro), Lietuvos bankas, kaip ir buvo įsipareigojęs, daugiau nei prieš pusę metų informavo apie būsimą sprendimą. 2002 m. pradžioje lito susiejimui su euru skirta visuomenės informavimo kampanija buvo baigta. Specialiai šiai kampanijai 700 tūkst. vienetų tiražu buvo išleista informacinė medžiaga „Lito susiejimas su euru: Lietuvos banko informacija jums“. Tuo buvo siekta ne tik informuoti visuomenę apie būsimus pokyčius pinigų politikoje, bet ir paaiškinti šio sprendimo reikalingumą bei sudaryti sąlygas pasirengti tokiems pasikeitimams. Didžioji minėto leidinio tiražo dalis buvo išplatinta per paštą 60 Lietuvos miestų ir rajonų gyventojams. Visuomenės nuomonės tyrimai parodė, kad šią informaciją matė arba skaitė 37 procentai šalies gyventojų. Dauguma gyventojų Lietuvos banko pateiktą medžiagą įvertino kaip informatyvią, suprantamą ir reikalingą. Po lito susiejimo su euru Lietuvos banko specialistai toliau teikė komentarus visuomenei ir žiniasklaidai, atsakinėjo į visus su tuo susijusius klausimus.

Visuomenės informavimo kampanijos rezultatams įvertinti atlikti tyrimai rodė nuoseklų visuomenės pritarimo bazinės valiutos pakeitimui didėjimą. Lito susiejimo su euru išvakarėse gauti tyrimo rezultatai parodė, kad apie tai žino 96 procentai Lietuvos gyventojų, iš jų 52 procentai tam pritarė, 24 procentai – nepritarė ir 24 procentai gyventojų neturėjo nuomonės šiuo klausimu. Per pusę metų, nuo tada, kai 2001 m. birželį buvo priimtas sprendimas dėl lito susiejimo su euru datos ir apie tai informuota visuomenė, pritariančių bazinės valiutos pakeitimui skaičius kiekvieną mėnesį vidutiniškai didėjo daugiau nei 5 procentiniais punktais.

Kovo pabaigoje gauti didžiųjų miestų (Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių, Panevėžio, Alytaus ir Marijampolės) įmonių vadovų apklausos duomenys parodė, kad 61 procentas vadovų teigiamai vertino Lietuvos banko veiklą litą susiejant su euru, o 20 procentų – neigiamai. Likusi vadovų dalis šiuo klausimu neturėjo nuomonės. Daugiau negu pusė (52%) vadovų nurodė, kad jų įmonės buvo gerai pasirengusios lito persiejimui nuo JAV dolerio prie euro, 31 procentas – kad vidutiniškai, o 17 procentų vadovų pripažino, kad jų įmonės šiam pasikeitimui nebuvo tinkamai pasirengusios.

Atsižvelgiant į mokėjimų balanso rodiklių svarbą šalies makroekonomikos būklei bei Lietuvos tarptautiniams ekonominiams santykiams analizuoti ir vertinti bei siekiant aprūpinti vartotojus operatyvesne informacija, šiais metais pradėti viešai skelbti mėnesiniai Lietuvos Respublikos mokėjimų balanso (pagrindinių rodiklių) duomenys.

Siekdamas pagerinti darbą su visuomene statistikos srityje, Lietuvos bankas nuo šių metų birželio pradėjo rengti pranešimų spaudai „Analitinis Lietuvos banko balansas“ ir „Pinigų apžvalga“ komentarus, kurie skelbiami interneto svetainėje.

Birželio mėn. pradėjo veikti naujo dizaino Lietuvos banko interneto svetainė (<http://www.lbank.lt>). Joje žymiai praplėstas informacijos turinys, įdiegti interneto vartotojams patogūs technologiniai sprendimai, taip pat naujienų ir statistinių duomenų prenumeratos elektroniniu paštu sistema.